

Matica

broj
no.

12

prosinac
december

2020.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKI

ROATIAN HERITAGE FOUNDATION



Sretan Božić i Nova godina!



ISSN 1330-2140



9 771330 214009

Mjesečna revija Hrvatske matice
iseljenika / Monthly magazine of the
Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume LXX
Broj / No. 12/2020

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika /
Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva /
Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Staff
Ljerka Galic, Željko Rupić,
Hrvoje Salopek

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Čudina

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

 **VJESNIK** d.d.
TISKARSKO IZDAVAČKE DJELATNOSTI



HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr



Naslovnica: Instalacija studenata
Akademije likovnih umjetnosti
Zagreb. "Grupe 122"
(Foto: Ljerka Galic)



Dragi iseljenici i pripadnici hrvatskih manjinskih zajednica,
Hrvatska matica iseljenika tijekom cijele godine surađuje s hrvatskim
iseljeničkim i manjinskim zajednicama. Premda nikad hrvatske
iseljenike i pripadnike manjinskih zajednica ne osjećamo dalekima,
ipak nam se u božićno vrijeme čine bar malo bližima, a naš uzajamni
odnos topliji.

Tradicionalni Matičin bliski odnos prema iseljenicima i pripadnicima
manjinskih zajednica nastojali smo održati i tijekom ove godine.
Velikom preprekom tom nastojanju pokazala se nesretna epidemija
koronavirusa. Kako bismo održali taj Matičin žar, zaposlenici Matice
nastojali su se snaći pod okriljem novih tehnoloških rješenja. Tijekom
ove godine puno toga smo naučili i ako smo u tom učenju u nečemu
pogriješili, oprostite nam.

Sljedeće godine slavit ćemo 70 godina okupljanja hrvatskih iseljenika
i pripadnika hrvatskih manjinskih zajednica oko Matičina ognjišta.
Nadamo se da ćemo obnoviti stari plamen pridodavši mu iskustvo
ove izazovne godine na zalazu. Vjerujemo kako će to biti zalag za
nova desetljeća plodne suradnje između Matice, hrvatskih iseljenika i
pripadnika hrvatskih manjina.

Na tragu te topline i čarolije božićnog vremena, čestitamo vam Božić i
Novu godinu!

Mijo Marić, ravnatelj HMI
i djelatnici Hrvatske matice iseljenika



Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!



www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ BANERI ■ SPONZORIRANI ČLANAK ■ SPONZORIRANE RUBRIKE

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

20
Hrvatski glazbenici
Davor Schopf

25
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica

29
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić

32
Endemi u Hrvatskoj
Darko Mihelj

38
Sociološka slagalica
Nino Sorić

42
Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica

62
S(k)retanja
Šimun Šito Ćorić



- 4** Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH
- 5** Intervju: Julije Domac
- 8** Hispanistica Željka Lovrenčić u Makedoniji
- 10** Obljetnica potpisivanja Daytonskog sporazuma
- 12** Iseljenička priča iz Australije: Ivan Rukavina
- 14** Mreža žena Australije
- 15** Izložba Mile Nekića
- 16** Najnoviji radovi slikara Antona Cetina u Kanadi
- 22** Vukovarac Vlado Štefančić
- 24** Obljetnica kazališta "Komedija"
- 26** Prvi svjetski virtualni koncert
- 27** Obnova crkve sv. Nikole
- 28** Istraživanje stanovništva Dugog otoka
- 30** Povijesna razmišljanja o Dugom otoku
- 36** Iseljenička obitelj Dominis s Dugog otoka
- 44** Virtualni INTERLIBER
- 46** Osnivanje Hrvatskog kulturnog instituta Marulić
- 48** Knjiga o Hrvatima u Burskome ratu
- 52** Konferencija G2
- 54** Lektorat hrvatskog jezika u Bukureštu
- 56** Prijevod knjige Ž. Periša na bugarski jezik
- 57** Izložba fotografija M. Peran Lekić u Ljubljani
- 58** Brazilske dani u Puli
- 59** Obitelj Toljanić - Europska velika obitelj 2020.
- 60** Web projekt "Muzej susjedstva Trešnjevka"
- 64** Crorama
- 66** Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiz.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Potpisani ugovori o potpori Vlade RH važnim mostarskim institucijama

Obostrano zadovoljstvo dosadašnjom suradnjom



Nastavak potpore strateškim institucijama Hrvata u Bosni i Hercegovini
– Sveučilištu u Mostaru i Hrvatskome narodnom kazalištu u Mostaru



Rektor Sveučilišta u Mostaru, prof. dr. Zoran Tomić (lijevo) i državni tajnik Zvonko Milas

potpora ima važnu ulogu u povezivanju s Hrvatima u Bosni i Hercegovini, njihovu povratku i ostanku te očuvanju njihove pune ravnopravnosti.

PROGRAM POTPORE PROVODI SE OD 2017.

Rektor Tomić i ravnatelj Vukoja zahvalili su Vladi Republike Hrvatske na prepoznavanju važnosti ovih dviju institucija te su naglasili glavne ciljeve i iskorake koje Sveučilište u Mostaru i Hrvatsko narodno kazalište nastoje u svom djelovanju postići, a to je njegovanje, očuvanje i promicanje hrvatske kulturne baštine i identiteta, obrazovanja, znanosti te prosperitet i razvoj Bosne i Hercegovine, posebice Hrvata koji žive u toj zemlji.

Prilikom posjeta državnoga tajnika Milasa Sveučilištu u Mostaru, rektor Tomić uručio je i Povelju Središnjemu državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske za izniman doprinos razvoju Sveučilišta. Podsjećamo da Program potpore strateškim institucijama hrvatskoga naroda u BiH Vlada Republike Hrvatske provodi od 2017. godine. ■

Uredio: **Željko Rupić**

Sredinom studenoga u Mostaru su potpisani ugovori o financijskoj potpori za provedbu programa i projekata strateških institucija hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini.

Državni tajnik Zvonko Milas, rektor Sveučilišta u Mostaru prof. dr. Zoran Tomić i ravnatelj Hrvatskoga narodnog kazališta u Mostaru Ivan Vukoja tom prigodom izrazili su zadovoljstvo dosadašnjom suradnjom.

“Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske nastavit će, zajedno s Ministarstvom kulture i medija, pružati potporu u radu Hrvatskome narodnom kazalištu u Mostaru te zajedno s Ministarstvom znanosti i obrazovanja Sveučilištu u Mostaru”, naglasio je Milas te dodao kako ova

**Uručena Povelja mostarskoga sveučilišta
Središnjemu državnom uredu za Hrvate izvan
Republike Hrvatske.**



Ravnatelj Hrvatskog narodnog kazališta u Mostaru Ivan Vukoja (desno) i državni tajnik Zvonko Milas



Spajati politiku i struku, javna i privatna ulaganja, ali transparentno!

Nastavak razgovora iz prošlog broja "Matice"

Dr. sc. Julije Domac ravnatelj je i Regionalne energetske agencije Sjeverozapadne Hrvatske - REGEA, a od 2013. i predsjednik Europskog udruženja regija i energetske agencije za energiju i okoliš – FEDERANE te član Političkog odbora EU-a "Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju"



Ponosan sam da sam i u rad spomenutog Vijeća uključio predstavnika novinarske struke kojeg je imenovalo upravo Hrvatsko novinarsko društvo.

Dr. sc. Julije Domac, posebni savjetnik predsjednika RH za energiju i klimu i ravnatelj Regionalne energetske agencije Sjeverozapadne Hrvatske-REGEA

Tekst: Aleksandra Brnetić – Berlin, Ivica Košak – Idstein Foto: Regionalna energetska agencija Sjeverozapadne Hrvatske

Kad je 2013. Hrvatska ušla u EU, tada je na indeksu percepcije korupcije koju vodi Transparency international zauzela 57. mjesto, a danas je na 60. mjestu. Govori se da u Europskoj uniji od

Hrvatske bolje "podmazuje" samo Bugarska, Mađarska i Grčka, a Ulf Brunnbauer, znanstveni direktor Leibnizova instituta za istočnoeuropska i južnoeuropska istraživanja u Regensburgu, kaže: "Bez veza s utjecajnim ljudima nećete stići daleko!"

Domac: To je sigurno praksa koja je prisutna. Ne bih rekao da je korupcija u Hrvatskoj čak toliko raširena u smi-

slu novca koji se daje. Ali definitivno je u ovome što navodite i to se zove - klijentelizam. Dakle, vi morate nekoga poznavati da bi se nešto poduzelo. To je opet nešto protiv čega se moramo boriti svaki dan vlastitim primjerom, utjecanjem na državne institucije, odgojem djece. Ja se trudim tako odgajati svoje dijete, da bez obzira što god ja radio, ona mora proći svoj put, svoju katarzu u obrazovanju, u karijeri, u bilo čemu.

ENERGETSKA TRANZICIJA NEMOGUĆA BEZ SUDJELOVANJA GRAĐANA

Osim funkcije savjetnika predsjednika Milanovića, Vi imate još dvije važne funkcije. Od 2008. ravnatelj ste Regionalne energetske agencije Sjeverozapadne Hrvatske - REGEA, a od 2013. predsjednik ste Europskog udruženja regija i energetskih agencija za energiju i okoliš - FEDERANE. Vi ste i u Političkom odboru EU-a "Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju". U tom odboru gradonačelnici raspravljaju o strateškim orijentacijama inicijative kako bi se ona što bolje uskladila s potrebama gradova. Koja je tu uloga i zadaća hrvatskih gradonačelnika i hrvatskih gradova?

Domac: Član sam upravnog odbora te velike globalne inicijative, koja je potekla iz Europske unije. Sada je više od 9.000 svjetskih gradova u tome. U Hrvatskoj je 46 gradova potpisnika te inicijative koji, a to su informacije koje ja imam, vrlo aktivno sudjeluju. Oni su

izradili svoje akcijske planove za smanjenje emisije stakleničkih plinova i za korištenje čiste energije. Oni te planove provode, moraju redovito izvještavati o tome tajništvo u Bruxellesu. I kao što sam rekao, mnogobrojni su projekti na razini gradova kojima se, eto, Hrvatska zaista može ponositi.

Kažete da tema energetske tranzicije nije samo za odabrane, već se tiče svakoga građanina Republike Hrvatske. Kažete da ćete to pokazati u svome radu. Kako to namjeravate učiniti? Što ćete raditi?

Domac: Energetska tranzicija nemoguća je bez sudjelovanja svakoga od nas. Podizanje svijesti i uključivanje građana u projekte energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije bit će ključno za dostizanje ciljeva koji se svakim danom na razini Europske unije samo povećavaju. Spajati politiku i struku, javna i privatna ulaganja, ali transparentno, štititi javni novac zagovaranjem i pozivanjem na transparentne provedbe, sve je to dio posla koji radim već godinama i nastaviti ću ga raditi. Vijeće za energetska tranziciju predsjednika Re-

publike Hrvatske kojim predsjedam pripremat će konkretne smjernice kako bi se u Hrvatskoj energetska tranzicija dogodila u korist svih nas. Koji mirovinski fond može biti bolji od ulaganja u fotonaponske elektrane?! To moramo omogućiti svakom našem građaninu.

PONOSIM SE NAPRETKOM HRVATSKE

Mogu li se osnovne potrebe za energijom zadovoljiti isključivo tržišnim mjerama, ponudom i potražnjom? Najuspješnija europska država - Njemačka, rekla je: NE! pa stoga ima socijalno tržišno gospodarstvo, pošteno tržišno natjecanje, zaposlenici imaju dobre radne uvjete, uživaju socijalnu skrb, a javna služba im je kvalitetna.

Domac: Sve što navodite nije posebno vezano za energetiku. U energetici, ali i u zdravstvu, poljoprivredi i drugim djelatnostima Hrvatska ima još puno prostora za napredovanje. Moramo biti svjesni da smo stara nacija, ali mlada država i da trebamo još učiti. Osobno se ponosim napretkom Hrvatske i činjenicom da radim ovaj posao.

Koji mirovinski fond može biti bolji od ulaganja u fotonaponske elektrane?! To moramo omogućiti svakom našem građaninu.

Obnovljeni Dvorac Bračak u blizini Zaboka - danas Energetski centar Bračak, "najpametnija" i energetski najučinkovitija zgrada u Hrvatskoj, europski centar znanja i izvrsnosti



Ima li Hrvatska elektrane na vjetar ili barem relevantna prostorna rješenja koja će privući investitore, a da oni ne moraju kupiti lokalne funkcionare i dužnosnike?

Domac: Na hrvatskom tržištu u prošloj godini proizvedeno je ukupno 12.120 GWh električne energije od čega 1.433 GWh (11,8 posto) u vjetroelektranama. Imamo apsolutno sve preduvjetne da se u Hrvatskoj događaju dobri i veliki projekti, transparentno i na korist naših građana, a ne nauštrb svih. Jedan negativan primjer ne znači da je takav cijeli sektor. Hrvatsku na svim poljima muče korupcija i postoje primjeri nezakonitog poslovanja, ali toga je sve manje i taj trend ohrabruje.

Kineski grad Changzhou usporediv je s Hrvatskom po broju stanovnika, a i Kinezi su pretrpjeli ratna razaranja,



Na hrvatskom tržištu u prošloj godini proizvedeno je ukupno 12.120 GWh električne energije od čega 1.433 GWh (11,8 posto) u vjetroelektranama. Imamo apsolutno sve preduvjete da se u Hrvatskoj događaju dobri i veliki projekti, transparentno i na korist naših građana.

revoluciju i represivan jednopartijski sustav. Imaju četiri sveučilišta i jedan tehnološki institut, a njihov obrazovni park godišnje daje 20.000 tehnoloških apsolvencata i svi diplomirani potpisuju ugovore o radu. Ima li Hrvatska osposobljenu radnu snagu za realizaciju aplikacija iz fondova Europske unije?

Domac: Mislim da je teško usporediti bilo koju europsku državu s Kinom i njezinim gradovima. Hrvatska sigurno ima znanje i broj potrebnih stručnjaka, ali sada naš sustav trebamo još ubrzati i pojednostaviti. Izazov kod nas je i bolja međusektorska suradnja i brze te jednostavne reakcije na rješavanje neočekivanih situacija kakve se uvijek događaju.

NOVINARI – KOREKTIV DRUŠTVA
Ima li Republika Hrvatska savjesne i dobro obrazovane humaniste koji će upozoriti na moguća preusmjerenja sredstava za provedbu Europskoga zelenog plana u nenamjenske svrhe? Kako to spriječiti?

Domac: Mislim da ovo i nije tema za humaniste, već za državne odvjetnike, kriminaliste, policajce. Kriminal ne po-

znaje granice niti nacije, a borba protiv njega nema alternative. Naravno da bi bilo loše da dođe do zloupotrebe sredstava za provedbu Europskoga zelenog plana. Posljedice bi bile loše ne samo za zelenu energiju, nego i za moral nacije.

Velika brana korupciji su novinari, u cijelome svijetu. Najnoviji izvještaj Europske unije o medijskoj raznolikosti upućuje na to da je stanje u Hrvatskoj katastrofalno pa, uz ostalo, piše: "Novinari su predmet prljavih kampanja, poruka mržnje, prijetnji smrću, zastrašivanja, uznemiravanja od policije i prijava zbog klevete." Što su Vama novinari?

Domac: Novinari jesu i trebali bi biti korektiv društva. Oni koji propituju, istražuju, ističu probleme, znaju postaviti pitanje, ali i oni koji znaju prenijeti odgovore na postavljena pitanja. Novinarstvo mora biti slobodno, ali smo isto tako svjesni da novinarstvo vrlo često nije slobodno. Mediji su opterećeni prodajom oglasnog prostora, zaradom, kako bi mogli platiti svoje novinare i tu se vrlo često pada u zamku. Danas je jako važno znati razlučiti profesionalce od onih koji to nisu. Nije svatko novinar tko zna pisati, novinarstvo je stru-

ka koja se uči i teže godinama. Novinari su potrebni i ključni za svaku demokraciju s jednim od najodgovornijih poslova - prenošenjem istine. Novinari svojim vijestima oblikuju stvarnost u kojoj živimo i smatram da je to iznimno odgovoran posao, jednako kao što je iznimno opasno kada mu se ne pristupa profesionalno i ozbiljno. Ponosan sam da sam u rad spomenutog Vijeća uključio predstavnika novinarske struke kojeg je imenovalo upravo Hrvatsko novinarsko društvo. ■

ENG *Our conversation with Julije Domac continues from the previous issue of Matica magazine. Domac is the presidential advisor for energy and the climate, director of REGEA (the regional energy agency of northwest Croatia), the president of FEDARENE (a European association of regions and energy agencies) since 2013, active in the fold of the European Covenant of Mayors for Climate and Energy. Over the past twenty years Domac has penned an enviable number of articles and reviews for influential journals such as Energy Policy, Forestry Economics and Biomass & Bioenergy. He has also published over sixty papers for research journals. He notes that Croatia is home to some very progressive projects, very much abreast of European trends, and that there is excessive criticism producing a darker perception than warranted with regard to wind turbines. He also points to some quite irrational perceptions when it comes to the area of using refuse in energy production. In the energy transition, he says, politics and expertise need to join hands, as do public and private investment, but it has to be transparent, protecting the public purse through advocating for and demanding transparent implementation.*

Pisanom riječju gradimo mostove

U organizaciji Zajednice Hrvata u Makedoniji - Ogranka Skoplje predstavljen je od 5. do 8. studenoga dio opusa istaknute hrvatske književnice, esejistice, prevoditeljice, antologičarke i urednice dr. sc. Željke Lovrenčić u Makedoniji



Promocija knjige Lj. T. Naumove u Skoplju



Promocija u Domu kulture "Kočo Racin"

Tekst: Ljerka Toth Naumova

Predstavljanje je započelo u večernjim satima 5. studenoga u dvorani Doma kulture "Kočo Racin" u središtu Skoplja pozdravnim govorom Nenada Nemeta, predsjednika ZHRM - Ogranka Skoplje. Moderatorica programa naslovljenog "Hrvatska knjiga za Hrvate izvan Hrvatske: gradimo mostove pisanom riječju" bila je mr. sc. Ljerka Toth Naumova, hrvatsko-makedonska pjesnikinja. Predstavila je životopis i dio mnogobrojnih radova Željke Lovrenčić među kojima su 17 knjiga i pjesničkih panorama te 62 knjige prijevoda na španjolskome govornom području. Spomenuto je da je Lovrenčić začetnica i voditeljica ciklusa tribina Zbirke inozemne Croatice. U veljači 2014. godine, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održala je prvu iz ciklusa tribina Zbirke inoze-

mne Croatice, a do sada ih je bilo 36. Tribina je postala sinonim za susrete s istaknutim pojedincima koji pripadaju hrvatskome kulturnom biću, ali su zahvaljujući svojem djelovanju, kao i prijevodima svojega stvaralaštva, ostali trajno zabilježeni i u kulturi drugih naroda.

U drugome dijelu večeri Željka Lovrenčić sudjelovala je u promociji knjige "Nevidljiva vrata" Ljerke Toth Naumove, zbirke pjesama za koju je dobila nagradu Društva makedonskih pisaca "Književni most" za najbolju knjigu napisanu na jezicima manjina u RSM. Tom prigodom osvrnula se i na zbirku pjesama u prozi "Zjenica bježi od zjenice" koja je u tisku, a za koju je napisala predgovor naslovljen "Simetričnost Ljerke Toth Naumove".

Manifestacija u Skoplju održana je u nazočnosti potpredsjednika ZHRM-a Stanka Nevistića te predstavnika članova ZHRM-a i kulturne javnosti Sjeverne Makedonije, uz aktualne zaštitne mjere.

Željka Lovrenčić sastala se 6. studenoga s veleposlanicom Nives Tiganj u Veleposlanstvu RH u RSM. Prijemu su nazočili Ljerka Toth Naumova, voditeljica projekta i predsjednik ZHRM - Ogran-



Primanje u Veleposlanstvu RH

ka Skoplje Nenad Nemet. U razgovoru je spomenut rad Željke Lovrenčić kao diplomatkinje u Veleposlanstvu RH u glavnome gradu Čilea. Osobito je istaknut njezin doprinos u proučavanju hrvatskog iseljništva te kao idejne začetnice i voditeljice ciklusa tribina Zbirke inozemne Croatice.

Gostovanje Željke Lovrenčić nastavljeno je 7. studenoga u Strugi i Ohridu u Domu kulture u Strugi. Tamo je o gošći iz Zagreba govorio Naum Dunoski, koordinator ZHRM - Ogranka Struga, Ohrid u nazočnosti zamjenika koordinatora dr. sc. Vangela Dunovskog i članova Zajednice Hrvata.



Spomenik braći Miladinov u Strugi

Tom prigodom Željka Lovrenčić posjetila je Spomen-kuću braće Miladinov, park drveća dobitnika nagrade "Zlatni vijenac Struških večeri poezije", kao i mnoga kulturna obilježja Struge - gra-

da poezije te nastavila posjet upoznavanjem znamenitosti Ohrida.

Održavanje manifestacije podržao je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. ■

Dr. sc. Željka Lovrenčić je književnica, prevoditeljica, antologičarka, urednica i proučavateljica hrvatskoga iseljništva, osobito onoga na španjolskome govornom području. Piše eseje, kritike i putopise. Rođena je u Koprivnici. Diplomirala je komparativnu književnost i španjolski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1983. godine. Na tom fakultetu je 1992. magistrirala filologiju. Doktorski rad obranila je na Hrvatskim studijima 2011. godine. Živjela je šest godina u Latinskoj Americi – u Meksiku i Čileu. U Meksiku je bila stipendistica Meksičke vlade i pohađala predavanja iz hispanoameričke književnosti na dvama vodećim Sveučilištima UNAM (Universidad Nacional Autónoma de México) i Colegio de México. U Čileu je radila kao profesorica hrvatskoga jezika i kulture u Punta Arenasu te kao diplomatkinja u Veleposlanstvu RH u Santiagu i voditeljica na radiju u Punta Arenasu. U Zagrebu je radila i kao voditeljica područne knjižnice "Prečko". Autorica je i uredica 17 knjiga i pjesničkih panorama, a prevela ih je 62. Na španjolski je prevela dvadesetak knjiga hrvatskih autora objavljenih u Meksiku, Čileu, Španjolskoj, Kolumbiji i Boliviji. Tekstove objavljuje u hrvatskim i stranim časopisima te na portalima u Rumunjskoj, Španjolskoj, Čileu, Meksiku, Kolumbiji i Argentini. U trećem je mandatu članica Uprave Društva hrvatskih književnika. Pridružena je članica Hrvatskoga diplo-

matskog kluba te članica Hrvatsko-hispanskoga društva i Međunarodnoga udruženja književnika i umjetnika sa sjedištem u Sjedinjenim Američkim Državama. Bila je dopredsjednica Društva hrvatskih književnika, predsjednica Povjerenstva za književne veze, suradnica veleposlanstava Čilea i Španjolske te Hrvatske matice iseljenika. Na dužnosti predsjednice Povjerenstva za književne veze Društva hrvatskih književnika organizirala je predstavljanja naših autora u Španjolskoj, Nizozemskoj, Rumunjskoj, Meksiku, Boliviji, Čileu, Kubi, Kolumbiji i Australiji. Dobitnica je priznanja i zahvala bivšega čileanskog predsjednika Ricarda Lagosa i bivše ministric vanjskih poslova Soledad Alvear te počasna građanka Porvenira, mjesta na krajnjem jugu Čilea, odnosno ledenoj Ognjenoj Zemlji, kamo su dolazili prvi hrvatski doseljenici.

Hispanistica Željka Lovrenčić postala je ovoga mjeseca dopisna članica Hispanoameričke književne akademije (Academia Hispanoamericana de Buenas Letras) sa sjedištem u Madridu. Ta prestižna udruga djeluje na čitavome hispanskom području i blisko surađuje sa svjetski poznatom *Zakladom Andrés Bello*. Hispanistica Lovrenčić dugogodišnja je suradnica Hrvatske matice iseljenika u svim serijskim publikacijama, uključujući najznačajnije Matičine prijevode na španjolski poput znanstvene monografije dr. sc. Ljube Antića *Hrvati i Amerika* (2001.).



Željka Lovrenčić

ENG Željka Lovrenčić is a writer, translator, anthologist, editor and researcher of the Croatian diaspora, especially of ethnic Croatians now living in Spanish-speaking countries. She writes essays, critiques and travelogues. She was born in Koprivnica and received a degree in comparative literature and Spanish language and literature from the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences in 1983, and a master's degree in philology in 1992. She defended a doctoral dissertation in 2011 at the University Centre for Croatian Studies. A part of her body of work was showcased in Skopje and Struga in North Macedonia from 5 to 8 November at an event staged by the Skopje chapter of the Croatian Community of Macedonia association. She was recently inducted as a corresponding member into the Madrid-based Academia Hispanoamericana de Buenas Letras ("the Hispanic-American Academy of Belles-Lettres"). The academy is active across Spanish-speaking countries and works closely with the internationally acclaimed Andrés Bello foundation.

Ministar Grlić Radman ministrima EU-a naglasio potrebu što bržih izmjena izbornog zakona u BiH

Ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman izvijestio je svoje europske kolege o nedavno održanim lokalnim izborima u Bosni i Hercegovini i pozvao na što skorije izmjene izbornog zakona u toj državi

Tekst: MVEP/Hina Foto: Hina

Ministar Grlić Radman sudjelovao je na Vijeću ministara EU-a koje se zbog epidemioloških razloga održalo videovezom 19. studenoga 2020. "Ono što je meni bilo jako važno je da sam izvijestio o lokalnim izborima u Bosni i Hercegovini, koji su održani 15. studenoga, te sam naglasio važnost izbora u Mostaru 20. prosinca", rekao je šef hrvatske diplomacije na konferenciji za medije dodavši da je europske kolege izvijestio da će se izbori u tom gradu održati prema dogovoru političkih čelnika u susjednoj državi. Taj dogovor predviđa i izmjene izbornog zakona.

POVEĆATI POZORNOST EU-A PREMA BIH

"Ponovio sam kako je važno gledati prema budućnosti i parlamentarnim izborima 2022. i da je upravo zbog ostvarivanja funkcionalnosti i političke stabilnosti BiH potrebno što prije krenuti u proces izmjene izbornog zakona", rekao je ministar.

Ministar Grlić Radman pozvao je ministre da EU poveća svoju pozornost prema situaciji u BiH te da joj zbog njezine složenosti prilagodi pristup i uzme u obzir sve njezine specifičnosti.

Visoki predstavnik EU-a za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josep



Ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman pozvao je u Mostaru političke predstavnike triju naroda u BiH na izmjenu Izbornoga zakona ove zemlje tvrdeći da su sadašnje odredbe štetne za tamošnje Hrvate jer omogućavaju nametanje političkih predstavnika. Na fotografiji Gordan Grlić Radman i rektor Sveučilišta u Mostaru Zoran Tomić.

Borrell na Vijeću je najavio svoj posjet BiH u povodu 25. obljetnice potpisivanja Daytonskog sporazuma, a Španjolac je rekao i kako dijeli zabrinutost zbog sta-

nja u BiH, istaknuo je hrvatski ministar. Ministar Grlić Radman ministre je podsjetio i da je 18. studenoga obilježena 29. godišnjica pada Vukovara. Na Vije-

ću je glavna tema bio multilateralizam i hrvatski ministar je u tom kontekstu istaknuo da su Vukovar, a zatim i Srebrenica, podsjetnik "kako brzo može doći do velikih tragedija kad multilateralizam i međunarodno pravo ustuknu pred logikom jednostranog voluntarizma i gole sile".

REVITALIZACIJA MULTILATERALIZMA

Europski ministri razgovarali su o načinima revitalizacije multilateralnog sustava koji je, prema riječima ministra Grlića Radmana, "već neko vrijeme u krizi". "Nužne su konkretne ideje i koraci kako bismo osnažili ulogu i utjecaj EU-a u multilateralnom sustavu", poru-



čio je. Tema videokonferencije bili su izbori u SAD-u, a ministri su se dogovorili da će na jednom od idućih sastanaka, kad budu objavljeni konačni rezultati te

Daytonskim mirovnim sporazumom je zaustavljen krvavi rat u Bosni i Hercegovini, ali i uređena politička i institucionalna struktura zemlje, s obzirom da je Ustav BiH sastavni dio tog sporazuma. Hrvatska je supotpisnica Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, sustavno izražavajući svoje opredjeljenje za promicanje sigurnosti i mira u susjedstvu. U tijeku je njegova evaluacija.

imenovan novi šef američke diplomacije, on biti pozvan na jedan od sastanaka Vijeća. Europski ministri razgovarali su na sastanku i s palestinskim kolegom Riyadom Al-Malikijem o odnosima dviju strana i oživljavanju bliskoistočnoga mirovnog procesa, a ministar Grlić Radman naglasio je da je konferencijom dominiralo europsko jedinstvo vezano uz pitanje Bliskog istoka.

ČETVRT STOLJEĆA MIRA

Podsjećamo, ovih dana je obilježena 25. godišnjica potpisivanja Općega okvirnog sporazuma o miru u BiH, stoji u priopćenju iz Kabineta hrvatskog ministra vanjskih i europskih poslova Gordana Grlića Radmana. Naime, 21. studenoga 1995. godine Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, uobičajeno nazvan Daytonski/Pariški mirovni sporazum, ugledao je svjetlo dana, a službeno je potpisan u Elizejskoj palači u Parizu, 14. prosinca 1995. Njime je zaustavljen krvavi rat u Bosni i Hercegovini, ali i uređena današnja politička i institucionalna struktura Bosne i Hercegovine s obzirom na to da je Ustav Bosne i Hercegovine sastavni dio toga mirovnog sporazuma. Republika Hrvatska je potpisnica Općega okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini te izražava svoje snažno opredjeljenje za promicanje mira, stabilnosti i sigurnosti u svojem susjedstvu. Danas, 25 godina kasnije, Bosna i Hercegovina nalazi se na putu prema Europskoj uniji. Taj put vidimo kao okvir za postizanje napretka i stvaranje uspješne države u kojoj su sva tri konstitutivna naroda ravnopravna i u kojoj svaki građanin uživa svoja prava. Za postizanje trajne stabilnosti i funkcionalnosti cjelokupne Bosne i Hercegovine nužna je stvarna ravnopravnost svih triju konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine i

puna provedba njihove konstitutivnosti, iz čega proizlaze prava, ali još više i odgovornosti za budućnost i funkcioniranje zemlje.

SNAŽNA HRVATSKA POTPORA BOSNI I HERCEGOVINI

Uz snažnu potporu Bosni i Hercegovini, Republika Hrvatska u skladu s vlastitim Ustavom i Daytonskim/Pariškim mirovnim sporazumom pomaže Hrvatima Bosne i Hercegovine kao pokretačima procesa i nositeljima vrijednosti euroatlantskih integracija. Republika Hrvatska pruža snažnu potporu i pomaže Bosni i Hercegovini u ostvarenju njezinih euroatlantskih ambicija. Na tom putu Bosna i Hercegovina prolazi će kroz zahtjevno tranzicijsko razdoblje koje će, uz pomirbu vezanu uz dramatičnu prošlost, zahtijevati i da se pomire različita viđenja budućnosti zemlje i društva. Ta rješenja morat će doći kao rezultat unutarnjih dogovora i suglasja legitimnih predstavnika triju naroda i ostalih građana, a s ciljem da Bosna i Hercegovina postane prosperitetna, stabilna i funkcionalna država na dobrobit svih svojih naroda i građana. Pri tome će Bosna i Hercegovina u Hrvatskoj imati pouzdanog i vjerodostojnog partnera kao i u najtežim trenucima nedavne prošlosti. ■

ENG Minister Grlić Radman took part in a meeting of the EU council of ministers that was held on 19 November via video link on account of current epidemiological recommendations. The head of our diplomacy told a press conference that "What was important for me was that I reported on the local elections in Bosnia-Herzegovina, staged on 15 November, and that I emphasised the importance of the elections in Mostar on 20 December," adding that he informed his European colleagues that the elections in this town would be held following an agreement among the political leaders in Bosnia-Herzegovina, an agreement that envisages changes to the legislation governing elections.

Vizualni pripovjedač

Hrvatska zajednica Sydneya pokriva veliki raspon poslova, a jedan dio njih je i umjetničke naravi. Ivan Rukavina već se neko vrijeme uspješno bavi fotografijom. Zamolili smo ga za razgovor kojem se rado odazvao.



Tekst: **Petar Mamić**
Foto: **Obiteljski album**

Rođen sam 1979., od oca Zorana i majke Jadranke, rođene Janović, u zagrebačkom Sigetu gdje sam pohađao prvu školsku godinu. Emigrirali smo u SAD 1986. i tamo živjeli nekoliko mjeseci prije nego što smo se konačno preselili u Sydney u prosincu 1986. Nismo nikoga znali kad smo stigli ovamo pa nismo niti znali kamo otići s aerodroma. Tada nije bilo Interneta tako da nismo mogli tražiti mjesto za boravak. Srećom, moji roditelji sjetili su se dobrih prijatelja iz djetinjstva koji su nas primili i pomogli nam da se ovdje snađemo. Moje djetinjstvo

bilo je sretno, a moja obitelj mjesto blizine i zaštite. Budući da smo se puno selili, pohađao sam ukupno devet škola, od kojih šest u Australiji.

SRETNOST DJETINJSTVO

Roditelji su kupili našu prvu kuću u St. Marysu, na zapadu Sydneya, gdje smo mlađa sestra, brat i ja proveli deset godina svoga djetinjstva. Tamo je bilo dosta Hrvata, a ja sam se priključio nogometnom klubu "Bosna" i igrao godinu dana. Svake nedjelje pohađali smo Hrvatsku crkvu u Blacktownu. Rado se sjećam patera Euzebija Maka i patera Tonija Mutnika te njihovih misa, a pohađao sam i "hrvatski vjeronauk". Školovani smo u Katoličkoj školi tako da smo sestra i ja imali "dvije" pripreme za svetu

pričest i dvije za krizmu, jednu u školi, drugu u crkvi. Jedne godine osvojio sam nagradu za najbolje znanje iz vjeronauka. Sjećam se da sam dobio nagradu od pater Tonija, kip Majke Božje koji je mijenjao boju u različitim vremenskim uvjetima. Ponosno sam ga držao na polici dugi niz godina.

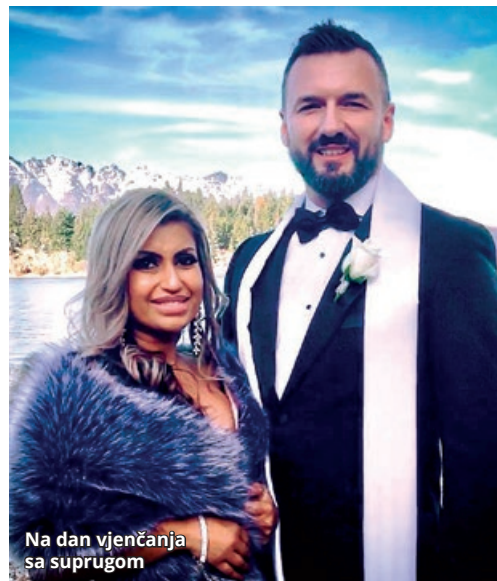
Mnoge su sretne uspomene: odlasci u Hrvatski klub "Kralj Tomislav" za Božić te novogodišnje diskoteke svake godine. Stekao sam tada puno prijatelja s kojima sam i dandanas u kontaktu. Mislim da su ovakvi događaji za mlade Hrvate ovdje od vitalnog značaja da ih se poveže s korijenima.

POSJET HRVATSKOJ

Posjetio sam Hrvatsku dosad samo tri puta otkad smo se doselili. No, posljednji put u lipnju prošle godine bio je najbolji. Tamo sam na proslavu svog 40. rođendana poveo i suprugu i najbolje prijatelje, od kojih nitko nije Hrvat, te sam im kao ponosan Hrvat bio službeni turistički vodič. Moja žena vrlo lako uči jezike, ponešto zna hrvatski i svi su je zbog toga još više zavoljeli.

Odlučili smo proputovati Hrvatskom u samo deset dana, pokrivajući ukupno 2.550 km. Krenuli smo u Dubrovnik i unajmili auto. Preporučujem svima koji žele doživjeti Hrvatsku da unajme automobil i voze se po cijeloj zemlji.

Zatim smo se odvezli na sjever duž obale, zaustavljajući se usput u svakom



Moji roditelji bili su nevjerovatno odlučni u namjeri da ostanu povezani s hrvatskom zajednicom i našim hrvatskim korijenima. Dok smo odrastali, bilo nam je dopušteno kod kuće govoriti samo hrvatski.



Djetinjstvo u Zagrebu

gradiću i posjećujući obitelj. Najdraža stajališta bila su nam Šibenik, odakle mi je otac, i Pirovac, gdje žive moja teta i rođaci. Moja supruga zaljubila se u ta dva mjesta i rekla da bi definitivno mogla tamo živjeti. Svi smo bili toliko zaljubljeni u zemlju, ljude i stil života. Moje znanje hrvatskoga jezika, kulture i ljudi došlo mi je vrlo dobro, a usput smo upoznali neke nevjerojatne ljude. Proveli smo vrijeme i na Hvaru, gdje smo na gliseru odradili jednodnevni izlet oko modrih i zelenih špilja i otoka. Svi su se složili da je taj dan bio daleko najbolji u našim životima.

Ostatak putovanja bio je poput sna, uživali smo u svakoj minuti. Budući da smo u ljetno vrijeme bili u Hrvatskoj, imali smo nevjerojatno duge dane kada je sunce izlazilo u 4.30 ujutro i zalazilo u 21 sat. Krajolik je bio drukčiji u svim različitim regijama i osjećali smo se opušteno. Posljednja dva dana proveli smo u Zagrebu, rodnome gradu moje majke, u stanu u kojem sam odrastao. Drago mi je da smo i supruga i ja iskusili moju kulturu, to me približilo korijenima, a ona je bila naprosto oduševljena.

HOBI POSTALO ZANIMANJE

Fotografija me zanimala od malih nogu jer je moj otac bio strastveni fotograf. Tijekom svih ovih godina imamo tisuće obiteljskih fotografija. Moj otac je i sam kao mladić napravio aparat za razvijanje fotografija te ih naravno stalno razvijao. Svidjele su mi se njegove crno-bijele fotografije iz vremena kad sam bio dijete.

Dobio sam Canon DSLR prije nekoliko godina i svidjela mi se kvaliteta fotografija, što je moje fotografiranje dovelo na višu razinu. Počeo sam fotografirati obitelj i prijatelje te razne svečanosti i ceremonije. Prekretnica se dogodila kada sam imao vlastito vjenčanje 2017. godine na Fidžiju, a naš fotograf vjenčanja zaista nas je iznevjerio svojim uslugama i lošim fotografijama. Razgovarao sam sa suprugom i oboje smo se složili da bih lako mogao prijeći iz svoje karijere u ovu karijeru. Od tada volim snimati posebne događaje i obiteljska fotografiranja. Kako sam odrastao, volio sam fotografirati mobitelom.

Imati dobrog fotografa vjenčanja od vitalnog je značaja na svakom vjenčanju jer snimamo sav taj trud koji je uložen da taj dan bude poseban, atmosferu i posebne male trenutke koji svaku ljubavnu priču čine jedinstvenom.

Volim fotografirati vjenčanja, a supruga i ja naučili smo da možemo dobro surađivati kao tim. Ona pomaže sve postaviti, popravljati haljine, postavlja poze i posebno radi s djecom, a ja fotografiram čarobne trenutke kako bi zauvijek bili zabilježeni na njihov poseban dan.

Neki od mojih najdražih trenutaka za snimanje je kada uhvatim mladenkin ulaz, hod do oltara te emotivnu reakciju mladoženje kada prvi put ugleda svoju lijepu suprugu, kada shvaća da je to posebna žena u njegovu životu koja



Potomci porodice Rukavina

Inspiriraju me svi talentirani fotografi koji mogu spojiti iskrenost s dramatičnim stilovima u svojoj fotografiji. Moj otac bio mi je uzor na koji sam se želio ugledati, a zatim i drugi talentirani fotografi vjenčanja i vizualni pripovjedači.

pristaje postati njegova životna partnerica. Njihova nervoza dok se prvo drže za ruke na oltaru i njihovi pogledi puni ljubavi, a zatim uzbuđenje kako dan odmiče, to su trenuci koje pokušavam uhvatiti i pretvoriti u njihovu priču. Hvatanje ovih sitnica čini svako vjenčanje lijepim na svoj poseban način.

Poslovanje nam je ovu godinu kao i mnogima zbog pandemije koronavirusa teško. Svako vjenčanje koje smo rezervirali bilo je otkazano pa smo morali razmišljati o drugim načinima da održimo posao. Tako smo počeli oglašavati velike obiteljske fotografske pakete i otkrili smo da su vrlo popularni. Ta su ograničenja zaista mnogima otkrila važnost obitelji, a posebno da dragocjeno vrijeme trebamo posvetiti i našim starijim članovima obitelji.

Sve u svemu, posao se sada počinje ponovno oporavljati. Dobivamo puno više rezervacija za vjenčanja za 2021. i 2022. godinu tako da stvari opet izgledaju pozitivno i obiteljska snimanja na otvorenom sada su također popularna.

Volio bih fotografirati neka vjenčanja u Hrvatskoj i time dati potporu događajima hrvatske zajednice u Sydneyu. Razmatrao bih kako atraktivnom profesionalnom fotografijom pravilno pomoći tržištu vlasnika hrvatskih poduzeća, a želio bih se baviti pokrivanjem svih vrsta posebnih događaja, kao što su krštenja, prve pričesti i slično. ■

ENG Zagreb born Ivan Rukavina has lived in Sydney with his parents, younger brother and sister since his early childhood. He works as a marriage photographer. He has visited Croatia three times and would love to do some wedding photography shoots in Croatia and thereby support events in the ethnic Croatian community in Sydney. He has given thought to leveraging professional photography to working with the owners of Croatian companies and would like to cover all kinds of special events, including baptisms and first communion.

Povezivanje Australki i Novozelandski hrvatskog podrijetla

U studenome 2019. godine, u organizaciji Australско-hrvatske gospodarske komore Novoga Južnoga Walesa i veleposlanice Republike Hrvatske za Australiju i Novi Zeland Betty Pavelich, u Canberri je održan prvi skup uspješnih Hrvatica Australije i Novoga Zelanda. Skupu je nazočilo stotinjak žena iz skoro svih australskih saveznih država i iz Novoga Zelanda.



Redovita virtualna druženja žena Australije i Novoga Zelanda (foto: Tanya Unkovich)

Tekst: Jasna Novak Milić

Važno je naglasiti nekoliko činjenica zbog kojih su ova druženja važna. Prvo, to su jedina redovita okupljanja Hrvat(ic)a iz cijele Australije i Novoga Zelanda. Drugo, cilj je istaknuti prisutnost naših ljudi u svim gospodarskim granama, od industrije do visokog obrazovanja te njihova postignuća. Treće, organizatorice mreže uistinu su postigle okruženje u kojem se žene međusobno podržavaju. Mreža australskih i novozelandskih Hrvatica redovito privlači nove članice, čime se mreža širi na dobrobit cijele dijaspore u ovome dijelu svijeta.

Mreža okuplja poduzetnice, vlasnice tvrtki, Hrvatice na istaknutim položajima u vladinim i nevladinim institucijama, voditeljice/predsjednice lokalnih organizacija, znanstvenice s australskih sveučilišta, istaknute javne osobe i sve

veći broj umjetnica iz svih područja umjetnosti, od slikarstva do filma i glazbe. Međutim, vrata Mreže Hrvatica Australije i Novoga Zelanda otvorena su svim ženama koje žele pridonijeti hrvatskoj zajednici u ovome dijelu svijeta bez obzira na to što rade i čime se bave. Dopusite li pandemijska ograničenja njegovo održavanje, sljedeći skup, drugi po redu, planiran je za ožujak 2021.

Već na tome prvom okupljanju organizatorice, veleposlanica Betty Pavelich i tajnica Australско-hrvatske gospodarske komore Novoga Južnoga Walesa Sonja Palic, istaknule su da je glavni cilj skupa umrežavanje žena iz Australije i Novoga Zelanda, podjela iskustava i suradnja. Potreba za time došla je iz dva smjera: iz općepoznate činjenice da su žene još uvijek znatno rjeđe zastupljene na čelnim položajima u vladama, korporacijama i općenito na vodećim mjestima organizacija te da su australski Hrvati međusobno nedovoljno po-

vezani i nerijetko neupućeni u to što se događa u hrvatskoj zajednici u susjednoj saveznoj državi, katkad čak i u susjednome gradu.

Na kraju iznimno uspješna dva i pol radna dana na skupu u Canberri organizatorice su se obvezale da će nastaviti raditi na povezivanju Australki i Novozelandski hrvatskog podrijetla te da će se u studenome 2020. održati drugi skup uspješnih Hrvatica.

A onda se dogodila svjetska pandemija, koja je Australiju fizički izolirala od ostatka svijeta, ali međusobno i njezine savezne države. U novim okolnostima, u kojima se većina Australaca našla u *lockdownu*, radeći od kuće, u situaciji u kojoj su se posebno male i obiteljske tvrtke našle u egzistencijalnim problemima, inicijatorice ženskog umrežavanja odlučile su pokrenuti virtualnu skupinu za potporu.

Prvi *online* sastanak održan je u svibnju i od tada se održava redovito svakoga mjeseca. Od virtualne subotnje kave ubrzo se pretvorio u redovite minikonferencije na kojima organizatorice svakoga mjeseca predstavljaju uspješne žene iz druge australske savezne države, a nakon radnoga dijela slijedi diskusija te kratko neformalno druženje.

Na mjesečnim okupljanjima govori se o uspjesima Hrvatica u svim domovima javnoga i društvenoga života, od politike, preko bankarstva i zdravstva, do obrazovanja, znanosti i umjetnosti. Mreža žena Australije i Novoga Zelanda do sada je već iznjedrila niz uspješnih poslovnih suradnji, stvorila nova i ojačala stara prijateljstva. ■

ENG A network of Australian and New Zealand women of Croatian background is attracting new followers, growing its impact to the benefit of the entire diaspora in this part of the world. The network brings together entrepreneurs, business owners, women of Croatian roots in prominent positions in governmental and non-governmental institutions, the leaders of local organizations, researchers at Australian universities, prominent public figures and a growing number of artists from all fields of art, from painting to film and music. This network of Australian-Croatian and New Zealand-Croatian women is open to all women who want to contribute to the Croatian community in this part of the world, regardless of their status or chosen profession. If the current restrictions on movement and gathering related to COVID-19 are lifted, the group plans to stage its second symposium in March of 2021.

Nezadovoljstvo situacijom izbačeno na platno

U povodu obilježavanja Europskog dana sjećanja na žrtve svih totalitarnih i autoritarnih režima, koji se diljem našeg kontinenta obilježava 23. kolovoza, u Kneževoj palači u Zadru bila je svečano otvorena izložba akademskoga slikara Mile Nekića "Žrtve totalitarnih režima", a nakon toga mogla se vidjeti u galerijskome prostoru *Hrvatskog slova* u Zagrebu.



Mile Nekić i Ljerka Galic prilikom otvorenja izložbe u zagrebačkom muzeju "Mimara" 2014.

Mile Nekić je akademski slikar, rođen u Tompojevcima 1947., a u Australiju se iselio 1969. Školovao se, uz rodni zavičaj, u Osijeku i Sydneyu. U Hrvatsku se vratio 1991. te je pristupio redovima Zbora narodne garde Osijek.



Tekst: Nives Antoljak

Mile Nekić dugi niz godina surađuje s Hrvatskom maticom iseljenika, koja mu je priredila prve domovinske izložbe u uglednim zagrebačkim galerijama. Oprostivši svim svojim progoniteljima, Nekić je čovjek velikog srca – posvećen likovnome umjetničkom stvaralaštvu u rodnoj Slavoniji. Plan je da ova izložba nastavi svoje putovanje ponajprije do Osijeka, mjesta gdje danas živi i stvara. "Ova izložba govori istinu, danas političari i povjesničari umjetnosti manipuliraju žrtvama totalitarnog režima, širi se mržnja, a to je jako opasno, puno opasnije od koronavirusa. Smatram da ću ovom izložbom skrenuti pozornost kako bi trebalo stvarati našu domovinu, modernu Hrvatsku u današnjem svijetu", istaknuo je autor Mile Nekić. Djela autor posvećuje žrtvama totalitarnih režima, a prikazuje ih kao likove sjene, stilizirane, dehumanizirane figure

na stratištima, kao kosti u zajedničkim grobnicama, jamama.

Bio je član Hrvatske republikanske stranke i aktivan član hrvatske iseljeničke zajednice. Na utakmici mostarskog "Veleža" i australske reprezentacije 1975. zapalio je jugoslavensku zastavu. S još petoricom Hrvata u Australiji bio je osuđen 1981. godine na 15 godina zatvora zbog izmišljenih navodnih planiranja terorističkih napada 1979. godine u okolici Sydneja. Na slobodu su pušteni ranije, 1988. godine. Tijekom izdržavanja zatvorske kazne studirao je i diplomirao na Umjetničkoj akademiji East Sydney Technical College. Prvu samostalnu izložbu otvorio mu je tadašnji australski ministar pravosuđa. Zanimljivo, australski publicist i novinar nakon što je istražio Nekićev slučaj napisao je i objavio lani knjigu koja govori o propustima ondašnjeg australskog pravosuđa koje je postupilo po diktatu tajne jugoslavenske službe Udbe, osudivši šestoricu nevinih hrvatskih mladića. Postoji i mogućnost za reviziju slučaja, iako sud-

binu stradalih mladića nije moguće više promijeniti. Mile Nekić član je Udruge dragovoljaca Domovinskog rata, Hrvatskog društva političkih zatvorenika te je dobitnik ukupno šest državnih odličja: Spomenice Domovinskog rata 1990. - 1992., Spomenice domovinske zahvalnosti, Medalje Bljesak, Reda hrvatskog pletera, Reda hrvatskog trolista i Reda Stjepana Radića. Danas je član Udruge dragovoljaca Domovinskog rata, Hrvatskog društva političkih zatvorenika te Hrvatskog društva likovnih umjetnika Osijek, čiji je član. Svoja likovna djela izlagao je na više samostalnih i skupnih izložbi. ■

ENG Painter Mile Nekić was born in Tompojevci in 1947 and moved to Australia in 1969. He received his education in Osijek and Sydney. He moved back to Croatia in 1991 and volunteered for the Croatian National Guard in Osijek to join the struggle for independence. He has worked with the Croatian Heritage Foundation for many years, with the CHF organised his first homeland exhibitions at top galleries in Zagreb. This year he staged the Victims of Totalitarian Regimes exhibition in Zadar and Zagreb.

Zagledi u Covid 19

Antona Cetína

Slikar Anton Cetín ovih je dana u Kanadi završio ciklus radova inspiriran izazovima pandemije koronavirusa i kušnjama te bolesti. Slikarevo nadahnuće koje dođe od *Apokalipse* opisuje ugledni filolog i likovni kritičar Vinko Grubišić



Anton Cetín

Tekst: Vinko Grubišić Foto: A. C.

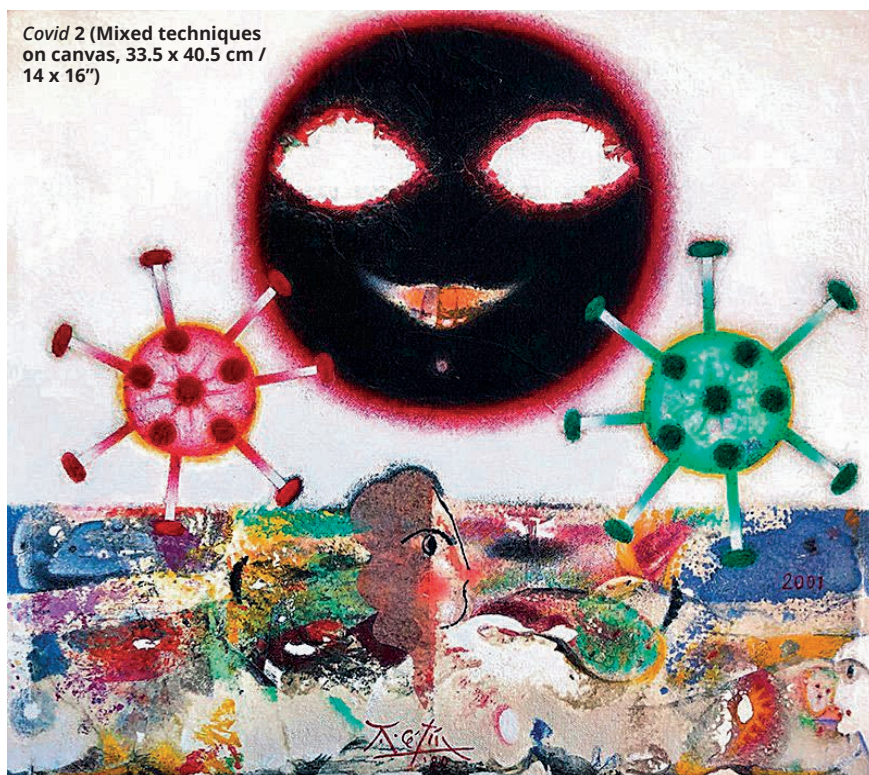
P ojava kuge, kolere ili neke druge pandemije, koja se - prema nekima - javlja ciklički svako stotinu godina, nerijetko je rezultirala značajnim umjetničkim djelima. Ta zar bi Giovanni Boccaccio bio napisao *Dekameron* da nije bilo kuge u Firenci ili - da ne idemo tako daleko, tj. u prvu polovicu 14. stoljeća - možemo pogledati *Slučajne prizore* (*Random Shots*) Roberta Cruikshanka iz prošlog stoljeća ili pak *Rat i koleru* (Krieg und

Cholera) Thomasa Theodora Heinea, po prilici iz istog vremena, pa se uvjeriti u snažne vanjske impulse velikih nevolja i zala u umjetničkom stvaralaštvu. Velike ljudske nesreće bile su ujedno i vrijeme iznimnih izazova, ljudskih zašto pred upitnikom - Kamo? Kako dalje? U svih 19 slika A. Cetína, pod naslovom *Covid 19*, pojavljuje se *Eva*, ponekad jedva vidljiva, izložena je različitim preobrazbama, a tu je i mnoštvo lica, svako na svoj način izmučeno, uznemireno tom strašnom epidemijom, preobrazbe su to napadnutih ili već dokrajčenih ljudskih bića, nekih odbjeglih

na sam rub slika ili su još u bijegu od smrtonosnog otrova (lat. "virus" = otrov). Sve je prikazano, rekao bih uravnoteženo, živom naracijom boja, svaka slika odražava svoj ritam, a opet od prve slike, tj. od one crne zastrašujuće glave zlođuha pa do bijelog apokaliptičnog jahača, čitav ciklus ovih *Covid 19* pokazuje se skladnom cjelinom.

EVINIH DEVETNAEST

Na *Covidu 1* pokazuje se jasan lik crnolika zlođuha, a na *Covidu 2* on je izvor i pokretač energije zla, s naglašenim prodornim pogledom, s očima kao dvije strahotne praznine života. (Tà i ovdje su oči svojevrsni prozori duše.) Otvorena usta pokazuju kao tek otpočet dijaboličan superioran osmijeh, pun zlobe i propasti. Crna glava zlođuha u potpunosti je obložena crvenom bojom, bojom krvi i smrti. Iz vrlo sugestivne mase pokazuju se neka ljudska lica u plavetnilu, koja kao da nastoje pobjeći od te mučne stvarnosti. Iz te se živopisne podčinjene zemaljske mase izdvaja *Eva* u opasnosti. Taj zlođuha, taj svojevrsni izazivač energije zla, kao i oba virusa, dolaze iz monokromatske bjele, tj. iz neke čvrste, istodobno daleke i tako bliske praznine. (...) U samoj sredini gornjeg dijela slike u *Covidu 4* sasvim je dominantan onaj već nam poznati zlođuha čije su oči kao dvije ubojite crnine, a ispod je *Eva*. Zanimljivo je da ljudska lica s ruba desne strane većinom zabrinuto gledaju prema virusu dok su na lijevoj strani neka lica u sasvim očitom očaju, kao da žele pobjeći od toga zla. Na slici *Covid 5* sasvim je dominan-





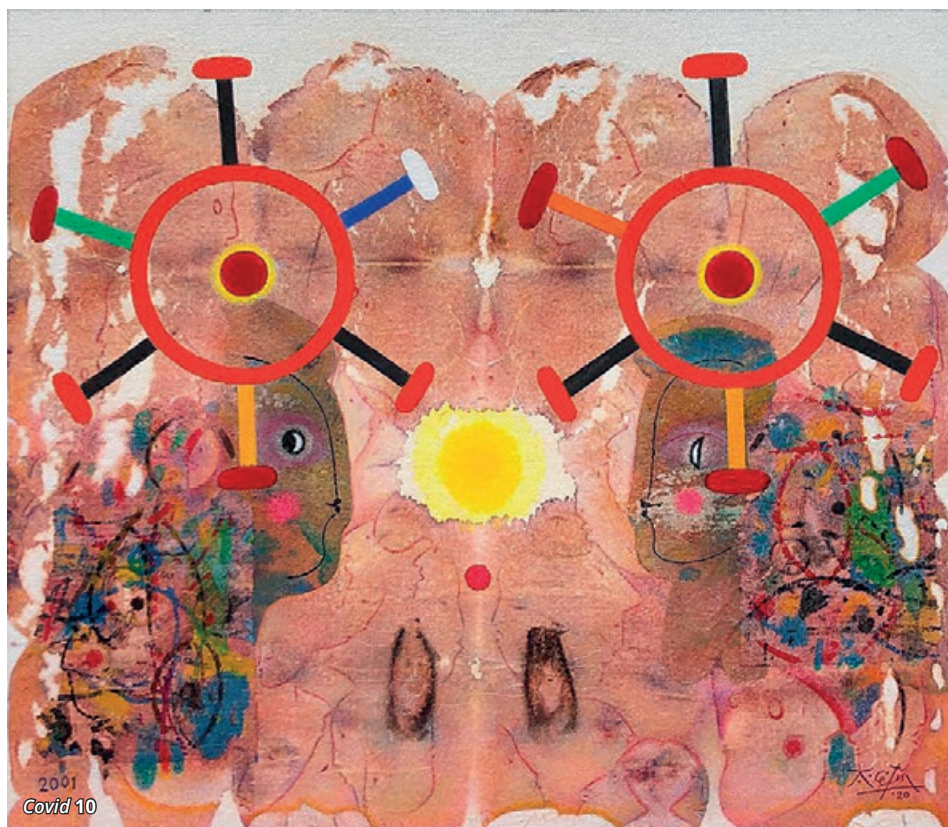
lijevu stranu, drugo crno lice izražava podložnost. U središtu virusa su četiri žuta lica, koja na okupu drži ona crvena teška kugla krvi. U *Covidu 7 Eva* je na samome rubu lijeve gornje strane i na rubu donje desne strane, kao da nam tako želi naglasiti svoju sasvim razložitu posvudašnjost.

GOSPODAR ZEMLJE I MORA

Covid 8 pokazuje se kao svojevrsan nastavak i dorada prethodne slike, *Covida 7*. I tu virus djeluje kao gospodar "na zemlji i na moru", bolje rečeno posvuda. No tu, umjesto jednoga kao što je bilo na *Covidu 7*, sada su tri virusa od kojih je najveći onaj bijeli u sredini koji je nabijen energijom plavih točaka koje dominiraju prostorom, a za razliku od drugih dvaju virusa, ovaj srednji ima ticala i dijelove krakova u crvenoj boji, što bi značilo da je sasvim spreman za osvajanje. Plava *Eva* pokazuje nam se na donjem lijevom rubu, i ovaj put u obliku srca, što znači da ljubav nije presahnula. Njezin lik je mnogo jasniji od drugih likova, koji opet pokazuju izvrstan

tna crna boja. Posebno su sugestivna ona dva vrtloga crnine gdje se ne raspoznaje nikakvo lice jer je sve zahvaćeno furioznim ritmom bijega. Na samome vrhu dominantno je lice zloduha, a na donjem dijelu je vrlo zabrinuta *Eva*, koja kao da se ne želi predati da bude stiješnjena dijaboličkom snagom dvaju virusa, onoga zelenog koji simbolizira glad, nevolje i patnju te crvenog koji predstavlja krv i smrt. Oni crni vrtlozi mase, tj. ljudi u bijegu, kao da se prenose i u *Covid 6*, ali sada u sasvim novome postupku, gdje je mnogo toga koncentrirano u samome krugu virusa. Vrlo je impresivno jedno mrtvačko lice koje se pokazuje iz te crne mase, koja završava drugim crnim licima. Tu je, čini se, virus uzeo takav zahvat da je postao potpun gospodar događaja na toj slici. Zanimljivo je primijetiti koliko lica, u različitim bojama, na toj slici izražavaju osobnosti u životu i u smrti. Dok jedno crno lice u samome virusu, okrenuto na desnu stranu, pokazuje očaj kao da kroza nj prodire bijelo bezazleno dječje lice, nasuprot tome licu, okrenuto na





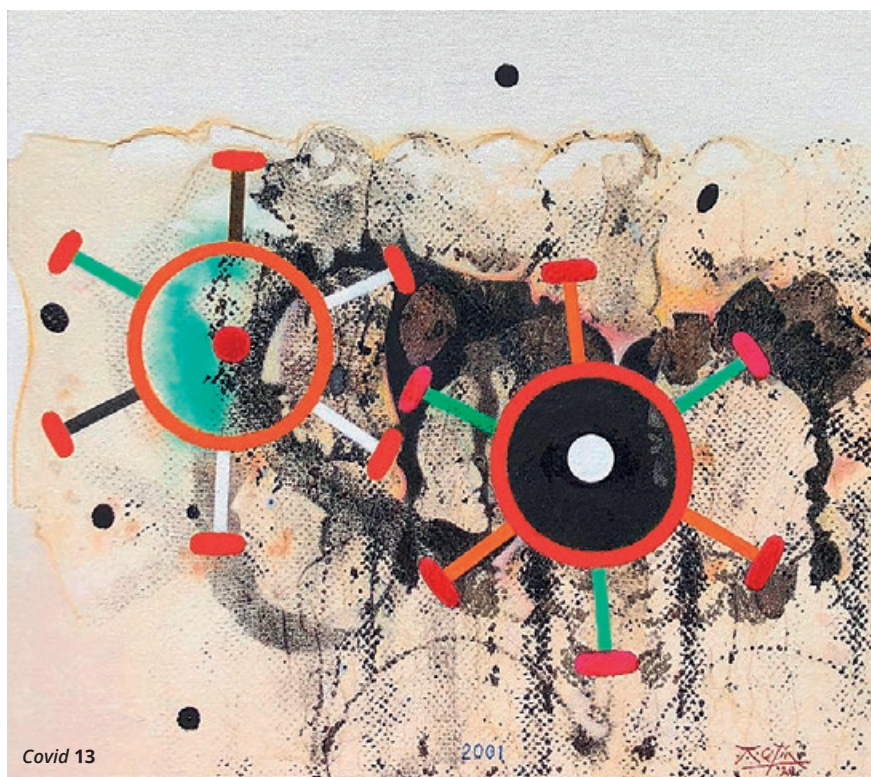
I dalje veliko značenje imaju dva zloduhova oka, zatvorena u crvenilo, a usred virusa je teška crvena kugla okružena ljubičastom bojom, koja nam dočara-va krvavo uviranje te središnje kugle u bljedoliko zelenilo. Može se reći i za ljude s desnog ruba slike i s lijevog ruba da neki gledaju prema virusu, a neki okreću glavu od virusa. Sasvim na dnu, u dva reda, lica su okrenuta jedna prema drugima i zamišljamo ih kako pričaju sve poznato i nepoznato o ovom zlu koje zadesi ljude našeg vremena. (...) U *Covidu 13* uglavnom se nalaze vremes-nija lica koja ozbiljnije promatraju ovu pandemiju, ali koji nas - bar do sada - uvjeravaju da jedino što sigurno znamo o toj zločestoj bolesti jest da ništa ne znamo te da nam je potrebno obo-ružati se strpljenjem. Kontrast je posti-gnut tako što jedan virus u sredini ima bijelu čvrstu kuglu, a drugi virus je crven, no čini se kako su oba podjedna-ko aktivna, agresivna i opasna. *Eva* je odmah iza jednog virusa, njezino je lice malo u usporedbi s licima muškaraca, koji su u neposrednoj blizini tih dvaju virusa. (Radi ograničenog prostora izo-stavljamo dio teksta.)

umjetnički osjećaj za izražajnu poseb-nost i minucioznu dorađenost svakog detalja. Jasnoća oblika u pravoj čvrsto-ći i razigranosti boja, tako bi se najbolje mogao definirati *Covid 9*. U crvenilu se jasno nazire beznadna, uplakana osoba suprotstavljena dosta indiferentnome crnome dvostrukom licu, od kojih jed-no lice gleda u pravcu virusa, a drugo na suprotnu stranu. Sasvim u lijevome gornjem kutu je crveno srce ispod ko-jega je točka krvi. Na središtu, u samo-me vrhu muškarac i žena očito su spre-mni na poljubac do kojega ne dolazi jer bilo bi to u suprotnosti s mrtvilom koje prevladava slikom. Tu su i druga zani-mljiva lica u različitim bojama, od kojih kao da nas neka gledaju iz nestvarno-sti, a sićušna je *Eva* u blagoj plavoj boji, kao da je iz nje nestala za nju ona tako specifična životnost.

SUNCE KAO IZVOR ŽIVOTA

Čitavom sredinom *Covida 10* opet domi-nira zloduh oboružan dvama virusima, a jedan lik *Eve* je s desne, a drugi s lije-ve strane slike, dok je između njih sun-ce, kao izvor života i obnove. I na lijevoj i desnoj strani negdje su ti likovi jasno

prikazani, a negdje tek naznačene mr-tvačke glave. U *Covidu 11* slika zloduha, tog sijača zla, smrti i svih nevolja goto-vo se u potpunosti poklapa s virusom.



EPILOG APOKALIPTIČNIH IZAZOVA

U *Covidu 17* *Eva* je stekla svoj jasan izgled i čvrstoću pogleda crnim očima okruženim zelenom bojom, a ona crvena kugla, koja sigurno pokazuje bijeg od virusa, donekle se može promatrati i kao nagrižena crvena kugla, što može označavati nečitovan virus, koji još nije stekao svoje ubojite krakove kojima će ispitivati teren gdje bi se što komotnije mogao nastaniti. *Evina* crvena usta su u obliku srca. Zanimljiv je motiv srca i na gornjem dijelu slike, a ono se nalazi upravo nasuprot crnim zabrinutim licima. Najjasnije je istaknut lik *Eve* na *Covidu 18*, gdje joj je glava u žutoj boji, a cijelim tijelom se nalazi na modroj podlozi. (...) Moglo bi se sasvim izdvojeno govoriti o završnom *Covidu 19*. Tu se pokazuje čitavo bogatstvo motiva, a sve je djelomično moglo biti potaknuto onako bogatim 6. poglavljem *Apokalipse* Sv. Ivana s Patmosa, gdje je riječ o četirima jahačima. U Cetina je najprije riječ o jahaču na sivom konju, koji simbolizira pandemiju, kojemu "bijaše dopušteno da digne mir sa zemlje, da se ljudi ubijaju međusobno". Ispod toga sivog virusa vidimo kaos, smrt i metež, što je poprimilo izgled jednoga prijete-



ćeg lica. S desne strane tog lica vidimo uspravljenu ruku, kojom kao da se traži razumijevanje, milost. Rekli bismo da je od svih vidljivih dijelova ljudskog tijela ruka zapravo najizrazitija potvrda ljudske nazočnosti svijetu. Ta ljudska ruka kojom je sagrađeno sve čemu se čovjek može diviti, ali njome su počinjeni i najveći zločini i obavljena najveća uništenja. Iznimno je impresivno ono mrtvačko lice u blijedoj zelenoj boji lijevo u samome donjem kutu slike. Drugi jahač je na crnome konju, na vrancu, koji simbolizira glad, a on je "držao vagu u svojoj ruci". Ispod tog virusa vidimo blijedo lice s crnim točkama, a ispod je crno lice. I opet uspravljena ruka za čovjekom u crnini koji nestaje. Golema otvorena usta vapi za smilovanjem i mole za pomoć, no sigurno je kako je konjanik na vrancu s vagom u ruci već odavno odjurio u *nedostižje*, ostavivši iza sebe glad, jad i smrt. Zatim se javlja crveni konj, koji simbolizira rat i uništenje, a onomu "što je jahao na njemu bilo je ime <Smrt>". Tome crvenome trećem virusu na gornjem dijelu slike odgovara zelena kugla i oblici gdje dominira crvena boja, a iz usta, iz mrtvačke glave središnjeg lika, dvije su strijele uperene na zemlju. Četvrti jahač na bijelom konju simbolizira pobjedu, a "Bijaše mu dan vijenac te on, pobjednik, ode da i dalje pobjeđuje" (Svi su navodi prema Bibliji - *Stari i Novi zavjet*. Zagreb.

Stvarnost, 1969., str. 1156.). U Cetina je nositeljica pobjede *Eva*, a nad njom je *Sunce*, koje ju je desetljećima na Cetinovima slikama redovito pratilo, kao izvor života, rasta i ljudskog trajanja, koje ovdje na određen način održava ravnotežu s njezinim srcem.

Na svim slikama nalazimo broj 2001., a razlog tomu je što je slikara potaknula na ovaj ciklus jedna kutija, koju spominje u razgovoru s B. Hlevnjakom (usp. "Novi ciklus slika A. Cetina - Kovid 19." *Epoha* - Portal za kulturu, 16. VII. 2020.). Sadržavala je slike pod naslovom *Uznemireni svemir*. Sama činjenica da je u kutiji bilo 19 slika jasno je odredila naslov ovog ciklusa, u kojemu susrećemo današnju stvarnost, svijet pandemije, patnje, samoću, ali sve se to pokazuje na ovim slikama čarobne raznolikosti, a opet sve je s poveznicom *Covid 19* i istodobno s njegovom dugovjekom *Evom*, tom prvom izvorsnicom života, tj. roda ljudskoga. Slikar Anton Cetin više od pedeset godina živi u Kanadi, no neprekidno izlaže i stvara i u Hrvatskoj. ■

Anton Cetin rođen je 1936. u Bojani kraj Čazme. Od 1954. do 1959. pohađao je Školu primijenjene umjetnosti, Odjel za slikarstvo, u Zagrebu. Od 1959. do 1964. studirao je grafiku na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, gdje je diplomirao u klasi prof. Marijana Detonija. Tijekom pohađanja Škole i Akademije, radio je kao ilustrator u raznim zagrebačkim izdavačkim kućama. Od 1966. do 1968. živio je i radio u Parizu kao slikar, grafičar i ilustrator. Od 1968. živi i radi u Torontu u Kanadi kao samostalni umjetnik.

ENG Canadian painter and printmaker Anton Cetin recently completed his series inspired by the challenges of the pandemic coronavirus/COVID-19 scare. The artist's apocalyptic inspiration is described by renowned philologist and art critic Vinko Grubišić. Cetin was born in Bojana near Čazma and moved abroad over a half century ago, spending most of that time in the Canadian city of Toronto. He also exhibits and creates in Croatia.

Nezaboravni čardaš-kavalir

Đani Šegina imao je bogomdanu darovitost za glazbeno kazalište – smisao za glumu, prekrasan tenorski glas muževne boje, šarm, ležernost, uvjerljivost i sugestivnost, pristalu scensku pojavu, smisao za ples



Anka Krizmanić 1951, portret Đanija Šegine

Piše: **Davor Schopf**

Uživao je popularnost kakva se danas ne može zamisliti među kazališnim umjetnicima. S predstava se vraćao kući takosijem prepunim cvijeća. Redovi za ulaznice sezali su do zagrebačke katedrale... Bio je neprijeporna zvijezda zagrebačke operete u kazalištu Komedija pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća. I njegove su partnerice u to doba – Melita Kunc, Ruža Cvjetičanin, Mirjana Dančuo, Lili Čaki i Nevenka Petković Sobjeslavski, bile zvijezde, ali Đani je bio jedinstven. Za njega se često govorilo da je najbolji pjevač među glumcima i najbolji glumac među pjevačima u kazalištu Komedija.

Poslije Drugoga svjetskog rata odlučio je ostati u Zagrebu. Upisao je glazbenu školu i pjevanje učio kod profesora

Ive Lhotke Kalinskog, a kasnije je radio i s Dragom Hrčićem. Godine 1948. dobio je angažman u Zagrebačkom kazalištu lutaka koje su tada vodili Vlado Habunek i Radovan Ivšić, a poslije dvije godine prešao je u Komediju. Dvije godine pjevao je u zboru i tumačio male uloge. Prva glavna uloga bio mu je Edwin u Kalmanovoj opereti *Knežinja čardaša*. U Komediji je ostao cijeli umjetnički vijek, punih pedeset godina, koje je zaokružio ulogom Ferija u istoj opereti.

Godine 1954. postavljena je u Komediji Kalmanova *Grofica Marica*. Dirigent Ferdo Pomykalo i redatelj Borivoj Šembera dodijelili su ulogu grofa Tassila Đaniju Šegini i ta je uloga postala antologijsko ostvarenje naše operetne scene te zaštitni znak operetnog dijela njegove karijere. Posebno atraktivna bila je ple-

sna točka – vatreni čardaš koji je plesao u koreografiji Nenada Lhotke, a operetnoj publici još i danas odzvanja njegova arija *I ja sam nekoć bio čardaš-kavalir...* Za Leharova grofa Luxemburga čitamo u kritici: "Jedan od triju tenora ove predstave bio je Đani Šegina, siguran i suživljen u naslovnoj ulozi."

Na praiizvedbi opere *Đerdan*, koju je Jakov Gotovac skladao 1955. za petu obljetnicu kazališta, Đani Šegina tumačio je ulogu Ive. U djelima hrvatskih skladatelja tu su još Mirko u Tijardovićevoj *Maloj Floramye*, Mate u Mottlovoj *Pjesmi cvijeća*, Milan u Maićevoj opereti *Stvaramo reviju*, dvije uloge u *Činovničkim komedijama* Ive Lhotke Kalinskog te uloge u Zajčevim djelima – Major u *Gospojama i husarima*, Marko u *Momcima na brod* i Trubadur u *Viteškoj ljubavi*.

Đani Šegina ostvario je sedamdesetak uloga u operetama, mjuziklima, dramskim predstavama i operama. Uvijek je nastojao, i u tome redovito uspijevao, što više istaknuti i povezati sastavnice operetne struke – pjevanje, glumu s plesom i uvjerljivo izgovoren tekst.





Ivan - Đani Šegina rođen je 10. prosinca 1924. u Ozlju. Njegov otac otišao je 1925. u Kanadu kao ekonomski emigrant. Nakon devet godina pozvao je obitelj da mu se pridruži. Tako se mali Ivan s majkom i sestrom zaputio u tu daleku zemlju gdje su mu školski prijatelji ime promijenili u Đani. Učio je tamburicu, svirao i pjevao u radničkim prosvjetnim klubovima. Već s jedanaest godina igrao je ulogu pastira u predstavi *Rascvjetali pupoljci*. Godine 1943. dobrovoljno se javio u kanadsko Kraljevsko ratno zrakoplovstvo u kojemu je ostao do kraja Drugog svjetskog rata, kao radiotelegrafist na Aljasci. Nakon rata došao je u bivšu Jugoslaviju s kanadskom radnom brigadom na izgradnju pruge Šamac - Sarajevo. Zajedno s njim u toj brigadi bio je budući kanadski premijer Pierre Trudeau.

Početak sedamdesetih godina i prodor mjuzikla u Komedijin repertoar nije doživio traumatično. Baš naprotiv, sjajno se snašao u novom žanru. Smatrajući kako za svaku ulogu glumac ili pjevač treba odgovarati i životnom dobi, spontano je prihvatio promjenu. Već 1960. redatelj Vlado Habunek svojim je *dodirom Mide* (antičkog kralja koji svojim dodirom pretvara u zlato sve što dotakne) otvorio novu, do tada nepoznatu stranicu postavom klasičnog mjuzikla Cola Portera *Poljubi me, Kato*. Protago-

nistica naslovne uloge Sanda Miladinov Langerholz nagrađena je za nju Nagradom grada Zagreba. Bio je to presedan – da se uloga u mjuziklu mjeri i nagrađuje primjenjujući dramska mjerila. Njezin partner Đani Šegina sjajno je odigrao Petruccija te svojom karizmom i popularnošću pripomogao novome žanru, a predstava je u tri i pol godine izvedena stotinu puta.

Među njegove antologijske mjuzikal-ske uloge svakako treba ubrojiti još Martija Krpu u mjuziklu *O'kaj* i Jeana Valjeana u *Jadnicima*, a prije svega dvostruku ulogu viteza lutalice Don Quijota i pjesnika Cervantesa u *Čovjeku iz Manche*, koja je obilježila drugi dio njegove karijere. Tim ulogama, *plemenitim i uvjerljivim do potresnosti*, proslavio je 1980. tridesetu obljetnicu umjetničkoga rada.

Đani Šegina samostalno je gostovao u operetnim predstavama u Rijeci, Osijeku, Varaždinu, Splitu i Šibeniku. Kasnije je u tim kazalištima gostovao u izvedbama mjuzikla. Godine 1999. dobio je Nagradu hrvatskoga glumišta za svekoliko umjetničko djelovanje.

Posebno dragi bili su mu nastupi za djecu u ulozi Djeda Mraza i Djeda Božićnjaka za božićne blagdane. Često je nastupao na Krapinskom i Slavonskom festivalu.

Ljubiteljima operete Đani Šegina ostao je u trajnom sjećanju po galeriji klasičnih operetnih likova, od Otokara u *Barunu Ciganinu*, Danila u *Veseloj udovici*, Stefana u *Viktoriji* i Siedlera u *Kod bijelog konja*, do Boccaccia. Uvijek se pamti šarm kojim je ocrtavao sve uloge, toplina i srdačnost svakog nastupa, njegova zaljubljenost i posvećenost teatru,



posebno onome glazbenom na zagrebačkome Kaptolu. Umro je u Zagrebu 19. studenoga 2003. godine. ■

ENG *Đani (Ivan) Šegina, fondly remembered as "the king of operetta", was born in Ozalj on 10 December 1924. His father was in Canada in 1925 as a migrant worker. After the Second World War he was in the former Yugoslavia as part of a Canadian work brigade building the Šamac to Sarajevo rail line. Fans of operetta remember Đani Šegina's repertoire of classic roles, the charm he imbued his characters with, and his warmth on stage, his love affair with the theatre and dedication to the stage, especially his time with the Komedija theatre house in Zagreb, where he worked for fifty years. He brilliantly adapted to the musicals of the 1970s. He played some seventy roles in operettas, musicals, stage plays and operas. He endeavoured and succeeded in emphasising and bringing together all the elements of operetta: singing, acting, dancing, and convincing elocution. He died in Zagreb on 19 November 2003.*



Opereta "Grofica Marica" sa Ružom Cvjetčinin

Trebalo je htjeti i smjeti

Svestrani glumac, pjevač, plesač, redatelj, kazališni direktor, radijski i televizijski voditelj, autor gotovo 200 kazališnih predstava, 10.000 radioemisija, a od šezdesetih godina i 2.000 televizijskih emisija, Vlado Štefančić rođen je u Vukovaru 12. siječnja 1931. godine. Obitelj seli u Zagreb kad je Vlado imao šest mjeseci, ali se kasnije s obitelji često vraća u rodni grad.



Uloga "Poštar"

Priredila: **Ljerkica Galic**

Prema autobiografiji "Zabavljač" iz 2007.

Pradjed učitelj prezimena Štefančik doselio se iz Bjelorusije i odmah se pohrvatio u Štefančić. Tijekom Drugog svjetskog rata pogibaju mu otac i stariji brat. Vlado se paralelno bavi atletikom i glumom pa se priključuje grupi poznatoga Tita Strozija *Dječjem carstvu* i već nastupa u Hrvatskome narodnom kazalištu.

Karijeru je započeo kao član dramskoga studija Radio Zagreba 1949. godine, otkud je 1950. godine otišao u kazalište Komediju. "Komediju sam izabrao, ili ona mene, doživotno. Htio sam biti zabavljač, katalizator, vodič u svijetu teatra, glazbe i radosti. Nisam namjerno izbjegavao ono što se naziva ozbiljnim teatrom, ali sam htio dokazati, možda na neozbiljan način, ozbiljnost zabav-

noga teatra." Nastupio je tih godina i u filmu "Bakonja fra Brne".

Vojni rok odslužio je u Crnoj Gori organizirajući zabavne programe diljem zemlje. "Premda se kao glumac, komičar, zabavljač i režiser smijehom bavim cijeli život, još uvijek ne bih mogao izreći definiciju smijeha." Od 1965. do 1969. godine djelovao je u zagrebačkome HNK gdje je do sedamdesetih godina prošlog stoljeća odigrao i režirao više od sedamdeset uloga. Ubrzo se vratio u Komediju kao direktor, a isto tako jedan je od utemeljitelja Zagrebačke škole mjuzikla. Njegov neosporni talent i nepogrešivi kazališno-scenski instinkti doveli su kazalište Komediju na najvišu izvedbenu razinu i učinili ga najznačajnijim u svom žanru na prostoru bivše države. "Trebalo je shvatiti koje se sve umjetno-

sti prožimaju u mjuziklima i njihovu postavljanju. Raznolikost prevladava u tom labirintu dramaturgije, likovnosti, glazbe, pokreta i, oprostite, ljubavi", objašnjava Vlado Štefančić.

Već 1956. postavlja prvu domaću revijsku operetu "Stvaramo reviju". "Svako pravo glazbeno-scensko djelo ima uvertiru-prolog. U slučaju mjuzikla to je koncert za glas i stotinu pedeset slušatelja. Mjuzikl ne nastaje samo ostvarenjem nekoga velikog plana, već neprekidnim svladavanjem neočekivanih problema i zapreka", smatrao je Vlado Štefančić.

Štefančić je u svojstvu direktora Komedije poticao i realizirao prve hrvatske mjuzikle kao što su: "Jalta, Jalta" (prizvedena 1971.), "Dundo Maroje" (1972.), "O'kaj" (1974.), "Car Franjo Josip u Zagrebu" (1989.), "Lady Šram" (1991.), "Kralj je

Utvdili su da sam se rodio dva tjedna prerano, što se u životu pokazalo dobrim jer sam često bio ispred svog vremena; ponekad izvan vremena i prostora.



Obitelj Štefančić



Direktor zagrebačkog gradskog kazališta "Komedija"



U opereti "Zemlja smješka"

Vlado Štefančić smatrao je da je uspjeh relativan. "Gledajući izvana on se, recimo, mjeri stupnjem poštovanja, odnosno obožavanja, zavisti ili prezira. A opet, ako se gleda iznutra prema van, on zapravo nije ni veći ni manji od onoga kako sam o sebi misliš i kako ti je u jednoj zagubljenoj vijugi zapisano!"

gol" (1994.) te rock-bajku "Ivana" (2004.) i prve domaće rock-opere "Gubec-beg" (1975., peta u svijetu) i "Grička vještica" (1979.).

Godine 1976. praisveo je mjuzikl za djecu "Ivan od leptira", predivnu glazbenu priču o djeci bez roditelja koja žive u sirotištu. Plemenitu poruku ovog djela proslavljenih autora mjuzikla "Jalta, Jalta" prenosi dječak Ivan koji objašnjava da su napuštena djeca leptiri, nježni, nezaštićeni, osamljeni, kojima su potrebni ljubav, roditelji i topli dom.

Strani mjuzikli "Čovjek iz Manche" (1969.) i "Guslač na krovu" (1979. Nagrada Vladimir Nazor) iznjedrili su či-

tavu plejadu sjajnih domaćih izvođača svjetskog potencijala. Upravo u tome mjuziklu "svaka riječ i svaka nota su istinite, što je prilična rijetkost u kazališnoj literaturi tog žanra. Svidjela mi se ideja da duhovitost kazališta nastaje kao jeka Božjeg smijeha. Generacija koja sklada na računalima može biti uspješna samo ako je skladatelju Bog u glavu ugradio onaj čip talenta", razmišljanja su Vlade Štefančića.

Mjuzikl "Jadnici", izveden 1981., godinu dana nakon praisvedbe u Parizu, kojemu su u zagrebačkoj Koncertnoj dvorani "Vatroslav Lisinski" nazočili i autori, bio je na zavidnoj razini te je i premašio predložak.

Vlado je osnivač i voditelj "Zagrebačkih ljetnih večeri" na Šalati. Inicijator je prvih dočeka Nove godine na Trgu bana Jelačića, koje je režirao i u kojima je nastupao kao voditelj. Bio je autor, redatelj i voditelj večernjih revija na Zrinjevcu pod nazivom "Elegantni šarmanтни Zagreb", a također je bio autor i redatelj događaja "Advent u srcu Zagreba".

Idejni je autor Kazališta na vodi "Jarun fest" 2002. godine. Redatelj je prvih predstava na jezeru "Noć u Veneciji", "Isus Krist Superstar" (2000. nagrađena Nagradom hrvatskoga glumišta, viđena prilikom boravka u SAD-u 1972. gdje je odbio inozemne angažmane) i "Kosa" (2003.).

Režirajući 1973. komediju "Jalnuševčani" Marije Jurić Zagorke u Varaždinu, razigrao je cijeli grad te osmislio i postavio "Varaždinski sejem", preteču današnjega "Špancirfesta".

Cijeloga života igrao je skoro svakoga dana tenis. Za svoj raznoliki opus primio je 2000. Nagradu hrvatskoga glumišta za životno djelo. Godine 2006. dobitnik je Nagrade "Vatroslav Lisinski" za doprinos hrvatskom glazbenom stvaralaštvu.

Suradnici ističu njegovu osobinu da je u pravo vrijeme znao uputiti pravu riječ kao stvaralački poticaj. "Najljepše iskustvo koje možete doživjeti u teatru je osjećaj posvećene tajanstvenosti. Za mene je to temeljni osjećaj koji rađa istinsku umjetnost."

Umro je u Zagrebu 29. listopada 2017. godine. ■



Korice autobiografske knjige

ENG Vlado Štefančić, a versatile actor, singer, dancer, theatre director, radio and television anchor, author of almost two hundred stage plays, ten thousand radio shows and, since the 1960s, some two thousand television shows, was born in Vukovar on 12 January 1931. His parents moved to Zagreb when he was six months old, but were frequent visitors to their native region. Štefančić began his career as a member of the Radio Zagreb drama studio in 1949 before moving to the Komedija theatre house in 1950. As the director he was one of the founders of the Zagreb school of musicals. His broadly recognised talent and infallible theatrical instinct took the Komedija theatre house to the pinnacle of production in its genre in the former Yugoslavia. He was a moving force in the creation of the first Croatian musical, the rock fable *Ivana*, and the first local rock opera. He founded and led the Zagreb Summer Evenings event in the Šalata district, initiated the first New Year events on Zagreb's main square, and was behind the concept of the Jarun Fest "theatre on water". He died in Zagreb on 29 October 2017.



S mamom Verom

Sedamdeset godina vedrine

Njegujući svoje raznolikosti, ansambl zagrebačkog kazališta "Komedija" nastupa kao jedinstveno umjetničko tijelo, a specifičan glazbeni repertoar opereta i mjuzikla izdvajaju Komediju među kazalištima u Hrvatskoj

Piše: **Davor Schopf**

Zagrebačko gradsko kazalište "Komedija" osnovano je po dekretu kao "poduzeće za prikazivanje vedrih i zabavnih scen- skih priredaba, opereta, komedija, te političko-satiričkih predstava". Odmah se opredijelilo za dvovrsnost svojega dramskog odnosno komediografskog i glazbeno-scenskog izričaja. Počelo je s radom 29. studenoga 1950., s predstavom *Kerempuhov vedri program*, a za mjesec dana uslijedila je opereta *Zemlja smiješka*. Komedijin ansambl okuplja umjetnike različitih struka: dramske glumce, pjevače opernog i zabavno-glazbenog usmjerenja, soliste i zbor, orkestralne glazbenike i plesače koji podjednako dobro poznaju klasični i moderni balet.

Prvo desetljeće, a i šezdesete godine 20. stoljeća u znaku su operete. Publika hrli na Kaptol, obožava Komedijine operetne prvake i zasipa ih cvijećem. U sedam desetljeća nanizalo se pedesetak operetnih i opernih naslova najpoznatijih skladateljskih pera, od Tijardovića, Albinija i Gotovca, do Lehara, Kalmana, J. Straussa ml. i drugih skladatelja.



Početkom 1970-ih počinje značajna repertoarna promjena. Mjuzikli su do tada bili poznati samo iz američkih filmova. Klasični mjuzikl *Poljubi me, Kato* postiže 1960. golem uspjeh, pa slijede *Ljubimica divljeg zapada*, *Slatka Irma*, *Obećanja*, *obećanja* te dugogodišnji hitovi *Čovjek iz Manche* i *Guslač na krovu*.

Zatim jedan datum postaje povijesni: 28. prosinca 1971. praižvedena je legendarna *Jalta, Jalta* koja će do 1995. biti izvedena 534 puta, s istom protagonističkom ekipom! Plemenita poruka o idealnome mjestu mira i ljubavi na svijetu koje svaki čovjek mora naći u sebi i vlastitome srcu, izravno je doprla do publike, a nova produkcija, 2010, to je i potvrdila. *Jalta* je postala zaštitni znak Komedije i hrvatskog mjuzikla u cjelini. Uz opere *Nikola Šubić Zrinski* i *Ero s onoga svijeta* najizvođenije je hrvatsko glazbeno-scensko djelo.

Sedamdesete i osamdesete godine obilježila je intenzivna produkcija hrvatskog mjuzikla pa ih se do danas nanižalo četrdesetak. Formira se i nekoliko autorskih ekipa. Godine 1975. praižvedena je prva hrvatska rock opera *Gubec-beg* kao veliki scenski projekt u KD Vatroslava Lisinskog, u čije su gledalište mjuzikli privukli tisuće novih i mladih posjetitelja.

Mjuzikli koji su osvojili svijet osvojili su i zagrebačku publiku. Repertoar se upotpunjuje daljnjim naslovima: *Jadnici*, *Aplauz*; pa *Chicago*, *Briljantin*, *Spamalot*, *Cabaret*. Izvedbe ansambla, koje zadivljuju lakoćom umijeća i žarom pristupa glazbenoj pozornici, u nekoliko navrata zazivaju epitet *Broadwaya na Kaptolu*! Kvaliteta izvedbe i prijem kod pu-



blike upisali su Zagreb kao zapaženo središte mjuzikla u ovom dijelu Europe.

Jezičac na vagi uvijek je vrludao između operete i mjuzikla, uvijek malo više na stranu mjuzikla. A što sve nije igralo u komediografskom repertoaru: od Hadžića i Nušića do Shakespearea, od Goldonija do Grgića... U Komediji su izvedeni čak i baleti *Brel* i *Breza*!

A danas? Ne propustite *Kneginju čar-daša*, *Groficu Maricu*, *Revizora*, *Tulum u samostanu*, *Legendu o svetom Muhli*, *Zaljubljenog Shakespearea*, *39 stepenica*, *Aidu Eltona Johna*, *Mamma mia*, *Jesusa Christa Superstara*... ■

ENG Zagreb's Komedija municipal theatre is a government founded entity established as a company for the production of "lively and entertaining shows, operettas, comedies and political/satirical stage plays". The theatre house adopted both drama and comedy/musical production. The theatre opened on 29 November 1950. The ensemble brings together artists of various stripes: dramatic actors, opera and popular music singers (solo and choir), orchestral musicians and dancers equally at ease with classical and modern ballet. The ensemble's performances, which for years have earned acclaim for their grace in production and passion in bringing music to the stage have seen this theatre compared to the vibrant scene on Broadway. The quality of performance and excellent audience reception has made Zagreb a notable centre of stage musical production in this part of Europe.

Iz perspektive solidarnosti

Tisuće naših ljudi u inozemstvu ovoga Božića sa strepnjom iščekuju odluke svojih poslodavaca diljem planete, brinu o zdravlju vlastitih obitelji i razmišljaju o putovanju svome domu

I nozemni radnici u zemljama useljavanja najviše su pogođeni aktualnom pandemijom koronavirusa, koja je obilježila ovu godinu na izmaku, promijenivši čovječanstvu stubokom stilove života i rada. Tako svaka treća hrvatska obitelj iščekuje svoje ukućane za blagdane, strepeći od otkazivanja avionskih letova i nadajući se da će barem cestovni promet iz smjerova Zapadne Europe donijeti spas za božićni susret razdvojenih obitelji, bez obvezne karantene. Od raseljene Slavonije, Međimurja, Like i Gorsko-kotara do Istre, preko naših otoka i Dalmatinske zagore do Dubrovačkoga primorja želje su skromne: Bože daj nam zdravlja u ozračju iščekivanja Djetešća u solidarnosti i ljubavi spram bližnjih!

Stalni promatrač Svete Stolicy pri Ujedinjenim narodima nadbiskup Ivan Jurković u govoru je pred Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM) u Ženevi 26. studenoga izrazio zabrinutost zbog stanja u kojem su se zatvaranjem zbog pandemije našli inozemni radnici u zemljama useljavanja. Dok su migranti koji useljavaju kao radna snaga dobrodošli, u *lockdownu* nailaze na višestruke poteškoće i možda najviše trpe. Useljenici bi morali imati jednako dostojanstvo kao svi drugi ljudi. Oni donose priliku za obogaćenje i pridonose cjelovitom razvoju svih, podsjetio je mons. Jurković, osvrnuvši se na treću papinu encikliku *Fratelli tutti* (*Svi smo braća*) koja propituje univerzalno društveno prijateljstvo i zagovara suvremeni otvoreni svijet bez isključenih i bez stranaca, jer ljudi za to imaju otvoreno srce. Pozvani smo na susret, solidarnost i besplatnost. Useljavanje nesumnjivo igra sve veću ulogu u različitim društvima. Da bi mogli pridonositi na kulturnom, gospodarskom i društvenom području neophodna je uspješna integracija. Važno je "preispitati čimbenike ljudskog suživota iz perspektive bratstva i solidarnosti", poručio je nadbiskup Jurković.

U tom smislu iz perspektive poticanja solidarnosti u hrvatskom društvu u domovini i dijaspori nalazimo više primjera. Krajem godine, uz mnogobrojna nastojanja Vlade RH, održana su tako i dva događaja u civilnom sektoru s ciljem propitivanja hrvatskog iseljenništva i mogućnostima njegova solidarnog povezivanja s domovinom kao što su prvi zagrebački simpozij udruge *Crodiaspora* i šesti *Meeting Second Generation* znakovito naslovljen "Najbolji kad je najteže". U dijaspori, s druge strane, to je već odavno prihvaćena formula. Tako Hrvatska bratska zajednica Amerike provodi solidarnu ekonomsku politiku za univerzalno dobro, a s društvenom djelotvornom ljubavi koja osigurava ljudsko dostojanstvo američkih Hrvata. U okviru fraternalističkog sustava najra-



Piše: Vesna Kukavica

zvijenije zemlje svijeta tu djelotvornu ljubav provode obični muškarci i žene, naša braća i sestre koji integriraju ekonomiju u društveni, kulturni i narodni projekt kakva je primjerice Božićna kampanja za Školarinsku zakladu HBZ-a. Školarinska zaklada Hrvatske bratske zajednice Amerike (The CFU Scholarship Foundation Inc.) jedinstven je obrazovni potporni program američkih Hrvata i njihovih prijatelja na sjevernoameričkome kontinentu. Zaklada je pokrenuta prije točno 62 godine u Pittsburghu s misijom socijalne pokretljivosti stjecanjem višeg obrazovanja na društvenoj ljestvici.

No, kod kuće brojke Državnog zavoda za statistiku RH su ipak neumoljive. Posljednjih pet godina u Hrvatsku se doselilo oko 88 tisuća stanovnika, dok ju je istovremeno napustilo 189 tisuća, a zahvaljujući visokim stopama gubitka stanovništva u pojedinim slabije naseljenim općinama, demografi strahuju od sve većih površina u potpunosti napuštenog prostora, na kojima će u budućnosti biti teško organizirati novi život, tumači nam demograf akademik Anđelko Akrap. Prema njegovim riječima, takvi primjeri su općine poput Civljana i Ervenika u Šibensko-kninskoj županiji koje su u zadnjih pet godina izgubile 39,3, odnosno 37,8 posto stanovništva, što znači da je ovo područje u pet godina napustio svaki treći stanovnik. Kad je u pitanju statistika koja ukazuje na centralizaciju, odmjeravajući unutarnju i vanjsku migraciju: u tom slučaju bilancu, dvoznamenastu stopu pada broja stanovnika bilježi čak 137 hrvatskih gradova i općina, što znači da se s manjkom stanovnika zbog migracije susrela svaka četvrta jedinica lokalne samouprave RH. Razumijevanje veza između demografije i budućeg rasta hrvatske ekonomije ključno je polazište, jer radna snaga - čiji se broj ubrzano smanjuje, potiče tendenciju smanjenja potencijala za hvatanje koraka s ostatkom Europe (što pandemija još pojačava), zaključuje demograf Akrap. Usto, za manje razvijene europske zemlje poput Hrvatske, izazov starenja stanovništva povezan je i s izazovom vanjske migracije, a ta kombinacija izaziva velike strukturne probleme, ugrožavajući održivost mirovinskih i zdravstvenih sustava. U tom kontekstu, poručuje Akrap, nužno je zaustavljanje iseljavanja mlađih i obrazovanih ljudi iz RH, te očuvanje kvalificirane radne snage kao ključnog elementa za kreatora politike u ovo nikad neizvjesnije blagdansko vrijeme. Na dobro Vam došao Božić! ■

ENG Foreign guest workers, including many Croatians, are among the hardest hit by the current coronavirus pandemic scare, which has been a feature of this year and has seen deep changes to our lifestyles and work. Every third Croatian family is expecting family members for the holidays, fearful of cancelled flights and hoping that road traffic from other parts of western Europe will be open and see families together for Christmas with no imposed quarantines.

Kultura je najbolji lijek našeg društva

2020. godina pokazala se kao jedinstvena prigoda ujediniti Hrvate svih kontinenata s domovinom i tako svim gledateljima pokazati da smo tu, da još uvijek dišemo, da još uvijek radimo, da još uvijek volimo svoju domovinu - iako je mnogi ove godine nisu posjetili



Ženska klapa Aurelia - Duisburg

Tekst: Tanja Maleš-Krznar

Za vrijeme prvoga pandemijskog vala oko Uskrsa, Tanja Maleš-Krznar, voditeljica FS ADRIA Duisburg, dobila je ideju ostvariti prvi svjetski virtualni koncert dijaspore pod nazivom "Škrinja našeg blaga". "Smatrala sam da trebam nešto učiniti, prilagoditi se i upotrijebiti virtualni svijet kao pozornicu svim našim kulturno-umjetničkim društvima. Kad nešto tako naglo zastane - nije lako pokrenuti to ponovno, a kamoli cijeli svijet. Strah, nesigurnost i tišina vladaju našim društvima i domovima. Za svoj projekt zamolila sam našu članicu Mateu Varvodić, studenticu *Integrated Designa*, da mi bude potpora u slaganju i pripremi virtualnoga koncerta na našem Youtube kanalu: **ADRIA Duisburg**."

Društva koja su naučila biti aktivna, nastupati na mnogobrojnim koncertima

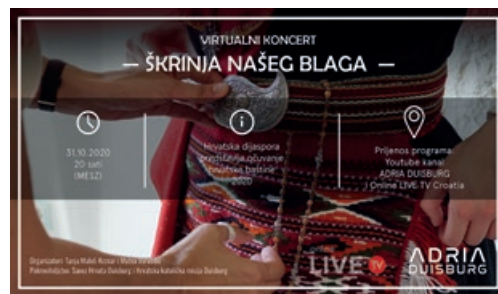
- naše *škrinje u dijaspore* - raspadaju se jer nemaju mjesto ni priliku biti viđeni. Kulturno bogatstvo po cijelom svijetu je zakinuto. A folklorna umjetnost živi u duhu izvedbe i strasti svake plesačice i svakog plesača, tj. pjevačice/pjevača, no najviše gledatelja.

Svi se nalazimo u istoj situaciji - ponegdje još uvijek nisu dopuštene aktivnosti ili su opet zbog novih mjera zabranjene. Mnogi već više od deset mjeseci nisu imali probe niti se sastajali. "Čuvanje tradicije živi samo kroz sve nas - kroz to što zajedno stvaramo i što se družimo. Radimo to iz ljubavi i čežnje za domovinom. Mnoga društva prolaze nakon duge pauze veliku promjenu što se tiče članova, ali i motivacije - kako krenuti opet od nule. Nismo ni svjesni koliko nam to sve znači i koliki doprinos svi voditelji i predsjednici društava žrtvuju - najviše vremena i pozitivnoga duha, koji su nam glas i svjetlo u ovo gluho i tamno vrijeme", ističe Tanja.

Mi smo ove godine pripremali ko-reogafiju iz Mirlović Zagore - kupovali i izrađivali nošnju. U tome nam je naša udruga "Savez Hrvata Duisburg", s predsjednikom Josipom Šošićem, bila najveća potpora, a ujedno su i pokrovitelji našega virtualnog koncerta. Našem župniku Vidanu Mikuliću isto od srca hvala što nam je uvijek na pomoći za bilo koji projekt.

Vrijeme poslije toga koristili smo motivirajući jedni druge - izrađivali nošnje, sudjelovali na natjecanju najljepše Hrvatice u nošnji iz dijaspore, na web seminarima Hrvatske škole folklora u organizaciji Hrvatske matice iseljenika te na web seminarima Hrvatskoga sabora kulture.

"Još jednom duboko zahvaljujem svim sudionicima koncerta: folklornim društvima, klapama, solistima i tamburaškim sastavima na velikom odazivu, suradnji, trudu, ulaganju vremena i snimkama. Najviše zahvaljujem cijeloj folklornoj skupini ADRIA Duisburg - tamburašima *Zlatnih zvuka* Duisburg i ženskoj klapi *Aurelia*, koji su maksimalno pridonijeli ostvarenju ovoga koncerta." Istodobno, koncert se prenosio i na online LIVE TV-Croatia. Kako smo ove godine sami kreatori svoje sreće, budite i vi! Koncert možete još uvijek pogledati na Youtube kanalu **ADRIA Duisburg** i uživati u dva sata kulturnog progama. ■



ENG During the first pandemic wave around Easter time Tanja Maleš-Krznar, the head of the Adria folklore group out of the German city of Duisburg, came up with the idea of the first virtual diaspora concert, titling it *Škrinja našeg blaga* ("Our Treasure Chest"). Ms Maleš-Krznar contacted the entire Croatian diaspora, posting her project idea on the Internet and requesting collaboration, which all came to fruition on 31 October at 8:00 PM. The delight generated by this unusual idea was unexpected. The motivation of all the participants to join in and show their work in the diaspora grew with every passing day.



Obnova crkve Svetog Nikole u Velikom Modruš Potoku

Naselje u Karlovačkoj županiji imenom Veliki Modruš Potok broji svega 12 obiteljskih kućanstava, koje nisu zaboravili njihovi iseljeni sumještani. Obnovu župne crkve Sv. Nikole, izgrađenu u 19. stoljeću, vrijednom donacijom financirala je iseljenička obitelj Miketić iz SAD-a.

Tekst: Ana Bačić Foto: Arhiva A. B.

Hrvatski iseljenici iz prekomorskih zemalja daju doprinos domovini srcem, dušom, poslovnim i ostalim aktivnostima.

Katoličku vjeru i hrvatski identitet su uspjeli zadržati kroz stoljeća, kako u domovini tako i u iseljeništvu. Vjera u Boga uvijek im je bila snažan podsjetnik na vlastiti identitet, jezik, religiju i običaje koje su donijeli iz rodne Hrvatske. Karlovački kraj još je od 19. stoljeća bio iseljeničko područje. Snažan iseljenički val iz sela današnje Karlovačke županije započeo je 60-tih, 70-tih i 80-tih godina za vrijeme bivše Jugoslavije. Danas su sela uz granicu sa susjednom Slovenijom ispražnjena, a brojne iseljeničke obitelji žive u dalekoj Australiji, Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi.

U općini Netretić u planu je revitalizacija i održivi razvitak cjelokupnoga goranskoga i prikupskoga kraja, sve do Ozlja i Karlovca. Pri tome se nastoje

**Nekoć na udaru turskih provala
Župa uzvišenja Sv. Križa Završje
u općini Netretić u Karlovačkoj
županiji danas je prilično pusta,
broj svega 28 stanovnika. Nakon
prestanka turske opasnosti, ovaj
kraj je bio na udaru različitih
vojski i ratova, od Napoleonskih
osvajanja do tragedija Prvog i
Drugog svjetskog rata.**



očuvati prirodne vrijednosti i baština u graditeljstvu i umjetnosti. Jedan od primjera kulturne baštine ovoga kraja je crkva Svetog Nikole u Velikom Modruš Potoku izgrađena u 19. stoljeću.

ŠTOVANJE SV. NIKOLE

U okolnim selima postoji tradicija štovanja sveca, Sv. Nikole koji je cijelog života svjedočio da je jedini životni put čovjeka - ljubav prema Bogu i blišnjemu. S tom je ljubavlju činio čuda i zbog nje je proglašen svetim. Ista je takva ljubav iseljenika prema njihovoj rodnoj grudi. Posljednjih godina krov crkve Sv. Nikole je bio u sve lošijem stanju. To je potaklo jednu iseljeničku obitelj iz SAD-a da se uključi u obnovu. Radove na krovu područne crkve Svetog Nikole u Velikom Modruš Potoku u cijelosti je financirala obitelj Miketić. Gospodin Boris Miketić, član Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan domovine, objašnjava:

“Znajući da nas vežu uspomene iz crkve i djetinjstva, te da su naši preci pokopani na groblju pored Crkve Sve-

tog Nikole, odlučili smo pomoći u obnovi crkve.”

Članovi obitelji Miketić žive mahom u New Yorku i na Floridi, a pripadaju prvoj i drugoj generaciji iseljenika. Donatori za krov crkve su: Barka i Miho Miketić, Patricia i Robert Miketić, Ina i Josip Miketić, te Boris Miketić. “Od našeg omiljenog sveca Sv. Nikole možemo naučiti kako se živi vjera i ljubav.

Postoje legende da je već kao dijete činio dobra djela, a kako je potjecao iz imućne obitelji svojim vlastitim bogatstvom pomagao je siromašne i bolesne,” ističu Miketići. Upravo su se za tim primjerom velikoga sveca povelj dobročinitelji iz ove obitelji.

Upravitelj Župe vlč. Dragutin Gorišćanec poručio je: “S toplom zahvalnošću blagoslivljam sve članove obitelji Miketić. U našoj će obnovljenoj crkvi biti služena Sv. Misa na blagdan Sv. Nikole, 12. prosinca za velikodušnost koju su uputili Župi i time pomogli svome rodnom kraju.” ■

ENG The renovation of the nineteenth century St Nicholas church in the tiny hamlet of Veliki Modruš Potok was aided by donations from the Miketić family of the United States of America. The donors are Barka and Miho Miketić, Patricia and Robert Miketić, Ina and Josip Miketić, and Boris Miketić. A member of our government's advisory board on Croats abroad, Boris Miketić notes that, “Mindful that our childhood memories are linked with this church and that our ancestors were buried at its cemetery, we decided to help out with its renovation”.

Zadovoljstvo životom starijih stanovnika Dugog otoka

Godine 2001. istraživači Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba proveli su anketno istraživanje kvalitete života stanovništva triju zadarskih otoka: Ugljana, Dugog otoka i Iža, imajući na umu da je procjena zadovoljstva životom jedna od važnih dimenzija kvalitete života stanovništva



Pred crkvom sv. Nikole (Sali) nakon večernje molitve krunice

Tekst i foto: Sonja Podgorelec

Otoci zadarskog arhipelaga pripadaju skupini najslabije razvijenih otoka hrvatskoga Jadrana, kojima uz pokoji iznimku prijeto potpuna depopulacija. Dugi otok površinom je najveći otok zadarskoga arhipelaga (114,44 km²), smješten 14 nautičkih milja od Zadra. Danas je na njemu prijavljeno 1.970 stanovnika, a u vrijeme provedbe istraživanja 2001. imao je 1.695 u 11 naselja. S obzirom na svoj položaj u odnosu na Zadar, kojemu gravitira, Dugi otok znatno je slabije prometno povezan u odnosu na, primjerice, priobalni Ugljan, što treba imati u vidu jer položaj otoka prema kopnu značajno utječe na kvalitetu života stanovnika.

S obzirom na to da u pejzažu malih otočnih naselja prevladava starija populacija, u ovom kratkom osvrtu bit će prikazani rezultati istraživanja zadovoljstva ispitanika starih 60 i više godina. Pritom je bilo važno u svakom trenut-

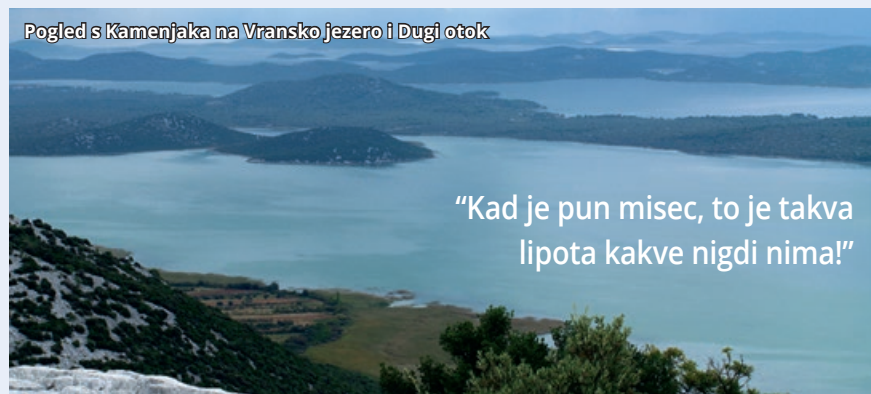
ku analize voditi brigu o specifičnim karakteristikama fizičke i društvene okoline na otoku.

Premda se pokazalo da nema velikih razlika u procjeni zadovoljstva životom starijih na trima odabranim otocima, naglasak će biti na odgovorima stanovnika Dugog otoka. Tako je u odgovoru na općenito pitanje o zadovoljstvu više od polovine ispitanika bilo jako zadovoljno svojim životom, svaki šesti bio je neodlučan ("Nisam ni zadovoljna niti nezadovoljna, ni mi drago umrit, a teško je živiti!"), a četvrtina nezadovoljna. Istraživanjem nije utvrđena statistički značajna razlika u stupnju zadovoljstva ispitanika s obzirom na otok na kojem žive, dob ili spol, ali jest između intenziteta zadovoljstva životom i broja osoba s kojima žive u kućanstvu. Preciznije, stariji samci/ice u znatnijoj su mjeri manje zadovoljni životom nego njihovi vršnjaci koji žive s bračnim partnerom ili drugim članovima obitelji. Više od četvrtine ispitanika živjelo je u samačkim kućanstvima i to u znatno većem broju ostarjele žene.

Ono što ih čini zadovoljnim na prvome mjestu su ekološke prednosti života na otoku, koje oslikavaju odgovori: "Otok je oaza mira, ...tišina, sigurnost i zdravlje", "Otok je sloboda, kad ne vi-

dim more, ka da san u kavezu!"... Otočani su zadovoljni i zbog boljeg materijalnog stanja (sigurnosti) koje pruža život na otoku: "Uz mirovinu imam svoj vrt pa nekako prođem", "Otočani žive bolje. Na kopnu se živi samo od penzije, živi se jadno!", "Na otoku ne moreš bit gladan"... Tu je i navika na težak rad i nemaštinu: "Mi smo skromni pa nam nije loše, iako se ne živi lagano!"... Starijim otočanima jako je važna obitelj, život u zajednici s bračnim partnerom, koji posebice naglašavaju stariji muškarci. Svi podjednako visoko vrednuju bliskost koja postoji u zajednici, osjećaj pripadanja, druženje s prijateljima, solidarnost koja postoji među otočanima: "Zadovoljan sam svojim životom, zbog veselja i dobre ljude koji me okružuju"... Dio ispitanika iskazuje zadovoljstvo zbog vlastitog zdravlja jer nalaze ispunjenje (posebice ispitanice) u aktivnostima vezanim uz odlazak u crkvu te u osjećaju koji pruža poznata okolina: "Otok je moja sigurnost, sve što poznam i svi koje volim", "Ovdje je lijepo živjeti, nismo sami, svi se znamo i svi si pomažemo"...

Isti razlozi čine ih nezadovoljnim kao i mlađe sumještane: skupoća života, nezaposlenost i odlazak mladog stanovništva, ali im pribrajaju i specifične probleme vezane uz starenje: lošu or-



Pogled s Kamenjaka na Vransko jezero i Dugi otok

"Kad je pun misec, to je takva lipota kakve nigdi nima!"

ganizaciju primarne zdravstvene zaštite, neadekvatnu prometnu povezanost s kopnom i s njom vezanu manju dostupnost bolničkog liječenja te nedostatak formalnih oblika skrbi.

Ipak, zbog svega što je navedeno u odgovoru 68-godišnjaka iz mjesta Sali ("Zadovoljan sam životom jer sam ma-

terijalno neovisan, imam svoju mirovinu, volim svoj otok, još sam uvijek zdrav i imam dobru obitelj"), gotovo polovi-

ca ispitanika sigurna je da se na otoku živi bolje nego što žive njihovi vršnjaci na kopnu. ■

ENG In 2001 researchers with Zagreb's Institute for Migration and Ethnic Studies ran a quality of living survey. Older single people are significantly less happy than their married peers and those living with other family members. Over a quarter of the respondents live in single households, most of them are older women. A primary source of satisfaction that was cited is the ecological advantages of life on the island of Dugi Otok.

Jezični podsjetnik

Posebnosti mjesta Sali na Dugom otoku

Mjesto Sali, zbog niza objavljenih radova, nezaobilazno je pri brojnim dijalektološkim i etnolološkim istraživanjima

Mjesto **Sali** na Dugom otoku često se spominje u hrvatskim filološkim krugovima, a tomu je više razloga. Prvi je ime toga mjesta koje gramatički nije u jednini nego u množini ženskoga roda i-sklonidbe, pa npr. u normiranom književnom jeziku valja reći da je netko *iz Sali* (nipošto *iz Salija*). Po tom se gramatičkom obilježju među imenima mjesta na zadarskom otočju izdvajaju Kali na Ugljanu i Sali na Dugom otoku. Inače, sami Saljani svoje mjesto nazivaju *Sale* te govore da su *iz Sal*.

Sali se također spominju kao rodno mjesto jezikoslovca Božidara Finke (1925. –1999.). Široj je javnosti poznat kao jedan od autora *Hrvatskoga pravopisa* iz 1971. (zajedno sa S. Babićem i M. Mogušem). Taj se pravopis obično naziva *Londonac* jer je u Hrvatskoj (odnosno u SFRJ) bio zabranjen, ali je u fototipskom izdanju objavljen u Londonu. Bilo je to prvi put nakon 1960. da se netko od jezikoslovaca u Hrvatskoj odvažio ne slijediti pravila "hrvatskosrpskoga" pravopisa iz 1960., poznatoga pod nazivom *novosadski*. Finka je također cijenjen kao dijalektolog, autor brojnih dijalektoloških radova, među inim i o dugootočkim govorima. Manje je poznato da je bio dijalektalni pjesnik, također i autor komedije *Katica* koja je objavljena 1992. u časopisu *Zadarska smotra*. Kao dijalektalni pjesnik uvršten je 1987. u antologiju Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća pjesmom naslovljenom "Bez rib". Tu se Finka predstavlja kao pjesnik suvremene ekološke tematike, koju izražava svojim strahom od nestanka riba kao dragocjenoga izvora hrane, a usporedno i nestanka ribarstva koje mnogima osigurava zaposlenje. Taj naš jezikoslovac i dijalektalni pjesnik i sâm je 1992. priredio jednu zbirku panoramskoga tipa, koju je naslovio *Suvremeno čakavsko pjesništvo zadarskoga kruga*. Kako naslov zbirke kazuje, u njoj je sabrao čakavske pjesme različitih autora sa zadarskoga područja.



Piše: Sanja Vulić

Zanimljivo je da je malo mjesto Sali u hrvatskim dijalektološkim krugovima poznato po još jednoj osobi, a ne samo po filologu Božidaru Finki. Riječ je o Ankici Piasevoli, velikoj zaljubljenici u svoje rodno mjesto, koja je sastavila i 1993. objavila *Rječnik govora mjesta Sali na Dugom otoku*. Bio je to prvi kvalitetni dijalektalni rječnik jednoga od govora sa zadarskih otoka. Njegova je pojava bila nadahnuće mnogima da sastave slične rječnike, nerijetko se u izboru riječi oslanjajući upravo na taj prvi. A. Piasevoli nastavila je istraživati i zapisivati, pa je 1995. objavila knjigu *Čečuljice, grozdi i ružice s etnološko-filološkom građom iz rodni Sali*, 1999. knjigu *Saljska intrada – nazivlje po djedovima našim* te 2004. zbirku proznih crtica *Saljske fjabice A do Ž*. Usto je 1994. objavila svoje *Dnevničke zapise* te 2002. knjigu *Titraji duše – treptaji srca*. Vrativši se ponovo njezinu *Rječniku govora mjesta Sali* valja upozoriti da osim brojnih lokalnih posuđenica iz stranih jezika i dijalekata, najviše romanskih, rječnik sadrži i brojne stare hrvatske riječi koje su na žalost u hrvatskom standardnom jeziku zamijenjene posuđenicama. Tako se npr. u Salima govori *plišiv* i *plišivac*, također prilog *cine*, a u standardnom jeziku u tim značenjima turcizmi čelav i čelavac te grecizam jeftino. Tomu možemo pribrojiti i druge riječi koje su u hrvatskom književnom jeziku bile uobičajene stoljećima, sve do početka 20. stoljeća, kao npr. *nenavidnost* u značenju: zavist. Budući da su se u nedjelju prije Uskrsa blagoslivljale ne samo maslinove grančice nego i palme, ta se nedjelja u Salima zove *Palmenica*. Dijalektološki je rječnik ove autorice zanimljiv i zbog rečeničnih primjera uz pojedine riječi koji pružaju obilje podataka o ne tako davnom životu u Salima, o običajima, npr. o suzdržavanju od mesa uoči svetkovine Velike Gospe (*Užalo se nemrsiti na žežin Vele Gospe*), o mentalitetu i svjetonazoru Saljana (npr. *Ko nas se nisu ljudi tukli i ubijali, jerbo nan to ni u krvi. Samo su se znali smijati i pivati i zato bi ih žandarmi u aps vrgli, u žandarmeriju nutra vrat, bo nisi smi govoriti da si Hrvat.*). ■



Ribljí otok

Dugi otok preko puta Zadra, sedmi je najveći hrvatski otok. Ali, kao ni na susjednom Ugljanu, na Dugom otoku nikad se nije razvio turizam. Ozbiljnog turizma nema čak ni danas. U takvom posve neturističkom okruženju sasvim je normalno da se moralo živjeti od ribarstva i ni od čega drugog. Očigledno je, dakle, kako je ribarstvo esencijalni element identiteta Dugog otoka.

Tekst: **Marin Knezović** Foto: **Željko Rupić**

“**N**omen est omen”, odnosno ime govori o bitnoj osobini onoga koga označava. To u hrvatskih otoka nije slučaj ili je veza karaktera otoka i njegova naziva vidljiva samo jezičnim znalcima. Iznimku predstavlja Dugi otok. Njegova dužina od preko 46 kilometara, uparena sa širinom koja nigdje nije veća od pet kilometara, čini njegov duguljasti oblik osobinom s kojom se prvo susretne promatrač sa strane. Bio je Dugi i Pizuh i Tilag i otok Svete Marije pa i Veliki otok, no bio je i ostao ponajprije dugi.

Pisani izvori i kada donose podatke o Dugom otoku znaju biti nepouzdati i sumnjive točnosti. Tako bizantski car Konstantin Porfirogenet u 10. stoljeću smatra Dugi otok nenastanjenim, no ostaci rimskih villa rustica te ranokršćanskih i ranosrednjovjekovnih crkava svjedoče kako život ljudskih zajednica na Dugom otoku predstavlja neprekinuti niz naselja, kultura i običaja.

Dugi otok je bez vode, točnije bez stalnih izvora slatke vode. Otok ipak ima dva “jezera”, zimi potopljena kraška polja. Plavne vode, pak, kada se povuku, za sobom ostavljaju iznimno plodnu zemlju. Dugi otok je tako obilovao maslinama i lozom. U jednom trenutku na njemu je bilo čak 60.000 stabala masline. Nevelika polja rodila bi i ječmom, pšenicom, lećom, bobom. Ipak, pravu žetvu otočani nisu imali na kopnu, nego na moru.

Bljeskanje ribljih krljušti dugootočko je srebro i zlato. Gira, palamida, plavica, srdela, skuša, šarun... nisu samo stavke na jelovniku, nego i osnova blagostanja. O tome svjedoči i svojevrсни “krsni list” hrvatskog ribarstva. Ispravom iz 995. zadarski plemići ustupaju samo-



stanu sv. Krševana u Zadru pravo ribarenja duž obala Dugog otoka. Ti reci latinskog teksta, pisani beneventanskim pismom, prvi su spomen bavljenja Hrvata morskim ribolovom.

Dugi otok i moćni zadarski samostan sv. Krševana usko su povezani. Benediktinci iz dalmatinske metropole ne samo što uživaju prihode od ribolova, nego su i najveći zemljoposjednici na otoku. Važno mjesto u ekonomiji srednjovjekovnog Dugog otoka imale su i mnogobrojne ovce i koze. Tijekom srednjeg vijeka postupno se povećava broj stanovnika Dugog otoka. Većina otočkih naselja postoji najranije od 13. i 14. st.

Demografski usud Dugog otoka, kao i drugih zadarskih otoka, odredila je osmanska invazija jugoistočne Europe. Tako je i ovaj otok tijekom 15. i 16. st. postao utočište nevoljnicima s kopna. Starije stanovništvo novo naziva *uskocima*, *Vlasima* pa i “Turcima”, no najčešće “Bosancima”. Premda se samo dijelom radilo o stanovništvu prebjeglom iz Bosne i Hercegovine (često su zapravo

bili tek stanovnici dalmatinskog zaleđa), čak i danas će potomci tih davnih izbjeglica za sebe reći kako su oni “Bosanci”. Sa sobom donose dinarski folklor i ikavsku štokavštinu.

Premda okružen morem i doživljavan kao pouzdano pribežište, bijesu otomanskog zmaja nije posve utekao ni ovaj otok okrenut pučini. Tijekom 17. st. i on je meta ulcinjskih gusara iz Crne Gore. Posebnost Dugog otoka je i naseljavanje talijanskog stanovništva u mjestu Salima (danas najveće mjesto na otoku sa 740 stanovnika 2011.). Ono ovome daje obilježja maloga urbanog naselja. Posebno je važno što novo stanovništvo uvodi tehniku ribarenja noću, uz pomoć svjetla luči (borovine koja je gorjela na željeznoj konstrukciji pričvršćenoj uz oplatu plovila ponad mora)

Kada bismo željeli vizualno predložiti prošlost i sadašnjost Dugog otoka, najbolji bi izbor bilo kakvo mitološko biće – polužena poluriba poput sirene ili polumuškarac poluriba poput tritona. Dok traje ta sraslost riba i ljudi, bit će i Dugi otok.

1524. godine. Tehnološka inovacija do-
vodi do novoga procvata dugootočkog
ribarstva i to posebno lova srdele. Ri-
blje bogatstvo, koje je izranjalo iz noć-
ne tmene, ubrzo privlači u Sali i hrvat-
sko stanovništvo sa svih strana.

Pravo na uživanje u prinosima že-
tve iz dubina imali su i oni najsiromaš-
niji. Desetina svježe i petina usoljene
dugootočke ribe bila je namijenjena
zadarskoj sirotinji.

Pad Mletačke Republike krajem 18.
st., nakon intermea francuske vlasti,
doveo je Dugi otok pod vlast Austrije.
Ona se za otočane slabo brine. Prva
pučka škola na Dugom otoku otvore-
na je tek 1840., a prvog liječnika otok je
dobio tek poslije Prvoga svjetskog rata.
Nova država gradi tek jedan impozan-
tni svjetionik i utvrdu - osmatračnicu.
Unatoč zabačenosti i nebrizi, otok na-
preduje. Krče se šume kako bi se podi-
gli unosni vinogradi i povećava se broj
stanovnika. Riblje obilje i dalje određu-
je sudbinu otoka. Krajem 19. st. grade
se velika skladišta za usoljenu ribu, a
1905. u Salima se podiže tvornica ribljih
konzervi "Mardešić", koja postoji i dan-
nas. Jedna je od dviju tvornica sardina
na hrvatskim otocima, a prije mnogo
godina bilo ih je čak 32. Riba u Salima
konzervira se od 1907. godine. Marde-
šić je skoro cijelo ovo vrijeme, s iznim-
kom nekoliko godina kad tvornica nije
radila, bio jedan od glavnih socijalnih i
ekonomskih kohezivnih faktora na Du-
gom otoku.

Dugi otok nije samo prostorno dug, nego ima i dugu povijest. To se
ne bi moglo reći na temelju pisanih izvora. Dugi otok prvi spominje
tek bizantski car Konstantin Porfirogenet u 10. st. No, starost
ljudskog postojanja na otoku otkrivaju tek lopatice i metlice
arheologa. Konačno, na njemu je pronađen do sada najstariji
ljudski kostur u Dalmaciji. Iz srednjega kamenog doba, mezolitika
(oko 11.000 godina pr.n.e), potječu ostaci "najstarijeg Dalmatinca"
iz špilje Vlasko, od milja nazvanog Šime.



Detalj iz Parka prirode Telašćica (Foto: DeKa)

Premda otok žitom nije mogao hra-
niti svoje stanovništvo, obilovao je vi-
nom i maslinovim uljem. Proizvodnja
ulja bila je osnova tvornice sapuna koja
je kratko postojala krajem 18. i počet-
kom 19. st. Dugootočka brodnica nije u
službi trgovine i prijevoza, nego osnove
otočke prehrane i bogatstva – ulova ribe.

Veza ribe i čovjeka tajna je iznimne
demografske otpornosti Dugog otoka

koji se nije nikada posve predao siren-
skom zovu turizma. Tek se u Drugom
svjetskom ratu na trenutak učinilo kako
otoku prijeti uništenje stanovništva. Go-
dine 1943. talijanski su okupatori uni-
štili naselja Savar i Poljane, no ni to nije
uspjelo iskorijeniti žilavog bodula. ■

ENG Dugi Otok is an island facing Zadar on the
mainland. It is our seventh largest island. It stretch-
es over 46 kilometres but is only five kilometres at
its widest, the feature that has given it its name (Dugi
Otok translates literally as "the long island"). It has
no constant sources of potable water but does have
two small transitory lakes: karst fields that flood in
the winter. The first mention of the island in the writ-
ten sources is found in the tenth century writings of
Byzantine emperor Constantine Porphyrogenitus.
The true span of human habitation of this island is,
however, revealed by the tools of the archaeologist.
It is the site of the discovery of the oldest known hu-
man skeleton in southern Croatia. The Middle Stone
Age (Mesolithic, about eleven thousand years BCE)
skeleton, fondly referred to as Šime (Simon), was
found at the Vlasko cave. The island was once plen-
tiful in olive groves and vineyards, but has, since the
tenth century, been predominantly oriented towards
the fishing industry. In the fifteenth and sixteenth
centuries it was a refuge for mainlanders fleeing the
spread of Ottoman rule into the European west. The
island is also home to a small enclave of ethnic Ital-
ian settlers in the town of Sali, currently the largest
settlement with a population of 740 according to
the 2011 census.



Dugi otok – najizduženiji i najrazvedeniji hrvatski otok

Sakarun,
Dugi otok

Među većim hrvatskim otocima, Dugi otok je prvi po indeksu relativne razvedenosti, sedmi po površini, a po veličini najveći u zadarskoj skupini otoka

Tekst: **Darko Mihelj**

Foto: **Dalibor Vladović, Darko Mihelj**

U toj skupini otoka svojom osebujnošću posebice se ističe Dugi otok s pripadajućim manjim otocima te zanimljivom florom i faunom, a na jugozapadnoj strani sa svojim visokim i okomitim strmcima dužine oko 7 km i visine do 170 m. Velika bioraznolikost Dugog otoka proizlazi iz sudara dviju vegetacijskih

regija, mediteranske i submediteranske, te iz dugotrajnog utjecaja čovjeka na staništa ovog otoka. Klima otoka je prava sredozemna, a tzv. klimazonalnu vegetaciju čine degradirane šume crnike, tj. makija, garizi i kamenjare. Otok, kao i većinu hrvatskih otoka, karakteriziraju razni oblici reljefa u kršu: jame, kamenjare, polja u kršu, ponikve, ponori, suhodoline, škrapari, vapnenačka bila itd. Svojim postankom stijene Dugog otoka pripadaju karbonatnim stijenama nastalim u geološkom razdoblju

krede. Hidrografski je to izrazito siromašno područje. U krajobrazu ovog otoka prevladava brdski reljef uz iznimku polja koja se nalaze na južnom i sjevernom dijelu otoka.

BILJNI POKROV DUGOG OTOKA

Flora Dugog otoka ima 815 vrsta vaskularne flore, tj. papratnjača i sjemenjača. Među njima ima mnogo onih koje su endemi, strogo zaštićene ili ugrožene vrste.

Kokica paučica također je osjetljiva i strogo zaštićena vrsta kaćuna. Raste na



Dalmatinska zečina – *Centaurea ragusina*



Slana koljenčica – *Spargularia salina*

prisojnim položajima, na vapnenačkoj podlozi u svijetlim šumama i degradiranim makijama i garizima te na suhim travnjacima. Ova trajnica ima široku rasprostranjenost u Hrvatskoj: možemo je naći na Medvednici, u Samoborskom gorju i Žumberku, Hrvatskom zagorju, Istri, jadranskom priobalju i na mnogim hrvatskim otocima.

Trozubi kaćun također je osjetljiva i strogo zaštićena vrsta kaćuna. Raste na suhim livadama, u svijetlim brdskim šumama, uz rubove šuma te u makiji na vapnenačkoj podlozi. Cvjetovi ove biljke, svijetlo ili tamnoljubičasto-ružičaste boje s purpurnim žilama, zbijeni su u cvat oblika kupole (okruglasto jajolik ili izdužen). Cvate u travnju i svibnju.

Drvenasta mlječka listopadni je grm ili niže stablo, smeđe do crveno-smeđe kore. Ima jednodomne cvje-

tove zlatno-žute boje, skupljene u štita-
ste cvatove. Cvate od kasne jeseni do
svibnja. Biljka ljeti, za sušna vremena,
miruje. Raste u pukotinama stijena gdje
dobro razvija korijenov sistem koji pro-
dire duboko u tlo. Sadrži otrovni mliječ-
ni sok. Dominantna je vrsta u makiji div-
lje masline i drvenaste mlječke, biljnoj
zajednici koju nalazimo od Dugog oto-
ka do Dubrovačkog primorja. Na Tela-
šćici je njezino najsjevernije nalazište.

Trepavičavi luk je trajnica bijelih
cvjetova s ružičastim žilicama. Cvate od
travnja do svibnja. Lukovice se mogu ko-
ristiti za jelo ili salate. Ako se konzumi-
ra u velikim količinama, ovaj luk može
biti otrovan. Raste na suhim stjenovi-
tim mjestima i u šumama.

Veliki mlječak ili **Wulfenova mlječi-**
ka je snažna trajnica. Habitus ove biljke
sastoji se od mnoštva debelih, u donjem



Talijanski kozlac - *Arum italicum*



Drvenasta mlječka –
Euphorbia dendroides

dijelu drvenastih stabljika. U gornjem
dijelu stabljika nalaze se kopljasti i ko-
žasti listovi. Cvjetovi žuto-zelene boje
skupljeni su u grozdaste cvatove. Cva-
te u ožujku i travnju. Često raste uz pri-
morske putove i smetlišta.

Slana koljenčica još je jedna halofit-
ska biljka, jednogodišnja, katkad i krat-
koživuća trajnica. Cvate bijelim ili ruži-
častim cvjetovima od lipnja do rujna.
Raste na malim stijenama koje strše iz
vode, povremeno i potopljenima. Svo-
jim čvrstim i dubokim korijenom ukor-
jenjuje se u pukotine u stijeni ili između

Na području Velog Rata
(sjeverozapadni dio Dugog
otoka) zabilježene su 463 vrste
vaskularne flore, dakle samo na
tom dijelu više od pola ukupnog
broja nađenih vrsta je s ovoga
otoka. Od toga su tri vrste endemi,
a 26 je ugroženih vrsta. Osobito
zanimljivo je područje pješčano-
šljunkovite uvale *Sakarun* u kojoj
nalazimo fragmente zajednice
polegle mlječke i primorske
makovice.



Trepavičavi luk – *Allium subhirsutum*

Koliko je velika bioraznolikost Dugog otoka i susjednih otočića pokazuje podatak da je na dvama otočićima koji pripadaju značajnom krajobrazu Velog Rata istraživanjem utvrđeno 39 svojti vaskularnih biljaka iz 37 rodova i 21 porodice.

kamenja. Odlično podnosi povremeno potapanje, morsku sol i snagu valova.

Zeljastu trajnicu **talijanski kozlac** karakterizira krupan gomolj, kopljasti listovi te muški i ženski cvjetovi smješteni na zadebljalom stablu. Svojim vrlo neugodnim mirisom privlači kukce. Kukac ostane u klopki do sljedećeg dana dok polen ne sazrije, a on odleti do dru-

gog cvijeta. Cvjetovi mogu stvarati vrlo jaku toplinu čime pojačavaju smrad koji privlači kukce. U svježem stanju biljka je vrlo otrovna (gomolj i crvene bobice).

Ilirsko-jadranska endemična vrsta **dubrovačka zečina** višegodišnja je biljka. Stanovnik je pukotina vapnenačkih okomitih stijena i strmaca iznad mora. Uočava se izdaleka svojim jastučastim

Park prirode Telašćica



Na jugoistočnom dijelu Dugog otoka nalazi se posebno zanimljivo područje – Telašćica. Status zaštićenog područja Telašćica ima od 1980. godine kada je bila dio Nacionalnog parka Kornati, a kasnije je zbog administrativnih razloga izdvojena iz Kornata. Telašćica je 1988. godine proglašena parkom prirode: *“Prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno-povijesnim vrijednostima. Park prirode ima znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu i rekreativnu namjenu, a u njemu su dopuštene gospodarske i druge djelatnosti te zahvati kojima se ne ugrožavaju njihova bitna obilježja i uloga.”* Područje površine nekih 70 km² (kopno i more zajedno) obuhvaća istoimenu uvalu okruženu s 13 otočića i 6 otočića u samoj uvali, s jedne strane su visoki strmci, s druge strane položena obala. S jedne strane su šume alepskog bora i hrasta crnike, a s druge goli, siromašni kamenjar, mnogobrojni geološki i geomorfološki oblici i zanimljiv biljni i životinjski svijet te arheološko naslijeđe. Posebna zanimljivost su strmci visoki gotovo 200 metara (u dubinu do 90 m) i slano jezero Mir za koje se

misli da ima ljekovita svojstva. U slano jezero Mir morska voda ulazi podzemnim kanalima. Njegov salinitet je veći od saliniteta okolnog mora. Zbog relativno male dubine jezero je ljeti toplije od okolnog mora, a zimi hladnije – to su ekstremni uvjeti koji uvjetuju njegovo biološko siromaštvo. Uz strmce se pak mogu naći, na većoj dubini, kolonije ugroženoga crvenog koralja. Općenito se zajednice koralja u Hrvatskoj smatraju ugroženim stanišnim tipom.

Kartiranje flore u parku dalo je popis 532 vrste i podvrste vaskularne flore. Od toga je, kako i priliči sredozemnom području, više od 40% jednogodišnjih biljaka. Od biljnih zajednica u PP Telašćici nalazimo vazdazeleni šume alepskog bora i hrasta crnike; degradirane šume pretvorene u makiju i garig – zajednicu bušina i velike crnjuše; pašnjake kadulje i kovilja; endemsku zajednicu glavočike kamenjarske busine i dubrovačke zečine te zajednicu mrižice i grebenskog trputca. Osobito je bogato podmorje parka prirode: ima npr. 58 vrsta spužvi, 66 vrsta puževa, 37 vrsta rakova, 24 vrste bodljikaša i 92 vrste riba koštunjača. Rijetka je tzv. dubokomorska mesojedna spužva koja se hrani račićima.

Na području Dugog otoka živi i nekoliko vrsta zmija. Mala neotrovnna zmija **sljeparica** nađena je 1977. godine u Hrvatskoj samo na Telašćici. Međutim, nalaz nije potvrđen u novije vrijeme. Ova zmija živi na otvorenim i suhim staništima rijetke vegetacije. Strogo je zaštićena vrsta. Gotovo ugrožena **crnokrpica** je zmija poluotrovnica; njezin otrov nije opasan za ljude jer služi isključivo za svladavanje plijena. **Crvenkrpica** je također gotovo ugrožena vrsta. Karakteristična je za mediteranska staništa i nije otrovna. Često dolazi u blizinu ljudskih naselja pa strada jer je zamijene s otrovnim zmijama.



Trozubi kaćun – *Orchis tridentata*

busenima. Bijele pustenaste dlake prekrivaju prizemne rozete biljaka iz kojih se uspravljaju zeljaste stabljike koje u lipnju i srpnju obično cvatu žutim kuglastim glavicama. Strogo je zaštićena i gotovo ugrožena biljka. Ona je endem ograničene rasprostranjenosti koji raste na dalmatinskim otocima, od Dugog otoka na sjeveru do konavoskih stijenja na jugu. Jedinke koje potječu s Du-

gog otoka, za razliku od tipične podvrste perasto razdijeljenih listova, imaju ili cjelovite ili tek djelomično rasperane donje listove te pripadaju podvrsti **lungensis**. Biljke podvrste **lungensis** koje imaju sve listove cjelovite nazivaju se forma **baumgartneri**, dok one kojima su listovi djelomično cjeloviti ili rasperani čine formu **padelini**.

Strogo zaštićena i kritično ugrožena **žabnjačka kornjačnica** je biljka vodenih i močvarnih staništa. Živi u siromašnim stajaćim vodama i uz povremeno plavljene obale. S obzirom na to da dobro podnosi sol, nalazi se i u vodama blizu mora. Dobar je indikator toplih staništa. Na staništu su joj donji listovi pod vodom, dok gornji ili plivaju na površini vode ili strše iz vode. Cvjetovi su bijele boje, a pojavljuju se od lipnja do rujna. Na Dugom otoku može se pronaći na Velom jezeru.

Ljekoviti matičnjak je zeljasta trajnica žućkasto-bijelih, ružičastih ili ljubičastih cvjetova. Raste na vlažnim, ali i na siromašnim tlima. Voli tople, sunčane ili polusjenovite položaje. Kao sađena ljekovita biljka često zna pobjeći iz vrtova. Iznimno je dobra medonosna biljka. Latinsko ime roda *Melissa* znači – *pčela*. Svježi listovi matičnjaka mogu se koristiti kao začim, ali i kao sredstvo za masažu pri ubodu insekata. Osušeni listovi koriste se za smirenje živaca te za srčane bolesti.

Primorska pepeljuga zeljasta je trajnica, uspravne ili uzdignute stabljike. Ima malene, neugledne, jednospolne i jednodomne cvjetove skupljene u cvat oblika klasa. Cvate od srpnja do rujna. Stanovnik je slanih livada i osunčanih staništa uz morsku obalu – halofit. Njezini mladi listovi mogu se koristiti za jelo. ■



Veliki mlječak
– *Euphorbia
characias* ssp
wulfenii

ENG The Zadar group of islands is divided into three groups of islands and a separate island of Pag. The northern group of islands includes: Ist, Molat, Olib, Premuda, Silba, Škarda and Tun; Ugljan-Pašman group: Pašman, Rivanj, Sestrunj, Ugljan and Vrgada, while the Dugi otok-Kornati group includes, along with many smaller islands: Dugi otok, Iž, Katina, Kornat, Lavdara, Rava, Sit, Zverinac and Žut. In this group of islands, Dugi otok stands out with its peculiarity, smaller islands and interesting flora and fauna, and on the southwest side with its high and vertical cliffs (some 7 km long and up to 170 m high). The great biodiversity of Dugi otok stems from the collision of two vegetation regions, the Mediterranean and the sub-Mediterranean, and the great long-term human impact on the habitats of this island. The climate of the island is true Mediterranean, and the so-called. climazonal vegetation consists of degraded holm oak forests, ie maquis, garrisons and rocky areas. The island, like most Croatian islands, is characterized by various forms of karst relief: caves, rocks, karst fields, sinkholes, abysses, dry valleys, ravines, limestone ridges, etc. By their origin, the rocks of Dugi otok belong to carbonate rocks formed in the Cretaceous geological period. Hydrographically, it is an extremely poor area. The landscape of this island is dominated by hilly relief with the exception of fields located in the southern and northern part of the island.

Pisac iz naroda za narod

Još jedna lijepa i zanimljiva knjiga naslova "Priče Amerikanca hrvatskog podrijetla" zavređuje pozornost u iseljeništvu i domovini. Ne ispušta se iz ruku dok se ne pročita! Štivo je zanimljivo zbog više razloga jer opisuje hrvatskog iseljenika, njegovu obitelj, djecu i hrvatsku zajednicu u velebnome gradu New Yorku u kojem se rodio autor knjige John M. Dominis, u siječnju 1930.



Tekst: **Franjo Bertović**

Odrastao i školovan u Americi, gotovo uvijek je težio da što više sazna o Dalmaciji, Hrvatskoj i njezinoj kulturnoj baštini i jeziku. Govori tečno hrvatski iako je knjigu napisao na engleskom jeziku. Diplomirani je kemijski inženjer i svoj radni vijek proveo je u Americi i Nizozemskoj. Danas je u mirovini i živi sa suprugom Nancy, umirovljenom profesoricom povijesti, nedaleko od Chicaga. U dugom sretnom braku dobio je troje djece, također visoke školske naobrazbe: Johna

- kemijskog inženjera u SABIK kemijskoj kompaniji u Illinoisu; Roberta - profesora glazbe u Helsinkiju (Finska) i Matt-hewa - diplomiranoga novinara zaposlenog u dnevnom listu *Chicago Tribune*. Svi su oženjeni i obiteljski ljudi koji korčaju tatinim, djedovim i pradjedovim stopama.

John Dominis zapisao je u svojoj knjizi: "Moji roditelji došli su u Ameriku s očekivanjem i nadom da uštede nešto novaca, a onda da se vrate u 'stari kraj'. Zato smo govorili hrvatski ili kako su to oni znali kazati 'po naški' (što znači naš jezik u kućnom razgovoru, objašnjava John). Njihov san o povratku bio je na-

rušen dolaskom velike depresije 1930. i manjim prilikama za zaposlenje. Također, zdravlje mog oca bilo je narušeno zbog trovanja česticama olova pri radu s farbama dok je radio kao ličilac. Mislim da su moji roditelji ostali u Sjedinjenim Američkim Državama nadajući se da će se stanje popraviti za nekoliko godina. Ali tada dolazi do izbijanja rata u Europi i zbog straha od još veće nesreće odlučio je ostati."

"Nisam govorio engleski do moje pete godine", nastavlja John, "kad sam počeo dolaziti u dječji vrtić. Kao i sva druga djeca te dobi, brzo sam počeo učiti engleski. Kako smo bili iz malog mjesta i obični ljudi, iz kraja gdje se govorilo čakavskim narječjem, što se smatralo kao nižom klasom u usporedbi sa štokavskim kojim su se izražavali ljudi veće naobrazbe, mnogo godina kasnije, kad sam prvi put doputovao u Hrvatsku (1955.) i razgovarao s mojim bratićima, oni su bili radoznali i veseli što govorim



Zanimljivost knjige potomka Hrvata s Dugog otoka izvire i iz opisa razvoja standarda i novih pronalazaka koji su život u SAD-u učinili lakšim i humanijim.



Porodica Dominis



John Dominis

starinskim narječjem. Oni su smatrali da je to doista starinski. Njihov jezik se tijekom godina mijenjao, a moj i mojih roditelja ostao je iz 1920-ih."

John M. Dominis, američko dijete, već u ranoj mladosti dolazi na Jadransko more i traži korijene svog podrijetla te prepoznaje mnoga mjesta i ljude prema očevim i majčinim pričama. Divi se plavetnilu mora, kamenjaru i marljivim rukama svoga naroda koje su održale život ribarenjem, preradom i konzerviranjem srdelica i druge ribe, vinovom lozom i domaćom kapljicom, maslinom i maslinovim uljem. Škrta zemlja tjerala ih je u iseljeništvo, ali i vraćala natrag skromnoj i dragoj rodnoj grudi.

Dominis piše narodnim jezikom i vješto zaobilazi sud o političkim i društvenim zbivanjima tog vremena. Sve ih navodi kronološki počevši od Austro-Ugarske, Prvog i Drugog svjetskog rata te do Domovinskoga rata, naglašavajući njihov utjecaj na njegovu obitelj

Autor knjige potječe iz siromašne obitelji koja se doselila u Ameriku 1922., nastanivši se u četvrti također siromašnih doseljenika raznih nacionalnosti, u New Yorku. Većinom su to bili Hrvati, Talijani, Grci, Poljaci i Irci. Ponosi se svojim podrijetlom s Dugog otoka, zavičajem u Salima, svojim hrvatskim korijenima te hrvatskom tradicijom roditelja, djedova i baka.

i mladost. Piše i o gospodarskim prilikama tog vremena. Može se reći da je pisac iz naroda i za narod. U obitelji je imao dva svećenika tako da su molitva, rad i školska naobrazba bili put njegova kretanja i snaga obitelji.

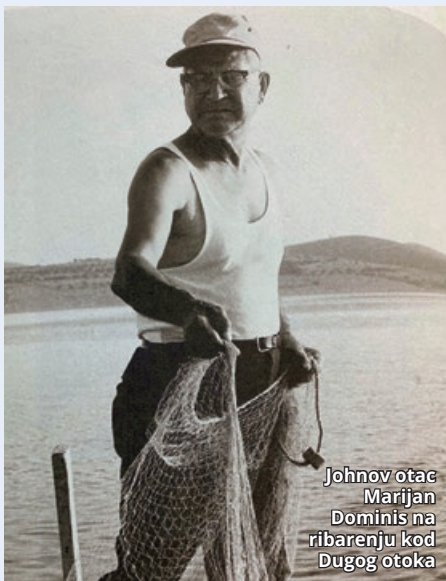
Opisuje svoje djetinjstvo, uz ostalo prve dječje igrice i zabave na Times Squareu tijekom tridesetih godina prošlog stoljeća. Ovaj trg ili središte Manhattana već tada je imao oko milijun i pol stanovnika, a djeca koja su stanovala u obližnjim stanovima tu su se igrala. Kao i sva djeca u tom povijesnom vremenu, igrala su se: skrivača, softballa, preska-

kivanja konopa, lovice i slično. Ali, pod strogim nadzorom i bijegom od policije. Nije se smio "remetiti promet i javni red"! To je bio i veći izazov za djecu da nisu stalno u zatvorenom i u malim skromnim prebivalištima pa su organizirano pratili nadležne i igrali se.

Knjiga je podijeljena u nekoliko poglavlja i to: Religija i politika, Djetinjstvo u New Yorku (1930. - 1955.), Obitelj Dominis, Rano djetinjstvo i ratne godine, Otac i mornaričko (vojno) brodovlje u New Yorku u vrijeme Drugog svjetskog rata, Poručnik Franjo Ivanov, Barba Ive ovce (djedov nadimak "Mahmahon"), Testikovac nedaleko od Dugog otoka i Kornata, Dva ujaka Don Rubes, Dalmatinska jela tada i danas, Očeve priče i Životni uzor. U domovinu dolazi i tijekom Domovinskoga rata, uoči *Oluje* i s veseljem završava knjigu riječima: "Croatia is now an independent and sovereign nation!" ■



John i Nancy Dominis



Johnov otac Marijan Dominis na ribarenju kod Dugog otoka

ENG John Dominis was born in New York City in January, 1930. His parents were recently arrived immigrants from Dalmatia. He grew up in New York in poor, multi-ethnic neighborhoods, and his family spoke mostly Croatian and a little English at home. Even with an American education he always kept an interest in the Croatian language and culture. He attended school in New York City and earned a Bachelor's degree in Chemical Engineering in 1957. He worked in the chemical plant design and engineering industry. He is retired now and lives outside of Chicago with his wife, Nancy. He remains in contact with relatives in Europe, and has visited Croatia many times with his family.

Svjetionici – jedna od globalnih ikona Hrvatske

Razgovor s Nevenom Šerićem, pročelnikom Katedre za marketing Ekonomskog fakulteta u Splitu, koji je napisao dvije knjige o manje posjećenim jadranskim otocima i svjetionicima: "Kamena svjetla: priče i legende o jadranskim svjetionicima" te "Biserna ogrlica: Pučinski otoci srednjeg Jadrana"

Palagruža

Piše: Nino Sorić

U prethodnom broju Matice imali smo tekst na temu hrvatskih svjetionika pa smo tako došli i do Vas. Što Vas je privuklo svjetionicima da ste o njima napisali knjigu?

Od pokojnog djeda Bartula Pribačića, koji je gradio brodove, naslijedio sam ljubav prema moru. Djed me kao klinca "posuđivao" iz vrtića na Bačvicama pa smo barkom plovili do ribolovne pošte pod svjetionikom Pomorac u Splitu. Desetak godina kasnije plovio sam u ribolov iz Supetra do bračkih svjetionika Ražanj i Sveti Nikola. Kao da su austro-ugarski graditelji svjetionike svjesno zidali u blizini dobrih ribarskih pošta. Nekoliko godina kasnije svjetionike sam obilazio radi podvodnog ribolova oko Lastova, Sušca, Visa, Pločice...

Godinama mi je na zidu visjela fotografija svjetionika Palagruže i 1999. godine javio sam se na natječaj Plovputa, tvrtke koja u ime Republike Hrvatske upravlja jadranskim svjetionicima. Na

tječaj je bio raspisan u cilju osmišljavanja prijedloga održive dugoročne valorizacije jadranskih svjetionika. Do tada sam već stekao radno iskustvo na menadžerskim pozicijama i slijedom toga sam izabran. Kako su devedesetih godina 20. stoljeća automatizirana svjetla u svim jadranskim svjetionicima pa su mnoge posade povučene, svjetioničari su zadržani na svjetionicima na strateškim lokacijama. A prazne zgrade izložene složenim mikroklimatskim uvjetima s vremenom propadaju.

Projektu ideju razvijao sam s Hrvojem Mandekićem te smo osmislili složeni projekt "Kamena svjetla – turistička valorizacija jadranskih svjetionika". Projekt smo razvijali dvije godine kada su uređeni apartmani prvih 11 svjetionika, uz pomoć vrhunskih Plovputovih stručnjaka: Mirogoja Ikača, Đorđa Manojlovića i Željka Jahodu te kapetana Davora Bilića. Bez ovih entuzijasta koji su čitav radni vijek poklonili Plovputu ne bismo uspjeli praktično realizirati projekt koji je pod inačicom "Stone Lights" poznat u čitavome svijetu kao original-

no rješenje održive turističke valorizacije vrijedne kulturno-povijesne baštine. Zahvaljujući tome hrvatski svjetionici su među globalnim ikonama Hrvatske.

Sudjelovali ste i u snimanju dokumentarnoga filma "Kamena svjetla" redatelja Vjeka Vrdoljaka i Slavena Jekauca, koji opisuje svjetionike jednoga plovnog područja. Koliko takvih područja ima i o kakvom je filmu riječ?

Zanesenost pričama o svjetionicima i njihovim jedinstvenim arhitektonskim rješenjima povezala me s filmašima Vjekom i Markom Vrdoljakom. Obratili su mi se za suradnju koju sam s osobitim zadovoljstvom potpuno volonterski prihvatio. U tom projektu sudjelovao je još jedan hrvatski umjetnik, glumac Ivica Zadro, koji je ljeti boravio u obiteljskoj vikendici u neposrednoj blizini svjetionika Veli Rat na Dugom otoku. Film pokazuje kulturološku, identitetsku i ekonomsku vrijednost baštine na primjeru svjetionika Veli Rat te skreće pažnju javnosti na ovaj segment nacionalnog ne srebra,

već zlata, i originalan model odgovorne valorizacije slobodnih kapaciteta svjetioničarskih zgrada u režiji vlastite pameti i iskustva. Projekt "Kamena svjetla" u filmu je predstavljen kao argument da upravljanje posebno vrijednim nacionalnim resursima ne smijemo prepustiti stranim investitorima.

Plovput je svoju temeljnu djelatnost organizirao u sedam plovnih područja pa ima baze s operativcima u Puli, Rijeci, Zadru, Šibeniku, Splitu, Korčuli i Dubrovniku, a zbog specifičnosti akvatorija sa sjeverne strane Pelješka postoji i ispostava u Pločama. Aktualni direktor Mate Perišić doktorirao je na temi valorizacije jadranskih svjetionika te je nastavio s realizacijom projekta "Kamena svjetla". Perišić je omogućio povratak ljudskih posada na neke od pučinskih svjetionika koji su desetljećima bili zatvoreni i zaboravljeni.

Vjerojatno je jedno od posebnijih zanimanja u Hrvatskoj ono svjetioničara. Kako mlada osoba danas može završiti na svjetioniku, kakva je procedura uvijek rečeno "zapošljavanja"?

Turistička valorizacija postavila je nove standarde. Kako su svjetionici



automatizirani, komunikativan, mlad i zdrav čovjek uglavnom udovoljava potrebnim uvjetima. Dobro zdravlje, uz određene vještine (dobar plivač), certifikate (Uvjerenje o osposobljenosti za voditelja čamca, tečaj za gašenje požara) te poznavanje određenih zanata i sporazumijevanje na barem jednom stranom jeziku dostatni su za izbor u uži krug. Tijekom probnog roka kandidat prolazi tečaj za svjetioničara nakon koga se provodi ispit stečenog znanja. Praksa je da se prvih nekoliko godina novi svjetioničar raspoređuju u smjenu s iskusnim svjetioničarom. Molba se podnosi u pismenoj formi, a potencijalne kandidate se poziva na razgovor kada se javi potreba za dopunom kadra. Na svjetionicima na kojima je postavljena meteorološka oprema svjetioničari se educiraju i za očitavanja mjernih instrumenata. Danas posao svjetioničara podrazumijeva dežurstva uz radiopostaju, kontrolu signalnih svjetlosnih uređaja, tekuće mjesečno održavanje objekta i opreme. Svjetioničari se smjenjuju u dežurstvima; smjene na udaljenijim svjetionicima su 30 dana, a na onima bliže obali 15 dana. Na udaljenijim sve-

tioncima u smjeni su dvojica svjetioničara, dok su na bližima jedan ili dvojica ovisno o obvezama.

Mislimo kako Hrvati ne znaju dovoljno o svojoj baštini. Što je tome uzrok i kako nas poznaju u svijetu?

"Kamena svjetla" su globalno prepoznata, posebice u novom vremenu svemrežja; već 2003. Palagruža je na naslovnoj stranici Yahooa. Ilustrirane reportaže u svjetskim listovima, časopisima i revijama teško je i pobrojiti. Više televizijskih ekipa iz Europe snimalo je kratke dokumentarce koji su emitirani u njihovim zemljama. Zanimljivo, Vrdo-ljakov film je prvo nepotrebno ležao u arhivi HRT-a, zatim je emitiran, a ne sjećam se da je uopće bio repriziran. Podsjećam, riječ je o materijalu koji je vlasništvo HRT-a. A da su svjetionici ostali u vlasništvu Austro-Ugarske, sigurno bi bili promovirani kao važna sastavnica nacionalnog identiteta u svim oblicima globalne promocije. Paradoks je da ih Austrija kao pravni sljednik Austro-Ugarske još uvijek vodi kao kulturnu baštinu u svom registru.



Pločica

Njemački su puto/pisci imali sklonost opisivati jadranske otoke kao mjesto na kojem možeš biti sam s Bogom. Kada biste mogli izabrati neki otok za mjesto na kojem želite živjeti, koji bi to otok bio i zašto? Mislimo pritom i na praktične razloge.

Svitanje i zalazak sunca na svjetioniku uz brodove na horizontu svakoga će podsjetiti na prolaznost života. Svjetioničarima smjena od 30 dana teče sporo, ali gosti su u knjigama dojmovala zabilježili da tjedan dana na svjetioniku naprosto proleti. U samoći čovjek postane svjestan da osim poslovne inteligencije postoji i duhovna te emocionalna. Kako bismo postali bolji i sretniji, trebamo težiti ravnoteži. Austrijskim putopiscima koji su u 19. stoljeću putovali jadranskim otocima bilo je očito da

na svjetioniku svatko može uspostaviti izravan odnos sa sobom i sa Stvoriteljem. Tko ne vjeruje, neka rezervira tjedan dana na nekom svjetioniku!

A kada bih trebao odabrati neki svjetionik za ostatak života, opredijelio bih se za Sušac. Koliko je god Palagruža atraktivnija, Sušac mi je konspirativniji, izazovniji, neobičnom vibracijom odvrća namjernika zbog čega će još dugo godina ostati istinska samotna oaza. Što se tiče praktičnih razloga, o njima su se prije dvadesetak godina pobrinuli inženjeri Ikač, Manojlović i Jahoda. Vlastitim rješenjima osigurali su energiju iz obnovljivih izvora, ekološke sustave grijanja vode i zbrinjavanja otpadnih voda. Svjetionici su daleko, no nude puni komfor, a biojame prerađuju otpadne vode za natapanje hortikulturnih nasada.

Ljude često pitaju "što bi ponijeli na pusti otok", koju glazbu, koju knjigu.

Akustičnu gitaru. Sviram od svoje dvanaeste godine. Što se tiče literature, danas zaboravljamo temeljni smisao života pa bi mi dobar podsjetnik uvijek bila Biblija. Samoću na otocima šteta je ne iskoristiti za malo kompleksniju literaturu od beletristike.

Jeste li posjetili sve jadranske svjetionike i koji je Vama nešto posebno?

Obišao sam sve svjetionike, a obilasku zbog ronjenja nastavio sam i nakon odlaska iz Ploputa. Koristio sam te avanture za razgovore sa svjetioničarima od kojih sam slušao legende koje su se prenosile generacijama. Svaki svjetionik ima različitu priču, a u



Veli Rat kod Dugog otoka, foto: Željko Rupiĉ



Glavat

njihovu okruženju osjeća se posebna energija, posebice u akvatoriju, na mjestima nesreća i bitki. Pločicu, koji sam fotografirao za naslovnicu knjige "Kamena svjetla", smatram svjetionikom najljepšeg zalaska sunca. Velebno zdanje Sušca izgrađeno na vrhu litice stalno me oduševljava tihom jezom kojom zrači prema namjerniku koji mu se približava. Palagruža je posebna priča, posljednje utočište u noći odakle se vide svjetla automobila u Italiji. Na sjever-

nom horizontu za vedrih dana mogu se uočiti sjene Lastova i Visa. No, najčešće se osim obalne crte Italije drugo kopno ne vidi. Doslovce, svjetionik na kraju svijeta.

Mislite li da će otoci sasvim opustjeti? Ili će se kao na kraju filma "Trešeta", gdje zadnji otočani iščekuju dolazak ljudi sa susjednih otoka na planirani turnir u trešeti jer im treba

četvrti za igru, na obzorju pojaviti svjetla flote koja se vraća kući?

U budućnosti ljudi će na otoke plan-
ski bježati na vikend, na tjedan, na zau-
vijek! Mogućnost rada na daljinu poticat
će ih da se iz stresnog okruženja povu-
ku u izolaciju. Flota koju ste spomenu-
li već je na ruti prema našim otocima,
no ne samo da se još ne vidi iz otočne
perspektive, već ni mnogi od nas nisu
svjesni da su se već ukrkali. Ukrcao sam
se na brodicu kada bi me djed pokupio
u dječjem vrtiću, otada plovim prema
svome otoku, ali se još uvijek vraćam
podijeliti dojmove s onima koji za sada
odolijevaju zovu pučine. ■



Snimanje filma "Kamena svjetla"

ENG Neven Šerić is the head of the chair of mar-
keting studies at the University of Split's Faculty of
Economics, Business and Tourism. We spoke with
Šerić, who has authored two books on the less fre-
quented Adriatic islands and lighthouses. He took
part in the making of Vjekoslav Vrdoljak's documen-
tary Kamena svjetla ("Stone Lights") which tells of
the lighthouses in one area of navigation. Šerić raises
public awareness of this part of our national
treasure and an original model of valuing the free
capacity of lighthouses that leverages good sense
and experience. The Stone Lights project is show-
cased in the movie as an argument in favour of the
management of especially valuable national resour-
ces that should not be simply left to foreign investors.
The project has won international acclaim as an
original solution for the sustainable tourism devel-
opment of cultural and historical heritage and has
made our lighthouses one of our global icons.

Portal matične djelatnosti knjižnica Republike Hrvatske

Znanje, ljudskost i empatija djelatnika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prepoznati su u široj zajednici i nagrađeni priznanjem *Knjižnica godine* za ostvarene inovacije u digitalnoj transformaciji usluga u hrvatskim knjižnicama



Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Prestižno priznanje *Knjižnica godine*, koje se dodjeljuje u sklopu Dana hrvatskih knjižnica, uručeno je 11. studenoga 2020. zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici (NSK). Priznanje *Knjižnica godine* dodjeljuje Hrvatsko knjižničarsko društvo u sklopu obilježavanja Dana hrvatskih knjižnica i središnji je događaj Dana hrvatskih knjižnica. Priznanje valorizira ostvarene stručne iskorake u području inovativnosti i unapređivanja kvalitete rada u hrvatskim knjižnicama suvremenoga informacijsko-komunikacijskoga doba. Nacionalna i sveučilišna knjižnica uspostavila je sredinom 2019. *Portal matične djelatnosti knjižnica Republike Hrvatske* kao središnji izvor informacija o zadaćama matične djelatnosti za narodne, specijalne, školske, visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice te baštinske zbirke. Klikni poveznicu: <http://maticna.nsk.hr/>. Matična djelatnost knjižnica

jedna je od najsloženijih funkcija. Prema predviđenim zadaćama koje obuhvaća matična djelatnost knjižnica, to je isključivo i u svim svojim dijelovima razvojna djelatnost s ciljem unapređivanja knjižničnog poslovanja i obrade knjižnične građe, knjižničnog prostora i opreme, korisničkih usluga i djelovanja knjižnice u zajednici, izgradnje fondova, knjižničarstva kao struke, odnosno knjižničara i njihova temeljnog i cjeloživotnog obrazovanja te izgradnje

i unapređivanja mreže knjižnica na određenom području. Upravo zbog svoje važnosti za hrvatski knjižnični sustav u cijelosti, matična djelatnost na nacionalnoj razini u nadležnosti je Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu koja je središnja matična knjižnica za sve vrste knjižnica u Hrvatskoj tijekom proteklih 60 godina, tj. od uspostave matične službe u Hrvatskoj 1960-ih do danas, uključujući važeći Zakon o knjižničnoj djelatnosti i knjižnicama



Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Nadalje, NSK je u 2020. završila i Ministarstvu kulture i medija dostavila pravilnike koji reguliraju matičnu djelatnost, obvezni primjerak, zaštitu, reviziju i otpis knjižnične građe te standarde za rad pojedinih vrsta knjižnica, a u ljeto 2020. preuzela je od Ministarstva vođenje Upisnika knjižnica RH. Klikni poveznicu: <http://upisnik.nsk.hr/upisnik-knjiznica/>.

Zahvalivši na dodijeljenom priznanju, glavna ravnateljica NSK prof. dr. sc. Ivanka Stričević uz ostalo je naglasila kako je ova godina donijela značajne izazove u organizaciji poslovanja NSK te provedbi novih aktivnosti, od kojih se dio provodio u ozračju izbijanja pandemije, potresa koji je pogodio Zagreb i okolice te poplava uzrokovanih oborinskim vodama, "tijekom kojih je Knjižnica pružala savjetodavnu, stručnu i tehničku podršku svim knjižnicama u Hrvatskoj". U obrazloženju nagrade navodi se kako je NSK javna ustanova od nacionalnog značenja koja obavlja znanstvenoistraživačku i razvojnu djelatnost, usmjerena na jačanje društvene svijesti o važnosti čuvanja nacionalnog pamćenja, a pokretač je promjena u digitalnom okruženju. Podsjeća se također da je u prvih šest mjeseci 2020. knjižnica bila određena kao jedan od središnjih prostora za provedbu aktivnosti predsjedanja Lijepe Naše Vijećem Europske unije te je imala zadaću provedbe mnogobrojnih logističkih aktivnosti.



POLA TISUĆLJEĆA KNJIŽNIČARSTVA

Nacionalna i sveučilišna knjižnica svoje vrijednosti razvija na tradiciji dugoj više od četiri stoljeća, organizira inovativne, suvremene, dinamične, kreativne i interaktivne knjižnične usluge i programe u digitalnom okruženju namijenjene cjelokupnoj knjižničarskoj zajednici te pridonosi razvoju nacionalne e-infrastrukture, stoji u obrazloženju. "Trudit ćemo se opravdati razloge zbog kojih smo dobili priznanje i dalje ćemo biti tu za naše korisnike, za naše djelatnike te za sveukupnu hrvatsku i širu javnost", naglasila je glavna ravnateljica Stričević, pozivajući sve iz domovine i dijasporu da prate rad knjižnice te s njima stvaraju "bolji svijet, svijet ispunjen znanjem, ljudskošću i empatijom". "Mi smo u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu taj svijet stvorili i zato smo ovim priznanjem i nagrađeni", zaključila je ravnateljica Stričević. Svečanosti je nazočio i državni tajnik Ministarstva kulture i medija Ivica Poljić koji je istaknuo ulogu knjižnica

u društvu te uputio čestitke NSK, ustanovi koja ima jednu od vodećih uloga ne samo u znanstveno-knjižnom, nego i u kulturnom i društvenom životu.

PRVI HRVATSKI ZAKON O KNJIŽNICAMA

Dan hrvatskih knjižnica obilježava se od 2010. godine na poticaj Hrvatskoga knjižničarskog društva, na obljetnicu datuma donošenja prvoga hrvatskog zakona o knjižnicama, kojim su postavljene pravni temelji za planiran i sustavni rad i razvoj svih vrsta hrvatskih knjižnica te svih ključnih odrednica hrvatskog knjižničarstva. U sklopu ovogodišnjeg obilježavanja, a s ciljem povećanja javne svijesti o značaju i ulozi knjižnica u razvoju lokalnih zajednica i društva u cjelini, Društvo do 15. studenoga 2020. godine provodi i digitalnu kampanju pod nazivom Lista(j) za knjižnicu! Klikni poveznicu: <https://virtualno.hkdrustvo.hr/dan-hrvatskih-knjiznica-2020/>.

Kad se priče razlistaju, knjižnice za blistaju! ■

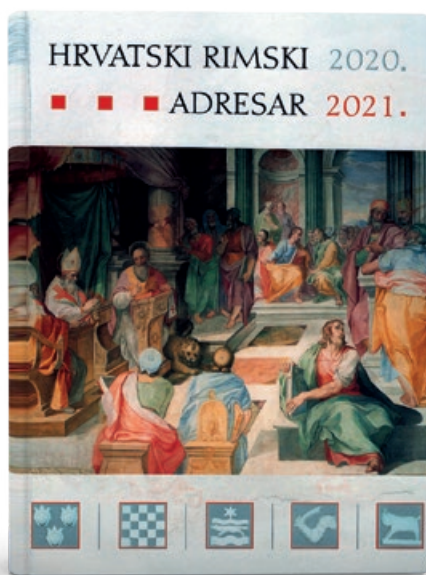
The Croatian Libraries Core Activities Portal

The knowledge, humanity and empathy of the staff of the National and University Library in Zagreb have been recognised in the broader community with the Library of the Year award for innovation in the digital transformation of services in Croatian libraries. The prestigious Library of the Year award was presented on Croatian Libraries Day, 11 November 2020, to Zagreb's National and University Library. The Library of the Year award is presented by the Croatian Library Association as part of the Day of Croatian Libraries. The award recognises professional achievement in innovating and improving the quality of work in Croatian libraries in the modern information and communication age. In mid-2019 the National and University Library created the Croatian Li-

braries Core Activities Portal as the hub of information on the core work of the various types of libraries (public, specialised, school, higher education, research and heritage collections). Click the link: <http://maticna.nsk.hr/>. The National and University Library has developed its values on the foundations of four centuries of tradition, organising innovative, modern, dynamic, creative and interactive library services and programmes in a digital environment for the library community as a whole, and contributing to the development of our national e-infrastructure. From the comfort of your home wherever you are, find the digital collection at: <https://digitalna.nsk.hr/pb/>.

Iz tiska izišao Hrvatski rimski adresar za akademsku godinu 2020./2021.

Adresar donosi podatke o hrvatskim studentima svećenicima, redovnicima, redovnicama i laicima, sveučilištima na kojima studiraju, te materijama koje specijaliziraju



Publikacija višestruke namjene – Hrvatski rimski adresar

Privedila: **Vesna Kukavica**

biskupije, a svojim prilogom u troškovima tiskanja adresara i ove godine sudjelovala je obitelj Mršić-Mazetta. Adresar na svojoj naslovnici ima fotografiju freske koju su izradili Antonio Viviani i Andrea Lilli između 1588. i 1590, a nalazi se na desnoj strani apside Hrvatske crkve sv. Jeronima u Rimu. Ispod slike nalazi se natpis na latinskom koji tumači njen sadržaj: DE SACRIS LITTERIS DISSERIT CUM GREGORIO NAZIANZENO E BASIGLIO MAGNO (Rasprava o Svetom Pismu sa svetim Grgurom Nazijanskim i Bazilijem Velikim).

Uvodnu riječ napisao je rektor Zavoda Marko Đurin, a posvećena je svetom Jeronimu u čast, jer se ovogodišnje izdanje adresara događa o proslavi 1600. obljetnice smrti sv. Jeronima, crkvenog naučitelja, zaštitnika Hrvatske crkve i Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu. Rektor Đurin u uvo-

du, između ostaloga, posebno ističe dva Apostolska pisma pape Franje Aperuit illis i Scripturae Sacrae affectus, koja su objavljena u čast i o proslavi ovog dalmatinskog svetca i crkvenog naučitelja te koja potvrđuju Jeronimovu iznimnu važnost i aktualnost za Crkvu u svakom vremenu. Osim toga, unutar adresara nalazi se jedan cijeli odlomak iz pisma Scripturae sacrae affectus, kao i cjelovita propovijed kard. Pietra Parolina, državnog tajnika Njegove Svetosti koju je održao u Hrvatskoj crkvi sv. Jeronima na svetkovinu sv. Jeronima 30. rujna 2020. te propovijed mons. Ratka Perića, umirovljenog biskupa Mostarsko-duvanjskog i Trebinjsko-mrkanskog izgovorenu u Hrvatskoj crkvi sv. Jeronima na svetkovinu sv. Jeronima 30. rujna 2015. Adresar donosi podatke o hrvatskim studentima svećenicima, redovnicima, redovnicama i laicima, sveučilištima na

Svjetlo dana ugledao je, 48. u nizu, Hrvatski rimski adresar za akademsku godinu 2020./2021. Predstavljanje, koje se po tradiciji činilo o proslavi blagdana sv. Nikole Tavelića i susretu hrvatskih rimskih studenata, nije održano zbog pandemije koronavirusa. U pripremi adresara sudjelovali su, uz rektora Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu Marka Đurina, svećenici studenti iz Zavoda: Matej Filipović, Dario Hrga, Gabrijel Kamber, Mišel Kovačević, Ivan Lukić, Ivan Marić, Toni Potrebić i Hrvoje Zovko. Adresar je grafički uredio Tomislav Hačko, svećenik Zagrebačke nad-



Zajednica nakladnika i knjižara HGK održala je projekt "Knjiga svima i svuda" od 10. - 15. XI. 2020., umjesto otkazanog sajma Interliber, na online platformi.

kojima studiraju, te materijama koje specijaliziraju. U prvome dijelu adresara dakle možemo pronaći osobne kontakte svećenika, redovnika, redovnica i bogoslova na studiju u Rimu i Italiji, te adrese zavodâ, instituta, novicijata i zajednica u kojima su smješteni. Osobit dio Hrvatskog rimskog adresara odnosi se na kontakte redovnica koje su na službi i studiju u Rimu, adrese njihovih zajednica, te njihove službe. Zatim cijeli niz podataka o Diplomatskim predstavništvima Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine pri Svetoj Stolici i pri Republici Italiji, Apostolske nuncijature u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, biskupske konferencije i sve nadbiskupije i biskupije s njihovim biskupima, pomoćnim biskupima i onima u miru.

Hrvatski rimski adresar obiluje i kontakt podacima Hrvatskih ustanova i udruga u Italiji, također i s korisnim telefonskim brojevima i e-mail adresama koje mogu poslužiti i olakšati komunikaciju za vrijeme boravka u Rimu. Na zadnjim stranicama adresara, prije pregledno napravljenog abecednog kazala osobnih imena, pronaći ćemo i rasporede liturgijskih slavlja i ispovijedanja u našoj hrvatskoj crkvi sv. Jeronima. (Gabrijel Kamber).

ZBIRKA PJESAMA "S JUGA GLASNIK" STJEPANA ŠEŠELJA OBJAVLJENA NA ŠPANJOLSKOM

Zbirka pjesama hrvatskoga književnika Stjepana Šešelja "S juga glasnik" (El mensajero del sur y otros poemas) objavljena je na španjolskom jeziku u izdanju nakladne kuće Poiesis Forum, priopćeno je 13. studenoga 2020. Zbirku je s hrvatskoga na španjolski jezik prevela i napisala uvodni tekst Željka Lovrenčić, a projekt je financijski poduprlo Ministarstvo kulture.

Lovrenčić ističe kako se Šešeljeve pjesme objavljene u ovoj zbirci uspješno nastavljaju na njegovo specifično djelo, uzimajući u obzir da je on, prije svega, pjesnik privržen svojoj zemlji. Također ga, naglašava prevoditeljica, u poeziji zanima kršćanska duhovnost, prošlost i budućnost koja isprepliće hrvatski narod s Mediteranom. Napominje kako pjesnik potanko opisuje jug svoje zemlje, mirise i zvukove svijeta u kojem je odrastao, zajedno s njegovim spomenicima uklesanim u kamenu, biljkama i jeguljama koje klize u prozirnim vodama. Pjesnik u ovoj zbirci s nostalgичnim nijansama pjeva o svojim predcima i tradiciji, ističe Lovrenčić. U tim stihovima autor često koristi arhaične riječi koje ističu snažnu vezu između sadašnjosti i prošlosti, napominje i dodaje kako je pjesnik također zainteresiran za čovjeka kao takvoga i njegov zajednički nazivnik, bez obzira odakle dolazi ili gdje je. Ocjenjuje kako je Šešeljeva lirika melankolična i nostalgичna, topla i puna dragocjenih slika. Izražava uvjerenost kako će u zemlji velikih pjesnika, kao što su Juan Ramón Jiménez, Federico García Lorca, Rafael Alberti ili Antonio Machado, ova zbirka još jednom potvrditi da književnost ujedinjuje narode i svjetove. Stjepan Šešelj rođen je u Podgradini kod Opuzena 1947. Piše pjesme, drame (za radio, kazalište i televiziju) te prozne tekstove (književne i likovne prikaze, osvrte na hrvatske kulturne i društvene pojave). Objavio je više knjiga pjesama, među kojima i zbirke "Škrapa", "Očina" i "S juga glasnik" te pjesničko-grafičku mapu i knjigu "Amerika Croatia America" sa slikom Antonom Cétiom.



Antologije koje spajaju Istok i Zapad

U KINI OBJAVLJEN PRIJEVOD "ANTOLOGIJE NOVIJEGA HRVATSKOG PJSNIŠTVA"

Kinesko društvo pisaca objavilo je prijevod knjige "Antologija hrvatskoga novijeg pjesništva", koju je uredio Ervin Jahić, propćilo je u četvrtak Hrvatsko društvo pisaca (HDP). Antologija sadrži gotovo 200 pjesama šezdesetak hrvatskih pjesnika, a s hrvatskoga na kineski jezik preveli su je Hong Yuqing i Peng Yuchao, navodi HDP i dodaje kako je knjigu objavio nakladnik Kuća pisaca. Knjiga je objavljena u okviru suradničkog projekta za uzajamno prevođenje književnosti između kineskog i hrvatskog društva pisaca, ističe HDP. Prvi dio suradničkoga projekta bila je antologija kineske poezije "Susjedstvo u oblacima", koju je objavio HDP, a s kineskoga na hrvatski jezik prevele Lucija Čurić i Ivana Gubić. "Antologija hrvatskoga novijeg pjesništva" predstavljena je 27. listopada u Pekingu, a na predstavljanju su, uz ostale, sudjelovali i potpredsjednik Kineskog društva pisaca Jidi Majia i hrvatski veleposlanik u Kini Dario Mihelin. ■

ENG The proceedings of the World Festival of Croatian Literature, edited by Stjepan Šešelj, presents some twenty lectures across just shy of two hundred and sixty pages, some penned by leading homeland and diaspora authors. The 48th Croatian Roman Directory for the 2020/21 academic year has been published. The presentation, usually held on the St Tavelić feast day, was cancelled in the face of the pandemic coronavirus scare. Stjepan Šešelj's collection of poetry *S juga glasnik* ("Messenger from the South") has been published in Spanish as *El mensajero del sur y otros poemas* publisher Poiesis Forum announced on 13 November. The collection was translated into Spanish with a foreword by Željka Lovrenčić and funded by the culture ministry.



Nakladništvo u RH otkazalo sajmove, čitatelje pronašlo u virtualnom okruženju

Svjetski festival hrvatske književnosti

Prošle godine na vrlo uspješan način održan je prvi takav Festival. Na njemu su sudjelovali gotovo svi hrvatski književnici koji pripadaju hrvatskim autohtonim nacionalnim manjinama u europskim državama. Njihovi radovi predstavljeni su ove godine u Zborniku čije objavljivanje su pomogli Grad Zagreb, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i tjednik za kulturu "Hrvatsko slovo".



Književnik Stjepan Šešelj, urednik HS i organizator Svjetskog festivala hrvatskih pisaca

već pomalo legendarni urednik "Hrvatskih novina – tjednika Gradišćanskih Hrvatov" i poznati pjesnik, upozorio je u svome prilogu kako je "i novinarstvo dio književnosti i treba imati mjesta na našim literarnim policama". Prof. dr. sc. fra Šimun Šito Ćorić (dugogodišnji kolumnist časopisa "Matica") predstavio se znanstvenim člankom "Nedostupnost hrvatske izvandomovinske književnosti u Domovini". Gradišćanski Hrvat iz Mađarske akademik Nikola Benčić, preseljen u Željezno, a sada djelatnik u Beču, priložio je znanstveni članak "Položaj gradišćanskohrvatske književnosti danas".

Znanstveni prilog Tomislava Žigmanova nosi naslov koji je važan za sve nas: "Temeljne odrednice i značajke hrvatske književnosti u Vojvodini". Ugledni sveučilišni profesor iz Mostara, Antun Lučić objavio je važan prilog znanstvenoga karaktera "Pojasevi hrvatske književnosti u BiH". Mijo Karagić iz Unde povezuje bunjevačke Hrvate u Mađarskoj i gradišćanske Hrvate u Mađarskoj. Njegov pregledni članak nosi naslov "Položaj hrvatske književnosti u Mađarskoj".

Znanstveni rad dr. Adolfa Polegubića koji je priložio u Zborniku nosi naslov "Hrvatski književnici u Njemačkoj u novije vrijeme – stanje i perspektive".

Vanda Babić je sveučilišna profesorica iz Zadra, ali kao rođena bokokotorska Hrvatica ostala je u trajnoj vezi privatnoj, književnoj i znanstvenoj sa svojim rodnim krajem. Njezin rad

Rezultat prvoga Svjetskoga festivala hrvatske književnosti održanog 2019. reprezentativni je Zbornik koji je predstavljen na ovogodišnjem odnosno drugom Festivalu. Ovaj Zbornik uredio je Stjepan Šešelj uz podršku uredničkog povjerenstva kojeg su činili akademik HAZU Ivan Aralica, akademik HAZU Luko Paljetak, dr. sc. Željka Lovrenčić i Đuro Vidmarović.

Tekst: Đuro Vidmarović

U Zborniku su navedeni sljedeći autori: Ana Šoretić predstavila se esejom "Zadnji hrvatski Mohikanac – ili mala kita iz velikog stabla"; Anita Martinac priložila je pregledni članak "Hrvatski književnici u Bosni i Hercegovini stvaraju u teškim uvjetima"; Anka Svetlana Fakrač, karaševska Hrvatica iz Rumunjske, objavila je važan prilog "Riječ našega bića je Hrvatska!". Ako znamo da su karaševski Hrvati preko 500 godina potpuno

odvojeni od hrvatskoga naroda i bez komunikacije s Hrvatskom, onda ovaj naslov govori dovoljno sam za sebe. Fra Miljenko Stojić objavio je prilog "O nama, s onu stranu granice"; Petar Tažky, gradišćanski Hrvat iz slovačkog mjesta Hrvatski Grob, premalo je poznat u Hrvatskoj. Njegov prilog nosi naslov "Ča moremo držati za hrvatsku književnost u Slovačkoj?".

Bokokotorski Hrvat, društveni i politički djelatnik, Zvonimir Deković posvetio je pažnju velikome književniku Viktoru Vidi u članku "Dragi naš Vida, biseru uma i srca, zrače nebeski". Petar Tyran

U Zagrebu je od 15.-17. studenog održan drugi Svjetski festival hrvatske književnosti, nažalost zbog epidemiološki razloga u krnjem sastavu jer mnogi predviđeni i pozvani sudionici nisu mogli doći. Međutim, i u tim uvjetima Festival je održan na vrlo visokoj razini.

nosi naslov "Književna i kulturna baština Boke kotorske: pregled, stanje i perspektive". Adrijan Vuksanović hrvatski je književnik iz Boke i donedavni parlamentarni zastupnik Hrvata u Skupštini Crne Gore priložio je kratak tekst "Zajedničke čežnje Boke i Zagreba". Prilog Antonija Sammartina nosi logičan naslov "Moliškohrvatska književnost i (ne) zaboravljena baština". Lajčo Perušić živi u Zagrebu ali je ostao djelom i duhom bunjevački Hrvat iz Subotice. Njegov prilog nosi zabrinuti naslov "Bunjevačka ikavica na stranputici".

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu postoji Odjel u kojem se čuvaju knjige, novine i književna građa koja potječe od Hrvata u rasuđu. O toj građi skrbila je dr. sc. Željka Lovrenčić. Njezin rad u Zborniku nosi naslov "Zbirka Inozemne Croatice u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu". Naš veliki pjesnik, znanstvenik, prevoditelj, romanopisac, slikar, čovjek renesansne širine i dosega Slobodan Prosperov Novak, pozdravio je sudionike Festivala prigodnim govorom koji je objavljen pod

naslovom "Slovo prijateljima", a Stjepan Šešelj to je učinio tekstem "Gratitelji smo zajedničke sudbine hrvatske nacionalne književnosti". Tadašnji predsjednik DHK Đuro Vidmarović dao je osvrt na ovaj susret, podržao ideju jedinstva, književnog stvaralaštva iseljene i domovinske Hrvatske.

Zborniku koji smo predstavili priložena je bogata foto – dokumentarna građa. Ta građa zajedno s tekstovima čije smo naslove citirali, bez pretjerivanja, može se smatrati dragocjenim prilogom jedinstvu našeg književnog korpusa.

Znanstvenici i književni kritičari, te politički djelatnici prvog dana susreta razgovarali su o problemu i fenomenu hrvatske književnosti u dijaspori i podržali inicijativu ustanovljavanja posebnoga Instituta za proučavanje hrvatske književnosti u rasuđu koji bi se zvao.

Ovogodišnji Festival održan je pod pokroviteljstvom predsjednika Sabora RH, Gordana Jandrokovića i gradonačelnika Grada Zagreba Milana Bandića. Posebno bih istakao drugi dan Festivala



la kada je održan recital poezije koju su napisali hrvatski autori izvan domovine. Recital su izveli studenti glume *Sveučilišta Libertas* iz Zagreba.

Ovom prigodom "Hrvatsko slovo" objavilo je prigodnu knjižicu s biobibliografskim podacima o pjesnicima čiji se stihovi izvide i navođenjem tih stihova. Predgovor je vrlo nadahnuto napisao Šimun Šit Ćorić.

U prigodnoj ediciji "Recital hrvatske književnosti hrvatskih emigrantskih književnika posvećen žrtvi Vukovara i Škabrnje" nalaze se stihovi dvadeset sedmero pjesnika koje su uspješno pročitali navedeni studenti glume.

Drugog dana Festivala predstavljena je knjiga Antuna Bonifačića "Vječna Hrvatska". O knjizi je govorio njezin urednik Slobodan Prosperov Novak. On je Bonifačićevo književno djelo stavio u kontekst hrvatskog iseljništva poglavito kao književnika političkih emigranata, založivši se za što hitnije ubaštinjavanje njegovoga književnog opusa, jer je riječ o jednom od najvažnijih književnih imena hrvatske literature 20. stoljeća. ■



ENG The World Festival of Croatian Literature kicked off on 16 November with a discussion on an initiative to found a "Marulić Croatian culture institute". The festival was staged at the Croatian Culture Foundation (Hrvatska kulturna zaklada) in Zagreb. The mission of this festival is to create a platform that gathers and serves as a forum for the leading Croatian writers in the country and abroad, to raise awareness of books and the importance of reading, and to showcase new titles.

Knjiga o Hrvatima na jugu Afrike u Burskome ratu

Istraživač Zvonimir Navala, koji je četvrt stoljeća radio u Johannesburgu, nedavno je objavio opsežnu knjigu *Croats in the Anglo-Boer War, South Africa 1899-1902*. Hrvatsko izdanje knjige autor planira u prvoj polovici 2021., i svakako bi želio da promocija bude pod pokroviteljstvom Matice



Zvonimir Navala

Tekst: Vesna Kukavica

Foto: Arhiv Z. Navala

Istraživač Zvonimir Navala, koji je četvrt stoljeća radio u Johannesburgu, nedavno je objavio opsežnu knjigu *Croats in the Anglo-Boer War, South Africa 1899-1902*. U razgovoru s Navalom, koji sa suprugom, unucima i sinom živi trenutačno u Kaliforniji, saznajemo niz zanimljivosti vezanih za hrvatsku zajednicu u tom dijelu svijeta, uključujući sudbine naših. Južnoafrička Republika, država na krajnjem jugu afričkog kontinenta, migrantska je destinacije Hrvata gotovo stoljeće i pol. U JAR-u danas živi oko 7.000 Hrvata i građana hrvatskih korijenja, što je po broju jedna od najmanjih hrvatskih kolonija u usporedbi s ostalim hrvatskim iseljeničkim destinacijama u svijetu. Pitamo gospodina Na-

valu - što je razlog tome? "Tzv. prvi val emigracije iz Hrvatske počeo je 1880. kada su desetine tisuća Hrvata emigrirale u Sjevernu, Južnu Ameriku i Australiju. Anglo-burski rat (1899. -1902.) prekinuo je emigraciju u Južnu Afriku i nanio velike materijalne štete hrvatskoj koloniji od kojih se nije oporavila. Za vrijeme i poslije rata dio Hrvata je napustio jug Afrike i emigrirao većinom u SAD. Nove neprilike je donio Prvi svjetski rat. Hrvati su bili građani Austro-ugarske Monarhije, koja je u ratu držala stranu Njemačkom Imperiju u sukobu sa zemljama Antante (Britanija, Francuska, Rusija i druge). To je bio razlog da je JAR kao britanski dominion proglasila austrougarske građane "enemy subjectom", odnosno pripadnicima protivničke strane te su stotine

Hrvata bile zatvorene u logore za ratne zarobljenike", govori nam istraživač Navala.

MIGRANTSKI VALOVI NA JUG AFRIKE

Značajnija emigracija u JAR -u odvija se nakon Prvog i brojnija je nakon Drugog svjetskog rata, kada je aktivnost hrvatske zajednice bila najveća i rezultirala osnivanjem niza institucija, klubova i izdavanjem nekoliko glasila. Danas nema nove emigracije iz Hrvatske u JAR. Zakoni i propisi JAR-a praktički je onemogućuju. Jedine dvije institucije koje rade za potrebe hrvatske zajednice su Župa Sv. Jeronima u Johannesburgu i Veleposlanstvo Republike Hrvatske. Unatoč tome što je sve veći dio Hrvata asimiliran, emotivna veza i interes



Johannesburg, povijesni prizor



Carolina Commando kojem je pripadao Franic Ulderik, 1900.



Marko Baričević iz Velog Lošinja ispred svog Railway Restaurants u Pieterzburgu, uspješan poslovni Hrvat, 1899.

za hrvatsku baštinu i porijeklo je velik, dodaje Navala.

ISTRAŽIVANJE NA DVA KONTINENTA

Zvonimir Navala se istraživanjem počeo baviti 2016., da bi knjiga od 400 stranica iz tiska izašla u listopadu ove godine. Ona su obavljena u Južnoj Africi i Hrvatskoj, a Navala je imao pristup potrebnim dokumentima u Beču i Londonu. Iako je središnja tema knjige Burski rat i učešće Hrvata u njemu, u prvom dijelu knjige on piše o kolonizaciji juga afričkog kontinenta koja počinje 1652. i povijesti emigracije Hrvata u Južnu Afriku do početka rata 1899. U tom periodu je došlo do otkrića nalazišta dijamanta i zlata koja su utjecala na tijek povijesnih događaja u JAR-u. Nakon početka europske kolonizacije juga afričkog kontinenta formirana je Dutch Cape Colony.

Britanski Imperij je 1806. silom preuzeo taj nizozemski posjed i od te godine datira British Cape Colony. Sve veći broj emigranata dolazi u sukob s britanskom administracijom i 1835. počinje velika seoba "Great Trek" emigranata u unutrašnjost Afrike. Nakon nje bijeli doseljenici-Buri (Boer-farmer) formiraju dvije nezavisne republike, Transvaal 1852. i Free State 1854. Međutim, dva otkrića mijenjaju scenarij na jugu afričkog kontinenta, tumači Navala.

DIJAMANTNA I ZLATNA GROZNICA

Godine 1867. otkrivena su dijamantna nalazišta na granici Free Statea, što je povećalo svjetsku proizvodnju nekoliko puta. Otkriće zlata 1886. na području današnjeg Johannesburga učinilo je Transvaal vodećim proizvođačem zlata na svijetu, nadmašivši dotadašnjeg lidera – Sjedinjene Američke Države. Unatoč

CROATS IN THE ANGLO-BOER WAR SOUTH AFRICA 1899-1902



Zvonimir Navala

Zvonimir Navala: *Croats in the Anglo-Boer War, South Africa 1899-1902*, 2020.

drugacijih mišljenja, zlato je najvažniji uzrok rata između Britanskog Imperija i Burskih Republika. U Burskom ratu od 1899. do 1902. Imperij je angažirao 450,000 vojnika protiv 50,000 Bura, današnjih Afrikanera. To je bio najveći britanski imperijalni rat do početka Prvog svjetskog rata, piše Navala.

U taj povijesni okvir "smjestio" je naše Hrvate. Prvi Hrvati emigranti bili su mornari Dutch East India Company koji su se nastanili u Cape Colony i pojedinci koji su dezertirali s brodova u nekoj od južnoafričkih luka. "Intenzivnija emigracija iz Hrvatske korelira s otkrićem dijamanta i zlata, tako da sam u prvom dijelu knjige pisao o Hrvatima na dijamantnim i zlatnim poljima. O radu Hrvata na dijamantnim poljima Kimberley-ja se malo zna ili gotovo ništa." Prilikom istraživanja Navala je otkrio na jednom napuštenom groblju u



Ivo Marulić s majkom i nećakom, koji je otišao kao pratilac konja iz Rijeke i završio među Burima, slikano 1940.



Grob Franica Ulderika

BALOG Ferdinand.	Zoutpansburg
BALT Hendrik Sebastian.	Gen Swuts
BALT Jan Coenraad.	Gen de la Rey
VK	Potchefstroom
BAN Johannes Andries	Standerton
D.T.O. L.V.V.	
BURG	
BARNHENS J.H.	Hollander Corps
BARNISTER Joseph Edward Richard	Potchefstroom
BARATA J.H.	Gen Pienaar
BARATZ Frank.	Gen Cronje
ARTILLERIST	
BARCLAY Graham Patrick Claremont.	Lydenburg
VK	
BARENS Viloes.	Vrede
D.T.O. L.V.V.	
BURG	
Lista odlikovanih s imenom Baratz Frank (Barac Franjo)	Bloemhof

POTRAGA ZA NAŠIM JUNACIMA

U knjizi, osim drugih slika koje se prvi put objavljuju, nalazi se i slika groba Stjepana Dobrića iz Novog Vinodolskog koji je umro na St. Heleni i tamo sahranjen. "Interesantno je da su Jan Jerolim Brajević i spomenuti Ivo Marulić pobjegli iz logora u Portugalu. U epilogu sam dao kraći prikaz događaja u Južnoj Africi između Burskog rata i Prvog svjetskog rata i hrvatske zajednice u njima. Hrvati su sudjelovali u svim velikim bitkama Burskog rata. Franjo Barac iz zaseoka Barci iznad Crikvenice sudjelovao je u opsadi Mafikenga i u najvećoj pobjedi Bura u ratu u bitci na Magersfonteinu".

SUDBINE ODLIKOVANIH RATNIKA

Dva mjeseca kasnije, u bitci na Paardebergu u veljači 1900. je ranjen, zarobljen i završio je u logoru u Indiji, kaže Navala. Barac je jedini Hrvat kojega je 1920. odlikovala Južnoafrička Unija. "Spomenuti Stjepan Dobrić i Ivan Stepanić iz okolice Rijeke bili su pripadnici njemačke dobrovoljačke postrojbe koja se borila

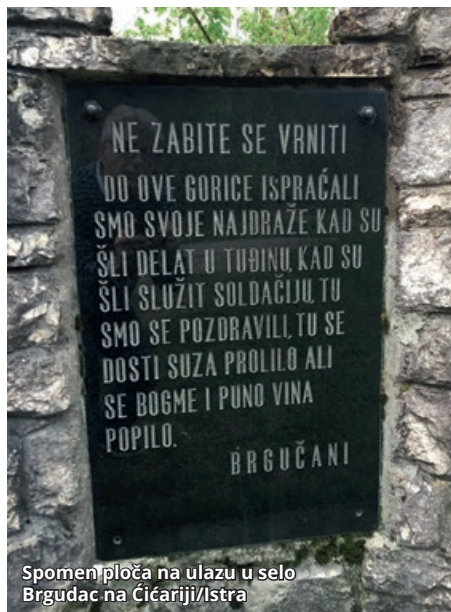
Kimberley-ju grobove Josipa Sablića iz okolice Bakra i Tripe Vučinovića iz Boke. Istražujući po arhivima, saznao je što se dogodilo. "Godine 1884. bio je veliki štrajk rudara na dijamantnim poljima. U sukobu su stradala obojica, a policija je pucala na štrajkaše". Po njegovu saznanju, Josip Sablić je prvi Hrvat žrtva štrajka u povijesti hrvatskog iseljništva.

HRVTSKI RUDARI I RATARI

Na zlatnim poljima Johannesburga Hrvati su u većini bili rudari, ali i priznati graditelji i farmeri. Nepoznato je u hrvatskoj historiografiji da su Hrvati imali monopol na proizvodnju povrća u Transvaalu, odnosno u Pretoriji. Otočani s Krka, Brača i Korčule bili su najpoznatiji povrtlari: Milovčić, Kraljić, Sinovčić, Foretić-Kolenda i drugi. Dr. Erwin A. Schmidl s Sveučilišta u Beču u svojoj doktorskoj disertaciji *Osterreicher im Burenkrieg 1899-1902* u poglavlju 2. 2. 3. *Das dalmatinische Gemüsemonopol*, također piše o tome.

Rat je uvijek posebna priča. "Većina prostora u knjizi je posvećen ratu i učešću Hrvata u njemu. Poglavlje 7 – Oko 40 Hrvata se borilo na burskoj strani u tzv. burskim Commando postrojbama i dobrovoljačkim postrojbama. Oni su bili emigranti s cijele obale Jadrana, od Istre, Primorja i Rijeke, preko Dalmacije do Boke kotorske. Nekolicina njih iz Cape Colony bili su pripadnici britanskih postrojbi. Poglavlje 8 – Interesantna i dramatična priča o prvim iskustvima Hrvata u ratu. Poglavlje 9 – Zaboravljeno

no je da se 1900. i 1901. iz Rijeke prevezlo 55.000 konja za potrebe imperijalne armije u Južnoj Africi. Na svakih 20 konja na brodu trebao je pratitelj. Oni su dobrim dijelom bili regrutirani u Riječi, a neki su kao Ivo Marulić iz Baške prešli na bursku stranu i borili se s Burima. Poglavlje 12 – Potraga za grobovima palih Hrvata je posebna i uzbudljiva priča. Poglavlje 13 – Oko 80 Hrvata bilo je protjerano zbog optužbe da su sudjelovali u srpanjskoj zavjeri 1900., u namjeri da se likvidira lord Roberts, zapovjednik britanske armije. Poglavlje 17 – 12 Hrvata je bilo zarobljeno u tijeku rata i zatvoreno u logorima za ratne zarobljenike u Indiji, Cejlonu – danas Šri Lanka, na Sv. Heleni i Portugalu".



Spomen ploča na ulazu u selo Brgudac na Cijariji/Istra



Nadgrobni spomenik Tripi Vucinoviću stradalom u štrajku 1884. u Kimberleyu



Johannesburg, suvremena metropola i AR-a države na jugu Afrike u kojem živi oko 7000 Hrvata

na burskoj strani. U ožujku se njihova postrojba na južnom-Free State-frontu povlačila sjeverno prema Johannesburgu. Iz nepoznatog razloga osmorica pripadnika postrojbe su zaostala iza glavnine, a među njima Dobrić i Stepanić. U ožujku 1900. dolaze do željezničke stanice Sprigfontein gdje su se trebali pridružiti glavnini, međutim stanica je bila prazna. Bez snabdijevanja i iscrpljeni privezali su konje uz vagon i zaspali. Sljedeće jutro ih je iznenadila britanska skautska postrojba i zarobila. Obojica su bila zatvorena u logoru za ratne zarobljenike na St. Heleni. Dobrić je umro i bio sahranjen na otoku, a Stepanić je napustio St. Helenu zadnjim brodom koji je prevozio britanski garnizon za Englesku. Ondje mijenja brod i emigrira u SAD. U bitci na Spioenkopu,

pu, koja se odigrala 23. na 24. siječnja 1900., britanska armija s 20,000 vojnika i 36 topova sukobila se s 8,000 Bura s 4 topa", pojašnjava Navala.

CHURCHILL I MAHATMA GANDHI

U toj bitci, dramatičnoj pobjedi Bura, sudjeluju Hrvati iz druge njemačke dobrovoljačke postrojbe, ali tijekom istraživanja nisam uspio naći njihova prezimena, osim za Ivana Busanica (rodnom iz Veloga Lošinja) iz Pretoria Commando i Jakovic C. H. koji može biti i Crnogorac iz Boke. On je poginuo u bitci i njegovo ime je uklesano na spomeniku palim Burima na Spioenkopu. Međutim, u toj bitci je sudjelovao i Ulderik Franić iz Vrgorca kao pripadnik Carolina Commando. Franić je bio jedna izuzetna ličnost, pismen i dobar vojnik. Odslužio je vojni rok u austrougarskoj vojsci, što je uz njegove kvalitete bio razlog da bude pripadnik prve skautske burske postrojbe Edwardsovi skauti. Jedan povijesni kuriozitet: u bitci na Spioenkopu sudjelovali su, svako u svojoj ulozi, sir Winston Churchill i Mahatma Gandhi, govori nam Navala. Carolina Commando se 24. srpnja 1900. sukobio s britanskim postrojbama na farmi Strydkraal u Istočnom Transvaalu. U tom sukobu je ranjen u glavu Ulderik Franić, ali ga je jedan prijatelj uspio izvući na konju. Franić je prebačen na farmu Palmietspruit gdje je bila burska bolnica. Umro je u toku noći i sahranjen na farmi. Danas je njegov grob označen skromnom mramornom pločom na betonskoj podlozi i tekstom, da tu leži nepoznati građanin iz

Carolina Commando. "Dr. Tian Schutte iz Nelspruita sastavio je dokument koji se može naći u GSSA-Genealogical Society of South Africa (5MB) koji kaže da je Franić sahranjen na Palmietspruit farmi kraj Amerfsfoorta u istočnom Transvaalu", zaključuje Navala.

INICIJATIVA ZA DOSTOJNO SPOMEN OBILJŽJE

Autor Zvonimir Navala je razgovarao s Franjom Mađarevićem, jednim od vođa Hrvata u južnoafričkoj dijaspori. Prihvatio je inicijativu i spomenuo da bi je novi ambasador Cicvarić i fra Sikirić podržali. Nedavno je i ruska delegacija, koja se sastojala od ambasadora i šest časnika, otkrila spomenik ruskim dobrovoljcima u Burskom ratu u Utrechtu u Natal provinciji. To bi bila inicijativa koja zaslužuje pažnju i podršku, kaže autor.

Hrvatsko izdanje knjige Navala planira u prvoj polovici 2021. i svakako bi želio da promocija bude pod pokroviteljstvom Matice. Redovno, kaže, svake godine boravi s obitelji u Hrvatskoj, jer ima apartman u Poreču. Istru zove hrvatskom Kalifornijom. Ovoga su ljeta supruga i on, baka i dida, preko *Face Timea* učili unuke hrvatski jezik. ■



Nadgrobni spomenik Josipu Sabljicu

ENG Zvonimir Navala's comprehensive tome *Croats in the Anglo-Boer War, South Africa 1899-1902* focuses on the war and the Croats that were caught up in it, but also looks in its first part at the colonisation of the south of the African continent from the year 1652, and the Croats that settled there up to the start of the war in 1899. This was the period that saw the discovery of diamonds and gold, which massively impacted the history of the region.

Transfer znanja i iskustva u oba smjera

S tehnološkom logistikom i vrsnim organizatorima lociranim u Zagrebu dvije nedavno održane konferencije na trenutak su izbrisale prostorne udaljenosti i vremenske zone na kojima diljem svijeta žive Hrvati i njihovi potomci. Riječ je o šestoj konferenciji *Meeting Second Generation* i o prvome *Summitu* udruge *Crodiaspora*.



Tekst i foto: Jasna Čapo

U listopadu i studenome održana su dva iznimno zanimljiva događaja posvećena hrvatskom iseljništvu i mogućnostima njegova povezivanja s domovinom. Riječ je o šestoj konferenciji *Meeting Second Generation/Meeting G2.6* naslovljenoj "Najbolji kad je najteže" (<https://meeting-g2.com/>) i o prvome *Summitu* udruge *Crodiaspora* (<https://crodiaspora.com/>). S tehnološkom logistikom i glavnim organizatorima lociranim u Zagrebu ovi događaji na trenutak su izbrisali prostorne udaljenosti i vremenske zone na kojima diljem svijeta žive Hrvati i njihovi potomci. Ujedno su realizirali istinski "globalni osjećaj mjesta", tj. osjećaj zajedničke pripadnosti i zajedničkih interesa virtualno umrežene, a fizički raspršene globalne Hrvatske s raznih strana svijeta.

Meeting G2.6, iz koje je petogodišnje iskustvo prethodnih *face-to-face* konferencija, adekvatni prostor i informatička potpora, organizirao je panele uživo, s osobama koje su u Zagrebu, s povremenim uključivanjem osoba izvan grada i države. Također, unaprijed su snimljeni prilozi s različitim sugovornicima sa svih strana svijeta, uglavnom na engleskom, od umjetnika do poslovnih ljudi hrvatskoga podrijetla iz velikoga broja država. *Crodiaspora Summit* najviše se koristio ovom drugom metodom; ti su prilozi trajno, uz registraciju, dostupni na njihovim mrežnim stranicama.

TEMATSKA SRODNOST

Tematski, riječ je o srodnim konferencijama i, općenitije, idejama iz kojih su izrasle. Zamišljene su među skupinama lokalnih entuzijasta, povratnika iz iseljništva, kao i među osobama bez iseljeničke pozadine. Zajednička misija im je povezivanje i produbljivanje postoje-

ćih kontakata, tj. umrežavanje Hrvata diljem svijeta i transfer znanja i iskustva u oba smjera. *Meeting G2* već je višegodišnja uspješna platforma, izrasla iz želje za prezentiranjem "najboljih hrvatskih poslovnih priča" sa svih strana svijeta, s ciljem povećanja ulaganja iseljništva i izvoza hrvatskih proizvoda. Kao svoje specifične ciljeve novoosnovana udruga *Crodiaspora* navodi pronalaženje rješenja za izazove s kojima se Hrvati globalno suočavaju kako bi se potaknulo iseljenike i njihove potomke na povrat. Premda namijenjene i informiranju mnogobrojnoga hrvatskog iseljništva i njihovih potomaka o mogućnostima života i rada u Hrvatskoj, obje platforme prije svega inspirira vizija razvoja i rasta hrvatske ekonomije i pronalaženja najboljih političkih, gospodarskih i društvenih rješenja u zemlji. Pokrenuli su ih povratnici s dugogodišnjom adresom u Zagrebu: u ime *Crodiaspore* to su npr. John Gašparac (iz Kanade), Don Markušić (iz Australije), Mate Pavković i Joseph Kuštra (oboje iz SAD-a); u ime





Meetingu G2 to su Josip Hrgetić i Mára Vítols-Hrgetić (iz Venezuele), Eugene Brcic Jones (iz Australije) i Antun Krešimir Buterin (bez iseljeničke pozadine).

Upravo zbog slične vizije i misije dviju inicijativa rasprave na oba događaja zrcalile su ključna pitanja hrvatskoga gospodarstva i društva, relevantna ne samo za iseljenike ili potencijalne povratnike, već i za cjelokupnu populaciju u domovini.

POSLOVNI PROJEKTI

Iz bogatoga programa ističu se prilozi i paneli o mogućnostima i realizaciji poslovnih projekata u Hrvatskoj. Na njima su govorili lokalni sugovornici s iseljeničkim i povratničkim iskustvom ili bez njega, doseljeni stranci i iseljenici hrvatskoga podrijetla u raznim zemljama, od Austrije i Njemačke do Australije, Venezuele, Kanade i SAD-a. Pitanje mogućnosti inozemnih poslovnih ulaganja u Hrvatsku i razvoja hrvatskoga poduzetništva sugovornici su sagledavali kompleksno: lokalno - u kontekstu lokalnih poticaja i prepreka, i globalno -

u kontekstu svjetskih gospodarskih kretanja i razvoja novih industrija. Glavne prepreke uspješnim ulaganjima u Hrvatsku govornici na *Crodiaspora Summitu*, uglavnom poslovni ljudi iz transnacionalnoga korporacijskog sektora, uočili su u višerazinskoj birokraciji, opstrukcijama investicija na lokalnoj razini, neriješenim pitanjima zemljišnoga vlasništva, u nesigurnosti koju generira pravni sustav, malome tržištu, prevelikome udjelu države u gospodarskome sektoru, u nizu ograničenja i nameta države pri poslovanju itd.

S druge strane, panel na *Meetingu G2.6* s domaćim poduzetnicima pokazao je da u Hrvatskoj postoje iznimno uspješni mali i srednji poduzetnici, neki i s uredima u inozemstvu. Panelisti su uvjerljivo pokazali da se budućnost gospodarskoga rasta zemlje nalazi u korištenju lokalnoga znanja za razvijanje novih, globalno kompetitivnih digitalnih tehnologija s primjenom u raznim granama, od poljoprivrede do bankarstva i obrazovanja. Panel je pokazao i da je u podlozi uspješnosti tih poduzeća društveno odgovorno poslovanje, uzajamna potpora, globalna orijentiranost, profesionalizam i njegovanje "kulture zajedništva" zaposlenika te da su se uspješno uhvatili u koštac s izazovima pandemije. Dapače, tu su situaciju preokrenuli u nove poslovne prilike.

OBEĆANA ZEMLJA - HRVATSKA

Na *Meetingu G2.6* prezentirana je i inicijativa da Hrvatska što prije provede sve potrebne legislativne reforme (u sferi regulacije boravka stranaca, plaćanja poreza, zdravstvenoga osiguranja i sl.) i zainteresiranim strancima ponudi digi-

talnu nomadsku vizu. Premda nije izravno namijenjen Hrvatima u iseljeništvu, projekt se i te kako veže uz teme bliske sudionicima konferencija. Njegovom realizacijom omogućilo bi se rastućem broju digitalnih nomada, tj. osobama diljem svijeta koje zahvaljujući digitalnim tehnologijama rade na udaljenosti, da žive u Hrvatskoj. Hrvatsku bi to obogatio na razne načine, ne samo da bi se turistička sezona produljila reorijentacijom turizma na drugi tip gostiju, već bi se u zemlji privremeno našao veći broj ljudi s međunarodnim referencijama i znanjem, s mentalitetom profesionalaca i kozmopolitskim iskustvima, koji bi Hrvatsku mogli učiniti globalnije poznatom kao zemlju poželjnu za život ili bi pak sami ovdje mogli realizirati poslovne pothvate i privući nove.

Hrvatska, naime, složili su se sudionici obiju konferencija, ima niz obilježja potrebnih za ostvarivanje danas vrlo traženoga načina života u kojemu na prvome mjestu stoje sigurnost, uravnotežen odnos poslovnoga i privatnoga, zdrava (i dobra) hrana, autentična iskustva, infrastruktura, lokacija i sl. To bi je, uz odgovarajući marketing, od lijepe turističke destinacije moglo repositionirati kao atraktivnu zemlju za život (*life-style destination*), a sudeći po sudionicima konferencija, uz brže gospodarske i pravne reforme, i kao zemlju atraktivnu za ulaganje. Njihov zarazni optimizam i aktivnosti onih koji već žive u zemlji svjedoče, s jedne strane, da postoji veliki potencijal za društveno-ekonomski razvoj. On više ne počiva samo na romantičnim idejama i emocijama koje su gajili iseljenici i povratnici 1990-ih godina, nego na stvarnim pothvatima globalno uspješnih hrvatskih poduzeća. S druge strane, one svjedoče o jednoj paralelnoj Hrvatskoj, koja nastaje i jača u nekim gospodarskim sferama i društvenim skupinama, a koju krasi predanost i angažman na boljitku hrvatskog društva. ■

ENG *Two recent conferences temporarily erased the great physical distances and time zones separating Croatians and their descendants around the world with the aid of technological logistics and excellent organisers in Zagreb: the sixth Meeting Second Generation conference and the first summit of the Crodiaspora association.*



Jezična, pedagoška i prevoditeljska aktivnost

Hrvatski jezik poučava se u glavnom gradu Rumunjske, Bukureštu, na Fakultetu stranih jezika i književnosti u okviru studija kroatistike, koji je osnovan 1996. godine. Riječ je o dvopredmetnome studiju, na kojemu studenti odabiru još jedan jezik.



Pogled na četvrt Tineretului iz istoimenoga parka

Tekst i foto: **Sanja Franković**

Na katedri za hrvatski jezik stalno su zaposlene dvije profesorice, dr. Clara Căpățînă i dr. Maria Lațchici, koje predaju na kolegijima hrvatskoga jezika, književnosti i kulture. U nastavi ovoga studija sudjeluju i profesorice s drugih studija u okviru Odsjeka za rusku i slavensku filologiju. U Bukureštu radim kao lektorica od listopada 2019. godine te održavam jezične vježbe, a povremeno i pedagošku praksu. Ove jeseni predavat ću i na kolegijima Fonetike i Morfologije. Trogodišnji studij hrvatskoga jezika pohađaju studenti Filologije te smjera "Limbi moderne aplicate – LMA (Moderni

primijenjeni jezici)". Studenti prevoditeljskoga smjera uče hrvatski kao treći jezik na prvoj i drugoj godini studija. Ovisno o satnici u pojedinom semestru, s kolegicama se dogovaram o radnim materijalima jer i one imaju udio u nastavi jezičnih vježbi. Kada se služimo udžbenicima, tada u svojoj nastavi sama smišljam gramatičke i leksičke materijale. Budući da sam u prethodnoj godini imala nastavu na trećoj godini studija, sa studentima Filologije mogla sam čitati ulomke literarnih tekstova. Najbolje su prihvatili tekstove dječje književnosti te ulomke putopisa i kraćih priča fantastične proze. Pokazivali su interes i za prevođenje hrvatske glazbe i viceva. U vrijeme prije online nastave pripremili smo dva pjesnička druženja

Na posao se vozim podzemnom željeznicom. Uvijek me iznova zadive ljudi koji usred velike jutarnje gužve uporno nastoje čitati poprilično opsežne romane, što u našem digitaliziranom vremenu postaje pomalo arhaičan čin.

i pogledali nekoliko hrvatskih filmova.

U Bukureštu živim u lektorskom stanu i plaćam samo režije (izuzevši besplatan internet). Stanujem u mirnom dijelu grada, gdje su zgrade okružene drvećem, kamo dolazi mnogo ptica pjevice. U blizini se nalazi velik park Tineretului s jezerom, drvećem i žalosnim vrbama, koji ujesen poprima lijepu paletu boja. Živost mu daju rumunjske obitelji, koje vikendom rado tamo odlaze s malom djecom.



Jedna od ulica u šetnji prema hrvatskom Veleposlanstvu u Bukureštu



Pravoslavna crkva – Biserica Sfântul Ștefan



Park Tineretului / Parcul Tineretului - Sanja Franković



Palača parlamenta / Palatul Parlamentului

Sanja Franković rođena je u Vinežu kraj Labina u Istri, 4. lipnja 1976. godine. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost 2001. na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Magistarski Poslijediplomski znanstveni studij književnosti završila je na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2009., a treću godinu Doktorskoga studija hrvatske kulture pohađala je na Odsjeku za kroatistiku istog fakulteta. Doktorski rad *Kulturni kontekst hrvatskoga povijesnoga romana s kraja 20. i početkom 21. stoljeća* obranila je 2015. godine. Sudjeluje na domaćim i inozemnim znanstvenim skupovima. Radove piše na hrvatskom i engleskom jeziku. Objavila je četrdesetak znanstvenih radova o novijoj i suvremenoj hrvatskoj književnosti, desetak stručnih prikaza te knjige *Maslina i sveti lug, Nazorove mitske teme i motivi* (2012.), utemeljenu na magistarskom radu *Mitske sastavnice u djelu Vladimira Nazora*. Knjiga *Vrijeme zvoni-ka, gradova i pojedinca*, nastala doradom doktorata, uskoro odlazi u tisak. Lektorica je u Bukureštu od listopada 2019. godine. Prethodno je radila na lektoratu u Dublinu (2015. – 2018.), kao zamjenska asistentica na Starijoj hrvatskoj književnosti na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru (2014.) te u osnovnim školama u Istri i Lici.

Kada govorim o čitanju, moram spomenuti i malu knjižaru u blizini fakulteta, gdje se odlazim odmoriti u danima s puno nastavnih sati. Jedan njezin kutak uvijek ima zanimljive, ponekad i egzotične knjige prevedene na engleski jezik, upravo one koje bi mi sigurno proma-

Studenti su većinom komunikativni i topli, pa se zbog njihovih povremenih propusta u radu ne mogu naljutiti, nego ih nastojim poticati u pozitivnom ozračju.

knule u raskošnoj, velikoj i još neprežaljenoj knjižari Hodges Figgis u Dublinu.

Moje su kolegice zainteresirane za komunikaciju koja izlazi iz okvira radnih dužnosti i mnogim su mi informacijama olakšale snalaženje u novoj zemlji. Hrvatski jezik učimo i u svakodnevnom dopisivanju jer sam im dostupna i izvan nastavnih sati.

Grad sam zavoljela zbog brojnih sunčanih dana, otvorenih ljudi (koji se

trude komunicirati čak i kada ne znaju engleski), prekrasnih parkova, zanimljivih građevina starijega graditeljstva, koje razbijaju monotoniju socijalističke gradnje, znatno prisutne u središtu grada. Zbog opće situacije uzrokovane koronavirusom, nažalost, još nisam stigla putovati po Rumunjskoj i iskreno se nadam da mi cijeli lektorski mandat neće proći ograničen samo na njezin glavni grad. ■



Knjižara Carturești Verona

ENG Sanja Franković was born in Vinež near Labin in Istria County on 4 June 1976. In 2001 she received her degree in Croatian language and literature from the University of Rijeka's Faculty of Humanities and Social Sciences. She earned her postgraduate degree at the University of Zagreb in 2009. Since October of 2019 she has worked as a Croatian language lector in Bucharest after a stint at the same job in Dublin from 2015 to 2018. She writes in Croatian and English and has penned some forty papers on recent and contemporary Croatian literature, a dozen reviews and the books *Maslina i sveti lug* ("The Olive and the Holy Woods") and *Nazorove mitske teme i motivi* ("Nazor's Mythic Themes and Motifs", 2012).



Drukčije priče s univerzalnim porukama

Knjiga "Mučenice" Želimira Periša ujedinjuje 15 ženskih priča – od Eve do kujice Lajke. Bugarski prijevod prve knjige zadarskog pisca plod je zajedničkoga rada četiriju studenata na Sveučilištu "Sv. Kliment Ohridski" u glavnom gradu Bugarske, Sofiji.

Tekst: **Simona Krčmarova**

Njihova zajednička priča počinje krajem 2013. godine kada je zbirka "Mučenice" još svježija iz tiskare. Lektorica hrvatskoga jezika, Jasna Aničić iz Zagreba, predstavlja im knjigu u sklopu predavanja o suvremenoj hrvatskoj književnosti i drukčiji sadržaj postaje zanimljiv studentima. Simona Krčmarova, Hristo Bojadžiev, Nikolaj Ivanov i Stojan Šaparov impresionirani su načinom na koji Želimir Periš uspijeva uhvatiti detalje ženskoga karaktera. Sam autor održava radionice kreativnog pisanja i po zanimanju je diplomirani inženjer računarstva, što mu možda i dodatno pomaže u dekodiranju ženskih emocija koje su univerzalne bez obzira na stoljeće u kojemu se priče događaju. Stoga i svaki ženski lik u očima čitatelja izgleda iznimno poznat, blizak i emotivno magnetičan.

Studenti su došli do spontane ideje da prevedu zbirku priča "Mučenice" na bugarski jezik. Imali su samo jedan primjerak pa je knjiga bila zajednička, ne samo u metaforičkome smislu. Neovisno o tome što Sofija nije toliko udaljena od Zagreba, još uvijek postoje neke prepreke za dobivanje dovoljno knjiga hrvatske suvremene književnosti. Međutim, to im je bila i dodatna motivacija kako bi što prije pročitali knjigu i saznali više o njezinim likovima i porukama.

Profesorica Jasna Aničić nije znala



bugarski, ali je pomagala tumačeći smisao nepoznatih hrvatskih riječi i njihova konteksta, uz to neprekidno motivirajući. Uspjela je organizirati radne susrete i stvoriti pravi prevoditeljski tim osoba koje su bile potpuno različitih karaktera.

Prvu priču svi skupa su preveli, rečenicu po rečenicu. Poslije Eve budućí prevoditelji su podijelili ostale *mučenice*. Subotom je jedan od *fantastične prevoditeljske četvorke* čitao svoj prijevod, a ostali su komentirali i sugerirali svoje varijante.

Krajem 2015. sve su priče imale svoj bugarski prijevod. Međutim, da bi svaka priča postala izbrušeni dijamant, Simona, Hristo, Nikolaj i Stojan obratili su se profesorici hrvatskoga jezika Tatjani Dunkovoj kako bi im pomogla u uređivanju priča. Njezino iskustvo s prevodima dalo je studentima samopouzdanje i nakon što su ponovno prošli s njom sve priče "Mučenice", konačni prijevod knjige bio je ispred njih.

Studenti su mislili da je sve već spre-

mno i da je najmučniji dio prošao. Ispostavilo se da je to "mačji kašalj" u usporedbi s onime što ih je čekalo. Tijekom 2016. počeli su pisati svim bugarskim nakladničkim kućama koje tiskaju knjige slavenskih autora. Uobičajeni odgovor bio je da je knjiga iznimno zanimljiva za bugarskoga čitatelja, ali je njihov radni plan popunjen za sljedećih nekoliko godina. Ili pak odgovora nije bilo. Tada je Želimir Periš imao još tri izdane knjige – "Mima i kvadratura duga" (2014.), "Mima i vaše kćeri" (2015.) i "X" (2016.).

Bugarski studenti bili su u začaranome krugu jer skoro svi europski programi dijele financijska sredstva nakladničkim kućama koje se prijavljuju u ime prevoditelja. Na žalost, kao mladi prevoditelji nisu imali iskustvo potrebno za sigurnost nakladnika pa je preostala mogućnost bilo samofinanciranje, što im je bila nemoguća misija.

Prateći moto "ne postoje nemoguće stvari", *fantastična prevoditeljska četvorka*, kao prava mučenica, nije prestala gajiti nadu da će se prilika pojaviti i da će "Mučenice" naći svoje mjesto među suvremenim prevodima hrvatske književnosti u Bugarskoj. Najsnažnija je bila Stojanova vjera pa se Želimir Periš veseli uspjehu svoje nove knjige "Mladenka kostonoga" (2020.).

Poznata hrvatska prevoditeljica bugarskih autora Ksenija Banović rekla je u jednome intervjuu kako prevoditelj treba raditi barem deset godina kako bi izgradio ime, a onda će njegovo ime raditi za njega. *Fantastična prevoditeljska četvorka* imala je dobru volju, ideju i sreću, a još uvijek rade na tome kako bi njihova imena počela raditi za njih. Hristo je postao profesor na sveučilištu, Nikolaj koristi hrvatski jezik na svom poslu, Simona radi za hrvatsku instituciju, a Stojan predaje hrvatski jezik bugarskim učenicima u školi. ■

ENG The Bulgarian translation of Zadar writer Želimir Periš' first book *Mučenice* ("Martyrs") is the fruit of the work of four students at the St Kliment of Ohrid University in the Bulgarian capital of Sofia. The idea of translating this collection of short stories centred on a Croatian language lecturer and the diverse team of translators she put together. Thanks to a culture and education association of ethnic Croats in this eastern European country the book is now available to readers in Bulgaria.



Oda stini

Marina Peran Lekić prisutna je u fotografiji aktivno dva puta po deset godina. U prvom razdoblju izlagala je zajedno sa svojim sekcijским kolegama na sto pedeset zajedničkih izložbi te na šest samostalnih u bivšoj Jugoslaviji i izvan nje.

Nakon Bola na otoku Braču, Splita i Praga, u Ljubljani u Cankarjevom domu izložene su fotografije Marine Peran Lekić. Lutanje kamenolomima Brača za Marinu je vraćanje u djetinjstvo, u prostor i vrijeme koji su je obogatili ljubavlju, sigurnošću i toplinom za cijeli život.

Marina o *stinama*:

“Brač....Na ovom čarobnom otoku satkanom od škrte zemlje i silnih stina osluškujem pjesmu cvrčaka i odjek ‘macol škarpelina’. Prepun je života. Pod sunčevim sjajem bliješte njegove stine nevinom bjelinom. A u sumrak? Mije nja se. Plemenitost i harmonija boja ga oblače u Njega. Velik i silovit je. Bajkovit u svojoj lipoti, velik u upornosti postojanja, snažan u neizrecivoj energiji. Očarava me. Budi mi uspomene i puni dušu. Moja majka je i moj ljubavnik.”

O Marininim *stinama* dr. Tonči Šitin, povjesničar i likovni kritičar iz Splita, napisao je:

“Marina je kamerom ušla duboko u srce kamenoloma i brzo uočila kako se pod različitim svjetlima drastično mijenja vizura kamena. Ukupni prostor njezine fotografije uspostavlja svojevrsnu razinu duboke kontemplativne vedrine i ljepote koja se za dana pretvara u pravi koloristički prasak s prirodno usklađenim senzualnim skalama.”

Pavlina Vogelova, kuratorica fotografije iz Praga, tvrdi da nas Marina očarava svojim introvertiranim i duboko ekspresivnim fotografijama.

Brane Kovič, likovni kritičar, u povodu izložbe u Ljubljani, uz ostalo, piše:

“Doživljaj kamena nije samo fizički, u Marini Lekić je i emotivan, povezan sa sjećanjima i iskustvima utkanim u kontemplacije o životnom okruženju, o vremenu i prostoru, koji se razlikuju od onoga ovdje i sada, koji je trenutno definira. U fotografskom pogledu Marine Peran Lekić bjelina kamena pojavljuje se kao ekran na kojem se love sjene, koje čine nepredvidive kompozicijske sheme, jedinstvene svjetlosne zapise, koje stalno promjenjivi kut briše i istodobno stvara nove percepcijske odnose. I tako smo opet pred najosnovnijim, najkarakterističnijim obilježjem fotografije, naime njegovom sposobnošću da se ‘zamrzne’ u djeliću sekunde i sačuva ono što se više nikada ne može ponoviti.” ■

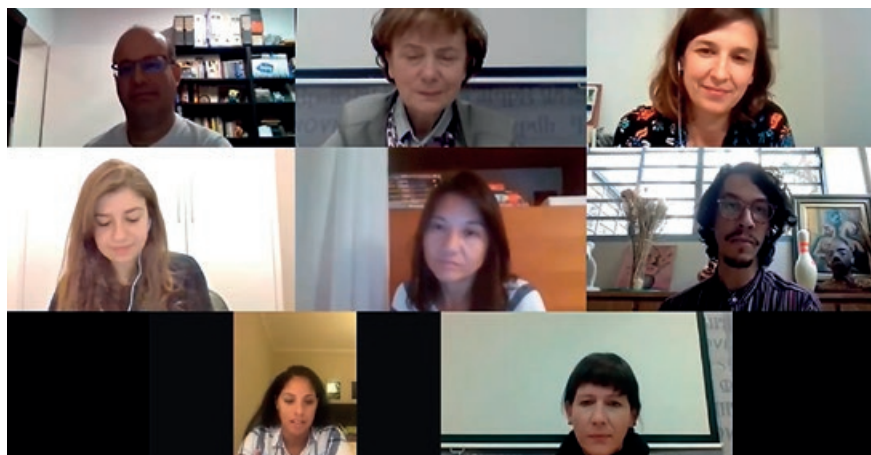


Marina Peran Lekić rođena je u Splitu. Voli kad o njoj pišu kao o splitskoj Ljubljanki ili splitskoj Bolki jer bez obzira na to u kojem kraju svijeta boravi, nije nikad napustila svoj grad. U Ljubljani je završila studij arhitekture, a prve ozbiljne početke u fotografiji započela je za vrijeme duljeg boravka u SAD-u, na Sveučilištu u Floridi. Nakon povratka u Ljubljanu pridružila se tada već uglednoj fotosekciji Delo, kojoj je i danas vjerna. U posljednjih deset godina, nakon dvadesetogodišnjeg prekida aktivnog bavljenja fotografijom, oslobođena mnogih obveza, puna energije i entuzijazma, ponovno joj se vratila. Do sada je izlagala na dvadeset samostalnih izložbi, od Dubrovnika do Praga. Za svoj fotografski opus dobila je mnogobrojna priznanja, trideset nagrada i diplomu fotografa. Posebno je ponosna na svoju fotografiju SREČA kojom se uvrstila u Slovensku enciklopediju fotografije “Akt u Sloveniji”.

ENG Marina Peran Lekić was born in the southern Croatian city of Split. She earned a degree in architecture in the Slovenian capital of Ljubljana and took up photography while studying at the University of Florida. Upon her return to Ljubljana, she joined the photography desk of newspaper Delo, with which she continues to work. After a twenty-year hiatus she has spent the past decade reviving her photographic interests, relieved of many obligations, full of energy and enthusiasm. To date she has exhibited at twenty solo showings from Dubrovnik to Prague. She has received many recognitions, thirty awards and prizes. A recent shoot at the quarries of the island of Brač is now being shown at Ljubljana's Cankarjev Dom venue.

Brazil i Hrvatska kroz riječi i slike

Tradicionalni kulturni događaj Brazilski dani u Puli ove godine održan je osmi put. Zbog globalne pandemije ovogodišnji program održan je većinom virtualno, odnosno u online obliku komuniciranja koji je omogućio da ostanemo relativno bliski i povezani unatoč nepovoljnim zdravstvenim okolnostima i da riječima i slikama približimo i pokažemo poveznice Hrvatske i Brazila.



Tekst: **Barbara Buršić**

Brazilski dani održani su tijekom Mjeseca knjige, od 4. do 6. studenoga. Putem YouTube kanala pulske Gradske knjižnice mogla su se pratiti dva razgovora o povijesti i budućnosti prevođenja brazilске književnosti i portugalskoga jezika koje su Milan Puh i Iva Lanča Joldić, koordinatorka programa u Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula, vodili s prevoditeljicama Tanjom Tarbuk i Unom Krizmanić-Ožeg te urednikom u izdavačkoj kući Hrvojem Kovačem.

Brazil je zemlja u koju se tijekom desetljeća uselio velik broj Hrvata, no u posljednjih desetak godina i Hrvatska postaje Brazilcima zanimljiva zemlja za život. O tome je bilo riječi na okruglo-

stolu "Hrvatska kao zemlja imigracije – iskustva triju brazilskih useljenika" koji se održao preko Zoom platforme i koji je moderirao Milan Puh. O svojim iskustvima, izazovima i prilagodbi na život u Hrvatskoj govorile su Marcia Strabelli, Luciana Blečić te Kelly Miyashiro Franulović, čiji je suprug inače unuk hrvatskoga useljenika u Brazil. Uz ravnateljicu Gradske knjižnice i čitaonice Pula Nelu Načinović i voditeljicu pulske podružnice HMI-ja Barbaru Buršić na okruglom stolu sudjelovao je i predstavnik brazilskog veleposlanstva u Hrvatskoj Flavio Abrao Paes Leme.

U "Pišem ti pišem – novosti spisateljske scene hrvatske zajednice u Brazilu" Milan Puh predstavio je projekte i natječaje nastale u radu sa studentima i vrlo angažiranom spisateljskom scenom hrvatske zajednice. Predstavlj-

na je prva Antologija suvremenoga hrvatskog pjesništva koja bi trebala izići sljedeće godine i to trojezično – na portugalskom, španjolskom i hrvatskom jeziku, zatim projekt izrade prvog udžbenika za učenje hrvatskoga jezika za brazilске govornike te natječaj Društva prijatelja Dalmacije na kojem su od 34 rada odabrane tri najbolje kratke priče i tri znanstvena članka, što se planira objaviti i u e-knjizi.

Također je predstavljena prva izložba o Silviju Pletikosu, o skoro zaboravljenom Istrijanu, preminulom prošle godine, koji je ostavio veliki trag na brazilskoj umjetničkoj sceni, poglavito u saveznoj državi Santa Catarina, koja u mnogočemu duguje razvoj svoje likovne umjetnosti ovom "slikaru riba" koji se tamo iselio 1960-ih. Ovom izložbom željela se dati veća vizibilnost ovome istarskom umjetniku pa su izdvojene najvažnije značajke i trenuci njegova životnog i umjetničkog puta u nadi da će njegov rad i značaj biti prepoznati i u Hrvatskoj.

Nakon predstavljanja u Puli, izložba će gostovati u Vodnjanu, a nakon toga njezina virtualna inačica bit će dostupna na internetskoj stranici Virtualne zbirke Gradske knjižnice i čitaonice Pula. Brazilske dane u Puli organizira Gradska knjižnica i čitaonica Pula u suradnji s dr. sc. Milanom Puhom i Hrvatskom maticom iseljenika – Podružnica Pula, uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture i medija RH i Grada Pule. ■

ENG *The Days of Brazil in Pula culture event saw its eighth reincarnation. The pandemic fears that have plagued the globe this year saw the event go largely virtual. Brazil has seen a significant inflow of Croatians over recent decades, but the last ten years have also seen an interest among Brazilians for moving to Croatia. This was the topic of discussion at a round table on Croatia as a Country of Immigration: The Experience of Three Brazilian Immigrants. The round table was staged via the Zoom Internet platform and moderated by Milan Puh. The 8th Days of Brazil in Pula wrapped up with an exhibition titled Istra's "Fish Painter": The Life and Work of Silvio Pletikos at the Pula municipal library. Silvio Pletikos passed away this year and left an indelible mark through his painting and work as a teacher in Istra County and in Brazil, especially in the Brazilian state of Santa Catarina where he lived for over sixty years. The Days of Brazil in Pula are organised by the Pula municipal library in collaboration with Milan Puh and the Pula branch office of the Croatian Heritage Foundation under the auspices of the culture and media ministry and the City of Pula.*



Obitelj Toljanić s Krka ovjenčana titulom *Europska velika obitelj* 2020.

Europska konfederacija velikih obitelji proglasila je krčku obitelj Toljanić za Europsku veliku obitelj 2020.



Tekst: Hina

Europska konfederacija velikih obitelji (ELFAC) okuplja udruge velikih obitelji diljem Europe i trenutno predstavlja više od 60 milijuna europskih građana, odnosno devet milijuna velikih obitelji. Krčku obitelj za to priznanje nominirala je udruga Obitelji 3plus koja okuplja obitelji s troje ili više djece u Hrvatskoj. Obitelj Toljanić s 12-ero djece jedna je najpoznatijih višečlanih obitelji u Hrvatskoj koja je, uz velike obiteljske obveze, uspjela stvoriti i uspješnu tvrtku s više od 50 zaposlenika, izvijestili su iz udruge Obitelji 3plus 28. studenoga 2020.

Na žalost, obitelj je doživjela i veliku tragediju kad je ovog proljeća poginuo otac Franjo, hrvatski vinar. Unatoč golemoj tuzi, majka Katarina i dalje svjedoči obiteljske vrijednosti te je primjer djeci, ali i svima u okolini. Nastoji pružiti djeci siguran i miran dom te sačuvati sjećanje na vrijednoga supruga kome je obitelj uvijek bila na prvome mjestu. "On živi s nama, vidim ga u svakom djetetu, u našem poslu", rekla je Katarina Toljanić. Udruga Obitelji 3plus ponosna je što je u velikoj konkurenciji upravo obitelj koju su nominirali - i pobijedila. "Ta vijest je veliko priznanje i radost za

nas u udruzi Obitelji 3plus budući da je jedan od glavnih ciljeva našeg djelovanja pokazati ljepotu života u velikim obiteljima."

Katarina Toljanić rekla je kako su ostali iznenađeni kad ih je udruga Obitelji 3plus odlučila nominirati za nagradu "najviše zbog toga jer netko smatra bitnim istaknuti važnost odrastanja, odgoja, a na kraju krajeva i suživota trinaestero osoba razne dobi pod jednim krovom - a kada smo saznali da nam je dodijeljena titula Europske velike obitelji 2020. iznenađenje je bilo još i veće, posebno u ovom za nas jako teškom i izazovnom razdoblju života". Udruga Obitelji 3plus okuplja gotovo 1.000 obitelji

Obitelj Toljanić, Europska velika obitelj 2020. godine, živi istinske obiteljske vrijednosti i pokazuje kako obiteljsko zajedništvo može nadići i najteže životne situacije. "Ponosni smo što je ova nagrada prvi put dodijeljena obitelji iz Hrvatske jer nam je to veliki poticaj za daljnje aktivnosti naše udruge koje su usmjerene na poboljšanje kvalitete života obitelji u Hrvatskoj, a posebice onih s troje ili više djece", rekao je predsjednik udruge Obitelji 3plus Ivan Malbašić.

u kojima živi oko 6.000 članova tih obitelji (roditelja + djece). Svojim djelovanjem nastoji pridonositi stvaranju boljih uvjeta života za obitelji u Hrvatskoj, a osobito onih s troje ili više djece. Jedan od aktualnih projekata koji provodi je edukacija o digitalnoj pismenosti za djecu iz 3plus obitelji, pod nazivom "Jednake (digitalne) prilike za sve". Značajan projekt Udruge je Obiteljska kartica, u sklopu koje svim 3plus obiteljima koje su članovi Udruge partneri projekta omogućuju povoljniju kupnju svojih proizvoda i/ili usluga. Cilj djelovanja Europske konfederacije velikih obitelji - ELFAC-a je promovirati društvene i ekonomske interese obitelji, a posebice velikih obitelji za koje smatraju da pridonose razvoju i napretku društva te im je potrebna solidarnost i potpora uz poticajne i podržavajuće obiteljske politike. Hrvatska Udruga obitelji s troje ili više djece (Obitelji 3plus) članica je Europske konfederacije velikih obitelji od svog osnutka 2018. godine. ■

ENG The European Large Families Confederation (ELFAC) has declared the Toljanić family of the island of Krk as the European Large Family of the Year 2020. With a dozen children the Toljanićs are one of the best-known large families in Croatia, leading a successful business that employs over fifty people, the Obitelj 3plus association reported on 28 November.

Virtualni kvartovski muzej

Iz sadržaja weba osobito je važno izdvojiti virtualni fundus izgrađen doprinosima mnogobrojnih ljudi koji su živjeli, radili, školovali se i provodili svoje slobodno vrijeme na Trešnjevki ili pak čuvaju uspomene svojih predaka i rodbine na ovu zagrebačku gradsku četvrt. Priče koje prate predmete bilježe osobne povijesti Trešnjevčana, ali i širu povijest kvarta u crticama o raznim temama: o tvornicama, školama i sportskim društvima, umjetnicima, radnicima i narodnim herojima.

Tekst: **Sara Morić**

Web projekt "Muzej susjedstva Trešnjevka - izgradnja odozdo" je online i spreman za razgledavanje, najavili su iz udruge BLOK koja je koordinirala ovaj dvogodišnji projekt. Na novom webu možete pronaći sve informacije o Muzeju susjedstva Trešnjevka, trešnjevačku kronologiju, virtualne tematske ture kvartom i akciju obilježavanja propalih trešnjevačkih tvornica, kao i ideju za upravljanje budućim muzejom te prostorno istraživanje njegovih mogućih lokacija.

"Nakon dvije godine rada i poziva građanima da pretresu ladice, ormare te stare foto albume i donesu fotografiju ili predmete koje bilježe trenutak iz povijesti kvarta, zaista možemo reći da je ovo fundus koji su oblikovali sami građani", objasnile su Dunja Kučinac i Ana Kutleša iz udruge BLOK.

Opisat ćemo nekoliko primjera. Knjiga za djecu *Pirgo* najpoznatije je djelo Anđelke Martić, književnice i prevoditeljice koja je dio svog djetinjstva živjela u Kamengradskoj ulici na Trešnjevki. S



književnim radom započela je tijekom Drugog svjetskog rata, kada je kao aktivna pripadnica Narodnooslobodilačkog pokreta počela pisati pripovijetke za djecu ratne tematike. Radila je kao urednica dječjih listova Pionir i Radost te nakladničke kuće Naša djeca. Nedavno je preminula u Zagrebu u 97. godini života, a nama ostaje da se uz Pirga prisjetimo njezina rada i beskompromisne borbe za pravedniji svijet.

Fotografije dječjih biciklističkih utrka u organizaciji Biciklističkog kluba Metalia Commerce fundusu su donirali braća Alen i Eduard Štefanić. Snimio ih je njihov otac Bogdan Štefanić, kemičar i pasionirani zaljubljenik u fotografiju koji je živio u Kučerinoj ulici. U njegovu se bogatome fotografskom opusu osobito

ističu fotografije s prizorima biciklizma i trešnjevačke svakodnevice šezdesetih i sedamdesetih godina. Dječje biciklističke utrke održavale su se ponedjeljkom tijekom sedamdesetih godina na stadionu NK Zagreba u Kranjčevićevoj ulici te su bile vrlo popularne.

Haljinu proizvedenu u trešnjevačkoj tvornici Savremena žena u povodu Univerzijade 1987. fundusu je priložila Lovorka Šošić. Uz tvornice Vesna, Savremena žena bila je najvažniji predstavnik snažne trešnjevačke konfekcijske industrije. Obje su tvornice devedesetih doživjele sličnu sudbinu: nakon privatizacije završile su u stečaju i ubrzo prestale s proizvodnjom.

Svoje autorske fotografije fundusu je priložio Zvonimir Veber, magistar



Haljina izrađena u trešnjevačkoj tvornici ženske konfekcije

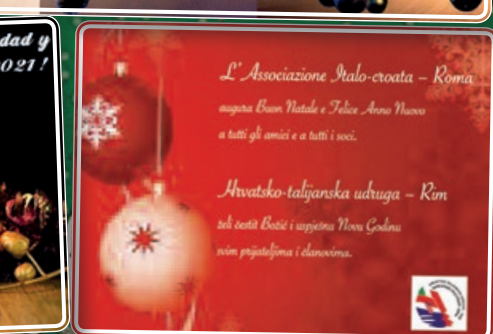
U fundusu se može pronaći više stotina različitih predmeta podijeljenih u tematske zbirke - od obiteljskih fotografija i dokumenata do odjeće proizvedene u trešnjevačkim tekstilnim tvornicama.

elektrotehnike koji je cijeli svoj radni vijek proveo u Tvornici *Nikola Tesla*. Za *Teslu* ga je vezalo i slobodno vrijeme - kao pasionirani fotograf i planinar svoje hobije razvijao je u *Teslinim* sekcijama. Među njegovim su fotografijama i one s motivima urbanoga razvoja Trešnjevke - na gornjoj fotografiji vidimo nebudere u Ulici braće Domany na Srednjacima izgrađene 1975. godine koji spadaju među najviše stambene zgrade na području Trešnjevke uopće.

Među fotografijama iz obiteljskog albuma Zvonke Gredelj našao se i ovaj portret njezina brata s prijateljem. Godine su 1940-e, a dečki su zagazili u nedavno dovršeni bazen u parku u Zorkovačkoj ulici, u neposrednoj blizini Naselja Prve hrvatske štedionice. Riječ o prvim planskim pothvatima u urbanom tkivu Trešnjevke, kako u smislu stanovanja, tako i uređenja javno dostupnih zelenih površina. I naselje i park još uvijek postoje, a danas praznim bazenskim koritom gacaju neki novi klinici.

Projekt "Muzej susjedstva Trešnjevka - izgradnja odozdo" provodi BLOK u partnerstvu s udrugama Centar za mirovne studije, SF:ius i K-zona te Tehničkim muzejom *Nikola Tesla*. Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskoga socijalnog fonda, u sklopu operativnoga programa Učinkoviti ljudski potencijali. Ukupna vrijednost projekta je: 790.911,69 HRK (EU sufinanciranje: 672.274,94 HRK). ■

ENG *The Trešnjevka Neighbourhood Museum: Building from the Bottom Up* is a project of the Blok collective, in partnership with the Centre for Peace Studies, an NGO, the social activist non-profit group SF:ius, the gender equality NGO K-zona and the management of the Nikola Tesla Technical Museum. The project is co-funded by the European Social Fund as part of the Efficient Human Resources programme. 790,911.69 Croatian kuna (about USD 125,402) is to be spent on the project, of which HRK 672,274.94 is to be drawn from the shared EU member coffers. A feature of the project, now two years active, is that the museum holdings are created by personal contributions of people who answered the project's call to empty out drawers, chests and old photographic albums and provide items and photos that record the history of Zagreb's Trešnjevka district. You can find everything you need to know about the museum on the Internet site, and the chronology of Trešnjevka, a virtual thematic tour of the district, and a campaign to remember the defunct factories of the district, ideas about the management of the future museum, and the search for a possible location.



Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*



Sveučilište u
Zagrebu



HiT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Proljetni semestar / Spring semester

8. ožujka – 30. svibnja 2021.

(prijave do 26. veljače 2021.)

March 8 – May 30, 2021

(application deadline is February 26, 2021)

Jesenski semestar / Autumn semester

13. rujna – 5. prosinca 2021.

(prijave do 3. rujna 2021.)

September 13 – December 5, 2021

(application deadline is September 3, 2021)

- | | |
|---|--|
| ■ 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu) | ■ 7 learning units in the Moodle-based e-learning system |
| ■ 150 nastavnih aktivnosti | ■ 150 learning activities |
| ■ 24 sata online nastave u živo | ■ 24 hours of real-time communication online |
| ■ iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik | ■ experienced language instructors, specialists in Croatian as L2 |
| ■ interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika | ■ an interactive, communicative and individual approach to language learning |
| ■ mogućnost stipendije | ■ the possibility of a scholarship |

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com



Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)



ovječanstvo od samih početaka do danas nijednom zlu i nevolji nije bilo izloženo kao međusobnom krvavom nasilju,

poglavito onih jačih i na vlasti prema slabijima. Od prvih zapisa na zemlji neskriveno se svjedoči nesmiljena borba za moć i zemlju, najčešće sve do istrebljenja drugih. Tko može opisati ljudske suze i krv svih klanja pri osvajanjima i "seobama" primitivnih naroda, progone, zarobljavanja i izrabljivanja robovlasničkih sustava, zločinačke vladavine bez presedana kolonijalnih "civiliziranih" država i naroda prema domorocima i drugim podčinjenima po cijeloj zemaljskoj kugli sve do jučer ili samo u "našem" 20. stoljeću prouzročene nesnosne patnje od komunizma (od 1917. do danas) s više od stotinu milijuna smrtnih žrtava ili one od nacizma/fašizma (1933. - 1945.) s više od dvadeset pet milijuna smrtnih žrtava?! U jednom takvom nasilničkom kaosu tijekom tisućljeća, u većini religija nailazimo na proplamsaje pojma blagosti, ugodnosti i topline, istine, kao ideal i bez moći u praksi, a tako potrebne za

Blagoslov međusobne blagosti i topline

Isusovim dolaskom i njegovom usmjerenosti na dobro svakom narodu i svakom stvoru bez razlike, njegovom blagošću i dobrotom prema neprijateljima, počinje jedna nova era na zemlji u civiliziranju čovječanstva

Ljudsko biće. U ljudskoj civilizaciji zapisane izraze blagosti i dobrote možda najprije nalazimo u pojedinim izrekama hinduističkih *veda*, u Bibliji i Budinom učenju. U Starom zavjetu Svetog pisma židovski psalmisti pjevaju o golemoj i blagoj Božjoj dobroti, koja se očituje u upravljanju svemirom i poziva nas da se u to unesemo i tu blagost okusimo.

Isus rijetko gdje izravno govori da učimo od njega, ali kad je blagost u pitanju, tu je direktan: "Učite od mene jer sam blaga i ponizna srca." Isus će govoriti da su sretni oni koji su blage čudi i ponašanja jer će imati budućnost, naslijediti zemlju, da su sretni oni koji budu milosrdni jer će postići milosrđe, kao i mirotvorci, jer će biti sinovi Božji. Također je isticao da on nije došao na zemlju da osudi čovjeka, nego da ga spasi, pa kao što bolesni trebaju liječnika, a ne zdravi, tako je on tu da posveti svu pažnju grešnicima. To nalaže i svojim učenicima, svima koji ikada povjeruju u njegovo božansko ime da tako čine.

Prečesto su ljudske čudi kamene i grudi ledene, kako na to upozorava ona stara kršćanska pjesma i molitva Duhu Svetome. Izgleda da puno ljudi po svom nedostatku suosjećanja, donekle i po naslijeđenoj naravi, često i olako znaju suditi i osuđivati druge i bez ikakve sućuti odbijati, pa i nemilosrdno gaziti oko sebe. Stoga je svima, a posebice narodnim civilnim i vjerskim predvoditeljima,

za opće i osobno dobro nužno u svome svekolikom djelovanju i postupanju da budu blagi i ugodni.

Blagost se u znanosti obično opisuje s nizom pojmova kao što su uobičajeno nježnost, ugodnost, topline, ljubaznost, razumijevanje, dobrotomjarnost ili kao golubinja bezazlenost. Prema nizu studija za različite potrebe, blagost/ugodnost najčešće karakteriziraju sljedeće vrline: vrijednosti i osobni

povezana s altruističnim ponašanjem i stvaranjem ugodne radne atmosfere. Ako se za vođu nađe osoba visoko na skali blagosti/ugodnosti, uspješno će stvoriti i voditi pravedno radno okruženje i uvijek imati odgovorno radno ponašanje. Blagost/ugodnost pokazala se kao bitna crta ličnosti u situacijama gdje su potrebne zajedničke akcije i suradnja jer stvaraju dobro radno okruženje i veću efikasnost. Ukratko, blagost/

U ovom svijetu teških međunarodnih sukoba, neprijateljstava i ove sveopće pošasti, jednako kao i međuljudskih grubosti, obmana, kleveta i osuđivanja, svima je možda više nego išta potreban Duh blagosti, topline i razumijevanja.

ne ličnosti, pristojnost, ljubaznost i prijateljstvo, svesrdna suradnja u timskom radu, povjerljivost i privrženost, altruistično ponašanje, visok stupanj empatije, spremnost za pomaganje potrebitima, posjedovanje dobrih socijalnih vještina te smirenost i kontrola svoga bijesa i svojih negativnih emocija. Sva ku od ovih karakteristika u studijama prate objavljeni širi sadržaji.

Kako čovjek pola svoga svjesnog života provodi radeći, ovdje ćemo uprijeti prstom u rezultate istraživanja o odnosu osobine blagosti/ugodnosti u ljudskom ponašanju na radnome mjestu. Rezultati takvih istraživanja češće ističu da je blagost/ugodnost snažno

ugodnost ličnosti u sklopu organizacijske psihologije zauzima jedno od središnjih mjesta jer istraživanja pokazuju da su ove osobine ličnosti značajan prediktor svih dobrih oblika organizacijskog ponašanja. Takvi svojim profesionalnim vještinama i kompetencijama zadovoljavaju potrebe određenoga radnog mjesta, a u isto vrijeme su "savjesni, odgovorni, poštteni, ugodni u komunikaciji, prilagodljivi, otvoreni za stjecanje novih znanja i vještina" i sl. Naravno da među dodatne važne faktore utjecaja na organizacijsko ponašanje ljudi svakako spadaju motivacija, emocije, stajališta i vrijednosti jedne ličnosti.

(Nastavak u sljedećem broju)

IZLOŽBA ILUSTRACIJA MARTE LUČIN POD NAZIVOM "IMAGINE" OTVORENA JE U GALERIJ HUIU U ZAGREBAČKOJ ULICI U PULI

Postav čini 25 ilustracija i tri kaktusa od tekstila. Većina ilustracija je A4 format. Ilustracije su rađene tehnikom kolaža i prikazuju kućice, uličice, interijere, oldtimer vozila, biljke, a sve njih povezuje motiv mačke.

- One su nešto manje od deset godina stalni "stanovnici" mojih ilustracija. Simboličko-ikonografski dualitet mačjeg motiva je nešto što me fascinira. Njihova neobična narav, gdje su jedne sekunde umiljate a druge mali predatori oštih kandža te potom treće sekunde opet mazne i nježne je nešto što me beskrajno inspirira. Moj mačak Žučo mi uvelike pomaže u tome, kaže Marta Lučin. Većina ilustracija koje prikazuju šarene interijere pune retro uzoraka nastala je za vrijeme lockdowna. - Za vrijeme tog perioda gdje smo veliku većinu svog vremena morali provoditi unutar četiri zida učinilo mi se zanimljivo izmišljati ra-

zne interijere u kojima bih i sama voljela boraviti. Ilustracije interijera su mi postale jedna od omiljenih tema koje i dalje rado stvaram, kaže Marta Lučin koja često dobiva komentare da njene ilustracije izgledaju kao da su ispale iz nekih dječjih slikovnica.

Marta Lučin rođena je u Splitu, a magistrirala je na Akademiji primijenjenih umjetnosti Sveučilišta u Rijeci na Katedri za kiparstvo. Radi u području skulpture, umjetničke instalacije, ilustracije i slikarstva. Ne ograničava se materijalima tako da u svom radu koristi odbačene predmete, stare novine, žicu, tkaninu pa sve do klasičnih umjetničkih materijala. Program HUIU galerije sufinanciran je sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Zaklade Kultura nova, Upravnog odjela za kulturu Grada Pule i Upravnog odjela za kulturu Istarske županije.



LOVRO ARTUKOVIĆ IZLAŽE U ZAGREBU I DUBROVNIKU

U zagrebačkoj Modernoj galeriji nakon dugo vremena ponovno izlaže pred domaćom publikom rođeni Zagrepčanin s dugogodišnjom berlinskom adresom - akademski slikar Lovro Artuković. Ova Artukovićeva atraktivna izložba, pod nazivom "Usporavanje", nastala je u suorganizaciji s Umjetničkom galerijom Dubrovnik te se nakon zatvaranja u Zagrebu može razgledati i u Dubrovniku od 10. prosinca 2020. do 28. veljače 2021. Lovro Artuković gotovo dva desetljeća živi u Njemačkoj, a atelje mu se nalazi u berlinskoj umjetničkoj četvrti Kreuzberg. Izložba koju smo gledali u Zagrebu podijeljena je u četiri cjeline: *Noćna svjetla*, *Odrazi*, *Posjet ateljeu* i *Izlet*. Kako nam je rekao Artuković, posrijedi su slike nastale od 2014. naovamo. Hiperprodukcija je ovome umjetniku stran pojam, slike nastaju u duljem razdoblju: "Izložba se, naime, zove *Usporavanje*, posljednjih par godina sve sporije radim." Nove slike donose i nova Artukovićeva umjetnička istraživanja: "Ja nisam manifestni umjetnik. Stvarao sam kako me život nosio, odnosno život je utjecao na način na koji sam slikao. Posljednji radovi bogatiji su detaljima, puno više je toga na njima. Uostalom, slike i jesu za gledanje. Razbijati glavu oko slika nikada nije bio pravi cilj slikarstva", poručuje slikar Artuković.

PLAVA BITVA - TRAG SISAČKE INDUSTRIJSKE BAŠTINE

Sisak, koji je do Domovinskoga rata slovio za najveću hrvatsku riječnu luku, a bio je i sjedište Dunavskog Lloyd, nekad vodećega riječnog prijevoznika, u ponedjeljak je dobio obnovljenu punionicu goriva "plavu bitvu". Još jedan eksponat koji svjedoči o vremenima riječne plovidbe "plava bitva" nalazi se na Šetnici Slave Striegla i dio je bogate industrijske baštine grada. Bitva ili stupići za privez dio su lučke opreme koji služe za privezivanje broda ili drugih plovila. Punionica je za potrebe goleme riječne flote izgrađena sredinom šezdesetih godina prošlog stoljeća. Radila je u sastavu benzinske crpke u Rimskoj ulici. Početkom Domovinskoga rata prekinuta je riječna plovidba jer je i dio rijeke Save bio ratna crta razdvajanja. Na žalost, poslije rata riječna plovidba, unatoč mnogim planovima i najavama, nije obnovljena, a sva je infrastruktura, plovila, goleme portalne dizalice, skladišta, među kojima i punionica goriva, sada spomenik propaloj riječnoj plovidbi, prepuštena propadanju. Isto tako, zapuštene su i rijeke koje više nisu plovne do Siska. Naziv "plava bitva" dobila je po jedinstvenoj plavoj boji INA-e.

Benzinska postaja i plava bitva bile su spojene cjevovodom ispod prometnice. Kada bi brodu zatrebalo pogonsko gorivo, privezao bi se za plavu bitvu, zatim bi se spustila crijeva do broda i tada bi započelo usipavanje goriva u brodsko spremište. Plava bitva - punionica više ne služi gospodarstvu, nego je jedan od rijetkih očuvanih eksponata industrijske baštine. Najpoznatiji sisački pumpaš Nikica Pirc - Mika uvijek ističe da je iz Prečkog (Novog) Siska, kako su mu tamo rođeni i djed i pradjed i gdje god dođe ponosi se što je Siščanin. Cijeli svoj život proveo je u INA-i.



NAGRAĐEN LOKRUMSKI BOTANIČKI VRT NA IZLOŽBI HRVATSKOGA DIZAJNA



Projekt "Lokrum - Botanički vrt", rad Studija Šesnić & Turković, dobio je posebno priznanje na Izložbi hrvatskoga dizajna 2019./2020., u kategoriji *Prostorne i grafičke intervencije i sistemi*. Nagrade i priznanja Hrvatskoga dizajnerskog društva proglašene su 12. studenoga 2020., prigodom online izložbe nagrađenih radova koja je održana u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu do 5. prosinca 2020. godine. Projekt "Lokrum - Botanički vrt" zadivio je žiri obnovom staza u duljini od 725 metara te sadnjom 195 novih biljnih vrsta s ukupno 1.466 sadnica na 13 polja u vrtu. Postavljena je i nova urbana oprema (klupe, informacijske i interpretacijske ploče, ulazni portal i sl.). Botanički vrt na otoku Lokrumu osnovan je 1959., a njegovom obnovom Javna ustanova *Rezervat Lokrum* podarila je vrtu novu mladost.



VJEČNI VUKOVARSKI PLAMEN U CRIKVENICI

U Crikvenici je otkriveno 14. studenoga spomen-obilježje Vukovaru i žrtvi toga grada u Domovinskomu ratu te hrvatskoj pobjedi i samostalnosti. Spomenik nazvan "Vječnim plamenom" nalazi se u Vukovarskoj ulici, u sjeverozapadnome dijelu grada. Uz izaslanicu predsjednika Vlade RH Majdu Burić, spomen-obilježje Vukovaru zajedno su otkrili izaslanik ministra hrvatskih branitelja Darko Nekić, izaslanik ministra obrane brigadni general Željko Živanović, izaslanik vukovarskoga gradonačelnika Dražen Kobašević i crikvenički gradonačelnik Damir Rukavina. "Vukovar je bio i ostaje simbol otpora agresoru, simbol ustrajnosti u gotovo tromjesečnoj obrani grada, simbol upornosti, ljubavi i žrtve za slobodnom domovinom Hrvatskom", rekla je Burić. Hrvatski sabor proglasio je na prijedlog Vlade RH dan pada Vukovara, 18. studenoga, blagdanom i Danom sjećanja na žrtve Domovinskoga rata te Danom sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje. Spomenik nazvan "Vječnim plamenom" povezuje ova dva grada prijatelja, Vukovar i Crikvenicu, vječnim plamenom koji u tome gradu-heroju gori u znak sjećanja i zahvalnosti prema poginulim braniteljima i građanima Vukovara, rečeno je. Spomenik "Vječni plamen" svojom formom, kojom dominira slovo "V", simbolizira početno slovo u imenu Vukovara i Victory, pobjedu. Vječni plamen simbolizira trajno sjećanje na hrabre ljude koji su dali živote za slobodu domovine i na događaje od nacionalnog značaja.

JAKOBUŠIĆ NOVI PREDSEDNIK, PRIMORAC NOVI TRENER HAJDUKA

Hrvatski nogometni velikan Hajduk dobio je novog predsjednika, a to je Lukša Jakobušić, Dubrovčanin rođen 1976., poduzetnik s dugogodišnjim iskustvom u privatnom sektoru i uspješan sportski djelatnik. Jakobušić je na mjestu predsjednika Uprave HNK Hajduk naslijedio Marina Brbića koji je podnio ostavku nakon što Hajduk prošle sezone nije izborio kvalifikacije Lige prvaka. Bio je predsjednik Vaterpolo kluba Jug u razdoblju od 2013. do 2017. godine, a u tom razdoblju klub je osvojio pet trofeja u jednoj sezoni što do

tada nije uspjelo niti jednom sportskom klubu u državi. Također, Hari Vukas više nije trener prve momčadi, a naslijedio ga je Boro Primorac, legendarni bivši igrač Hajduka koji je 21 godinu bio pomoćnik Arsenea Wengera u Arsenalu.



IVONA DADIĆ NAJBOLJA SPORTAŠICA AUSTRIJE

Tenisač Dominic Thiem i atletičarka Ivona Dadić proglašeni su najboljim sportašem, odnosno sportašicom Austrije za 2020. godinu u izboru tamošnjih sportskih novinara, dok je najboljom ekipom proglašena nogometna momčad RB Salzburga. Dadić, koja je ove godine ostvarila najbolji rezultat na svijetu u sedmoboju, do svog prvog trofeja najbolje u Austriji je stigla sa 915 bodova, drugo mjesto je sa 568 bodova zauzela skakačica na skijama Chiara Hoelzl sa 567 bodova, a treće prošlogodišnja pobjednica, brzoklizačica Vanessa Herzog sa 390 bodova. Dadić je dosada dva puta završavala na drugom mjestu u ovom izboru (2016, 2018). Rođena je 1993. u austrijskom Welsu, a roditelji su joj iz BiH, iz Bugojna, odnosno Buškoga Blata.

BRILJANTNI REZULTATI 16-GODIŠNJE ŠKIJASICE ZRINKE LJUTIĆ

Zrinka Ljutić proteklih je dana silovito i brzo uklizala pod svjetla reflektora i u fokus domaće sportske javnosti. Ova 16-godišnja skijašica oduševila je svojim prvim seniorskim natjecanjima. U svom debitantskom nastupu, u FIS veleslalomskoj utrci u talijanskoj Soldi, doskijala je do 21. mjesta, sa startnim brojem 114. U svojoj drugoj seniorskoj utrci, ponovno u veleslalomu, krenula je sa 108. mjesta i završila deveta. Iako joj je veleslalom jača disciplina, Zrinka je u slalomu ostvarila najbolji rezultat. Sa startnim brojem 78 spustila se do četvrtog mjesta, s najboljim vremenom druge vožnje. Užurban tempo okončala je devetim mjestom u još jednoj slalomskoj utrci, startavši s još lošijim brojem (87) nego prethodni dan, ali i novim najboljim vremenom druge vožnje. U ta četiri nastupa ostvarila je, dakle, tri Top 10 plasmana, sa startnim brojevima između 78 i 114. Bila su to četiri briljantna dana 16-godišnje Zrinke Ljutić.

HRVATSKA U-21 REPREZENTACIJA IZBORILA EURO

Hrvatska nogometna U-21 reprezentacija je nakon nevjerojatnog rasplesa izborila plasman na EURO koji će se iduće godine održati u Mađarskoj i Sloveniji. U posljednjem kolu svoje kvalifikacijske skupine "mladi vatreni" su pobijedili Litvu sa 7-0. Uoči posljednjeg kola "mladi vatreni" su bili u teškoj, gotovo izgubljenoj situaciji. Nakon što su u Škotskoj odigrali 2-2, a Češka svladala Grčku, bilo je jasno kako je Hrvatska izgubila šanse za prvo mjesto. Jedina nada za plasman na EURO bila je progurati se među pet najboljih drugoplasiranih reprezentacija. Mnogo toga se trebalo poklopiti, ali se na koncu sve poklopilo. Hrvatska je pobjedom u Puli protiv Litve, te porazom Škotske, osvojila drugo mjesto u skupini iza Češke.



EP JUDO: BRONCA ZA KARLU PRODAN

Hrvatska judašica Karla Prodan osvojila je brončanu medalju u kategoriji do 78 kilograma posljednjeg dana Europskog prvenstva u judu u Pragu. Prodan je u Prag došla nakon osvajanja europskog srebra u Poreču, na Europskom prvenstvu za mlađe seniore, održanom desetak dana ranije. Hrvatska je u Poreču na EP za juniore i mlađe seniore osvojila ukupno četiri odličja. Jedino zlato osvojila je Lara Cvjetko (do 70 kg) u konkurenciji mlađih seniorki. Srebrnim medaljama u istoj dobnoj skupini okitili su se Karla Prodan (do 78 kg) i Robert Klačar (do 66 kg), a Ana Viktorija Puljiz (do 52 kg) je osvojila brončano odličje u junior-skoj konkurenciji.



MEKTIĆ I KOOLHOF OSVOJILI ATP FINALE

Hrvatski tenisač Nikola Mektić i Nizozemac Wesley Koolhof osvojili su ATP Finale u Londonu nakon što su u završnom susretu sezone pobijedili Austrijanca Juergena Melzera i Francuza Edouarda Roger-Vasselina sa 6-2, 3-6, 10-5. Mektić i Koolhof nisu mogli poželjeti ljepši međusobni rastanak. Jednogodišnju suradnju okončali su trijumfom na Mastersu u Londonu. Hrvatsko-nizozemska kombinacija stigla je u London na turnir najboljih osam parova sezone kao peti nositelji, a na putu do trofeja izgubili su tek jedan meč i to treći u skupini protiv Kubota i Mela kad su već osigurali plasman u polufinale. Mektić je ovom pobjedom postao prvi Hrvat s titulom na završnici ATP sezone, a u 2021. će igrati sa suigračem iz reprezentacije Pavićem.

LIGA NACIJA: HRVATSKA OSTALA U ELITNOM RAZREDU

Hrvatska nogometna reprezentacija izborila je ostanak u elitnom razredu Lige nacija premda je u susretu posljednjeg kola u Splitu izgubila od Portugala sa 2-3, a u drugom susretu Francuska je pobijedila Švedsku sa 4-2. Uoči posljednjih 90 minuta natjecanja u skupini 3 Francuska je sa 13 bodova osigurala prvo mjesto i plasman na završni turnir, Portugal je imao 10 bodova i sigurno je bio drugi, dok su Hrvatska i Švedska imale po tri boda i odlučivale su o putniku u niži rang natjecanja. U posljednjem kolu i Hrvatska i Švedska su izgubile, no "Vatreni" srećom s manje razlike što je bilo dovoljno za osvajanje trećeg mjesta. Oba gola za Hrvatsku zabio je Mateo Kovačić. Tri dana ranije naša je reprezentacija u susretu petoga kola u Solni izgubila od Švedske sa 1-2, dok je u prijateljskom susretu igranom u Istanbulu prije spomenuta dva dvoboja odigrala 3-3 protiv Turske.



Strmci ili "stene" koji se uzdižu do 161 m nad morem, odnosno spuštaju u dubinu do 90 m i slano jezero "Mir" u Parku prirode Telašćica, u jugoistočnome dijelu Dugog otoka

(Foto: Željko Rupić)

